İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ | LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARIN ANNE BABA TUTUMLARININ VE GELECEK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA ŞAHİN

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Bilim Dalı

ARALIK, 2023

İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ | LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARIN ANNE BABA TUTUMLARININ VE GELECEK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ESRA ŞAHİN
20220501010

Psikoloji Anabilim Dalı
Psikoloji Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gözde Gündoğdu MEYDANERİ

ARALIK, 2023

İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ | LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

23/01/2024

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Enstitümüz Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Tezli) Yüksek Lisans Programı 20220501010 numaralı öğrencisi Esra ŞAHİN'in **"HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARIN ANNE BABA TUTUMLARININ VE GELECEK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ"** konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20/12/2023 tarihli ve 2023/22 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği ile 23.01.2024 tarihinde kabul edilmiştir.

	Unvan	Adı Soyadı	Üniversite	İmza
		ASIL ÜYELER		
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Gözde GÜNDOĞDU MEYDANERİ	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Yunus YÜCEL	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Nilgün ONNAR	İstanbul Arel Üniversitesi	
		YEDEK ÜYE		
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Melike CEYLAN	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Ali DAYI	Beykent Üniversitesi	

ONAY
Prof. Dr. Özlem KUNDAY
Enstitü Müdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.
(**) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerinin İncelenmesi" başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmam içerisinde kullanıldıkları her yerde atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

15.12.2023

Esra Şahin

TEŞEKKÜR

Bu araştırma ‘Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumlarının ve Gelecek Beklentilerini İncelenmesi’ amacıyla yapılmıştır. Araştırma boyunca desteğini hep hissettiğim, daima yol gösterici olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Gözde Gündoğdu MEYDANERİ’ne teşekkür ederim. Araştırmam boyunca desteğini esirgemeyen eşim Mehmet ŞAHİN’e, çalışmalarım sırasında sabrını esirgemeyen çocuklarım Mehlika Bera ŞAHİN ve Ahmet Asaf ŞAHİN’e, araştırma sürecinde ölçek uygulamalarında bana tüm desteğini sunan infaz koruma memurları Gökhan ÖZEN ve Furkan ERGÜVEN’e, araştırmaya gönüllü katılan ve desteğini esirgemeyen hükümlü gençlere teşekkür ederim.

Esra Şahin

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY ..... **ii**
AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI ..... **iii**
TEŞEKKÜR ..... **iv**
İÇİNDEKİLER ..... **v**
KISALTMALAR ..... **viii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**
ÖZET ..... **x**
ABSTRACT ..... **xi**
1. GİRİŞ **1**
1.1. Problem 2
1.2. Araştırmanın Amacı 3
1.3. Araştırmanın Önemi 4
1.4. Araştırmanın Hipotezleri 5
1.5. Sayıltılar 5
1.6. Sınırlılıklar 6
1.7. Tanımlar 6
2. LİTERATÜR **7**
2.1. Suç 7
2.1.1. Suçun tanımı ve tarihçesi 7
2.1.2. Cezanın tanımı 9
2.1.3. Cezai ehliyet 9
2.1.3.1. Küçüklük hali 10
2.1.3.2. Sağır ve dilsizlik hali 10
2.1.3.3. Akıl maluliyeti 10
2.1.3.4. Sarhoşluk 11
2.2. Çocuk ve Çocuk Suçluluğu 11
2.2.1. Çocuk kime denir? 11
2.2.2. Hukuki alanda çocuk 12
2.2.2.1. Türk ceza kanunu'nda çocuk kavramı 13
2.2.2.2. Çocuk koruma kanunu'nda çocuk kavramı 14
2.2.3. Türkiye'de çocuk suçluluğu 14
2.2.4. Çocukların suç işlediği alanlar 15
2.2.5. Çocuk suçluluğunun nedenleri 16
2.2.5.1. Ailesel nedenler 16
2.2.5.2. Sosyal çevre 20
2.2.5.3. Ekonomik nedenler 22
2.2.5.4. Göç ve kentleşme 23
2.2.5.5. Akran etkileri 24
2.2.5.6. Okul etkileri 25
2.2.5.7. Kitle iletişim araçları 26
2.2.5.8. Alkol ve madde bağımlılığı 29
2.2.5.9. Zeka 30

2.3. Ergenlik Dönemi 31
2.3.1. Ergen kimdir? 31
2.3.2. Ergenlik dönemi 32
2.3.2.1. Ergenlik döneminde aile ilişkileri 32
2.3.2.2. Ergenlerin gelecek beklentileri 33
2.3.2.3. Ergenlerin gelecek beklentilerini etkileyen faktörler 34
2.4. Anne Baba Tutumları 36
2.4.1. Anne baba tutumları 36
2.4.1.1. Demokratik anne baba tutumu 37
2.4.1.2. Otoriter anne baba tutumu 38
2.4.1.3. İhmalkar anne baba tutumu 38
2.4.1.4. Hoşgörülü anne baba tutumu 39
3. YÖNTEM 40
3.1. Araştırma Yöntemi 40
3.2. Evren ve Örneklem 40
3.3. Ölçme Araçları 40
6.3.1. Hükümlü çocuk görüşme formu 40
3.3.2. Anne baba tutum ölçeği 41
3.3.3. Ergen gelecek beklentileri ölçeği 41
3.4. Veri Toplama Süreci 42
3.5. Veri Analizi 42
4. BULGULAR 43
4.1. Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Basıklık ve Çarpıklık Katsayılarının ve Cronbach Alpha Katsayılarının İncelenmesi 43
4.2. Katılımcıların Demografik Özellikler 44
4.3. Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Analizleri 46
4.4. Korelasyon Analizi 47
4.4.1. Anne baba tutumları ölçeği ile ergen gelecek beklentileri ölçeği arasındaki ilişki 47
4.4.2. Kardeş sayısı, kardeş sırası, anne baba tutumları ölçeği ile ergen gelecek beklentileri ölçeği arasındaki ilişki 49
4.5. Regresyon Analizi 50
4.6. Okula devam Etme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 50
4.7. Aile ile Görüşme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 52
4.8. Anne Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 53
4.9. Baba Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 54
4.10. Suç Türüne Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 55
4.11. Kardeş Sırasına Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 56
4.12. Anne Babanın Medeni Durumunun Anne Baba Tutum Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 57
5. TARTIŞMA VE YORUM 58
5.1. Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar 58

5.2. Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar 60
5.3. Hükümlü Çocukların Gelecek Beklentileri ile ilgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar 60
5.4. Okula Devam Etme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar..... 61
5.5. Aile ile Görüşme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar..... 62
5.6. Anne ve Babanın Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar..... 63
5.7. Kardeş sırasına Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar 63
6. SONUÇ VE ÖNERİLER..... 67
KAYNAKÇA 69
EKLER..... 76
ÖZGEÇMİŞ..... 82

KISALTMALAR

ABTÖ	**:**	Anne Baba Tutum Ölçeği
Ç.K.K	**:**	Çocuk Koruma Kanunu
EGBÖ	**:**	Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği
HÇGF	**:**	Hükümlü Çocuk Görüşme Formu
T.C.K	**:**	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	**:**	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1: Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Basıklık ve Çarpıklık Katsayılarının ve Cronbach Alpha Katsayılarının İncelenmesi 43
Tablo 4.2: Katılımcıların Demografik Özellikleri..... 44
Tablo 4.3: Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri 47
Tablo 4.4: Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Arasındaki İlişki..... 47
Tablo 4.5: Kardeş Sayısı, Kardeş Sırası, Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Arasındaki İlişki 49
Tablo 4.6: Anne Baba Tutumlarının Ergenlerde Gelecek Beklentisini Yordamasına İlişkin Bulgular..... 50
Tablo 4.7: Okula Devam Etme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 51
Tablo 4.8: Aile ile Görüşme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 52
Tablo 4.9: Anne Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması..... 53
Tablo 4.10: Baba Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması..... 54
Tablo 4.11: Suç Türüne Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması..... 55
Tablo 4.12: Kardeş Sırasına Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması..... 56
Tablo 4.13: Anne Babanın Medeni Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması 57

ÖZET

HÜKÜMLÜ ÇOCUKLARIN ANNE BABA TUTUMLARININ VE GELECEK BEKLENTİLERİNİN İNCELENMESİ

Suç insanın varoluşuyla ortaya çıkmış ve her zaman varlığını korumuştur. Toplumsal olan insan için yaşanılan sosyal ortamda kendini güvende hissediyor olmak yaşam kalitesi için de son derece önemlidir. Toplumun sağlığı ve refahı o toplumu oluşturan bireylerin iyi oluş haliyle sağlanabilir. Söz konusu iyilik hali en temelde bireyin özelinde önem kazanır. Bu da bizi çocuğa götürür. Biz ulus olarak her ailede çocuğun biricikliğini ve ihtiyaçlarını ne ölçüde sağlayabiliyorsak, toplumda da bunu görüyoruz. Suç özünde doğru olanı, diğerinin hak ve özgürlüklerini korumayı seçmemek. Çocuk suçluların olduğu, çocuk suçluluğundan bahsettiğimiz yerde temelde büyük sıkıntılar olduğunu kabul ederek işe başlıyoruz. Be nedenle bu çalışmada kanunla muhalefete düşmüş çocukların anne baba tutumları incelenmiş suça karışmış olmak ile ilgisi araştırılmıştır. Demografik özellikleri doğrultusunda suça karışmış olan çocukların aile dinamikleri ve işlenilen suça yönelik bilgiler elde edilmiştir. Her geçen yıl kanunla muhalefete düşmüş çocuk sayısında artış gözlendiği dikkate alındığında alan çalışmaları da son derece önemlidir. Araştırmada aynı zamanda çocukların gelecek beklentileri de incelenmiştir. Gelecek beklentilerinin olumlu ve yüksek oluşu kişinin yaşam standartları ile doğrudan ilişkilidir. Hüküm giymiş ve risk altında olan çocukların içinde bulundukları sürecin gelecek algılarını, beklentilerini nasıl etkilediği önemlidir. Geleceğe dair umutlu olmak ve destek görmek onlar için tekrar suça karışma, sürüklenme konusunda koruyucu faktör görevi görecektir.

Anahtar kelimeler: *Suç, Çocuk Suçluluğu, Anne Baba Tutumları, Gelecek Beklentisi.*

ABSTRACT

EXAMINATION OF PARENTING ATTITUDES AND FUTURE EXPECTATIONS OF JUVENILE OFFENDERS

Crime has emerged with the existence of humans and has always persisted. Feeling secure in the social environment one lives in is crucial for the quality of life for individuals within society. The health and welfare of a society can be achieved through the well-being of the individuals who constitute that society. This well-being fundamentally gains importance on an individual level, leading us to the child. As a nation, we observe the uniqueness and fulfillment of a child's needs in each family to the extent we can, reflecting this in society. Crime, at its core, involves not choosing what is right and not protecting the rights and freedoms of others. Acknowledging the inherent challenges when discussing juvenile offenders and juvenile delinquency, we embark on this study. Therefore, in this study, the parenting attitudes of children who have violated the law have been examined, and the relationship between being involved in a crime and parenting attitudes has been investigated. Information about the family dynamics of children involved in crime and details related to the committed crime have been obtained based on their demographic characteristics. Given the increasing number of children falling into legal offenses each year, field studies are of utmost importance. The study also explores the future expectations of these children. The positivity and high aspirations for the future are directly related to an individual's living standards. It is crucial to understand how the current situation of convicted and at-risk children affects their perceptions and expectations for the future. Having hope for the future and receiving support will act as protective factors against reoffending and drifting for them.

Keywords: *Crime, Juvenile Delinquency, Parenting Attitudes, Future Expe.*

1. GİRİŞ

Suç hukukçulara göre, kanunlarca yasaklanmış ceza ile neticelenen eylemlerdir. Toplum bilimcilere göre ise, kişiyi içinde bulunduğu toplumun kültürel, toplumsal dinamiklerinin, olumsuz etkileri neticesinde diğer bireylerle karşı karşıya getiren bir çatışma ilişkisidir. Kişilerin, onları toplumda suç işlemeye iten birbirinden farklı birçok nedenlerle bir arada yaşama zorunluluğu vardır. Sosyalleşme, diğer bireyler, öğrenme, farklı sosyal, ekonomik düzeyler ve bunun getirdiği farklı yaşam şartlarının oluşturduğu sonuçlar, ailelerin eğitim düzeyleri tüm bunların sonuçları kişilerin suç işlemesi ya da bu potansiyeli taşıyor olmasında kuvvetli bir etkiye sahiptir (Baltacı, 2011).

Aile toplumun temel birimidir. Topluma ayna tutan, toplumun özelliklerini oluşturan yapı ailedir. Toplumun refah düzeyini, insani vasıflarını, birlikte huzur içinde yaşayabilmeyi sağlayan değerlerinin düzeyi bize temelde ailenin düzeyini veriyor olacak. Yani yaşanılabilir bir toplum için temelde ailede bir şeyleri düzenleyebiliyor olmalıyız ki oluşturduğu bütün de sağlıklı olsun.

Suç insanın varoluşundan beri hep bizimledir. Ancak her birey suç işlemiyor. Kişileri suça sürükleyen sebepler birçok araştırmanın konusu olmuş, birçok sınıflama yapılmıştır. Bireyleri suça iten sebeplerden psikososyal biyolojik ve ekonomik nedenler en genel sınıflamadır. Bunun altında; göç, kentleşme, ebeveynlerin eğitim durumları, kardeş sayısı, gelir durumu, madde kullanımı, okul başarısı, ebeveynlerin suç geçmişi, istismar gibi çok sayıda neden sıralanmaktadır. Ancak ebeveynler, aile içi iletişim, ebeveyn tutumları tüm bu nedenlerin başlatıcısı ya da sürdürücüsü olan kısır bir döngü gibidir. “Suçlu çocuk yoktur, suça itilmiş çocuk vardır” (Yavuzer, 1987).

Birçok araştırma çocukları suç işleyen ailelerde suç işleyen ebeveynlerin olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle genetik ve aile iletişimi, ilişkisi, yetiştirme şekilleri üzerinde durulur. Ancak suça yatkınlığın genetiği üzerine yapılan farklı araştırmalarda böyle bir genin varlığı kanıtlanmamıştır. Tüm bunlar suç işleme ya da

yatkınlık konusunda temel nedenin biyolojik olmadığı yönünde araştırmacıların hemfikir olmasını sağlamıştır (Doğan, 1990).

Sağlıklı bireyler sağlıklı ailelerde yetişerek sağlıklı toplumları oluşturur. Çocukluğunda suça bulaşmış kişilerin sonrasında tekrar suça karışma ihtimali, bu çocukların geleceğin ebeveyni olacağı gerçeği bu kısır döngü zincirinin bir noktada kırılmasının ne denli önemli olduğu gerçeğini karşımıza çıkarmaktadır. Nitekim suçla ilgili araştırmalara bir bütün olarak bakıldığında, üzerinde önemle durulan iki farklı konu olduğu görülür. İlki suçu önlemeye yönelik tedbir ve erken tanı çabaları, ikincisi suçun ortaya çıkışındaki ilk belirtilerin çocuklukta görüldüğü düşüncesiyle, çocuk suçluluğu araştırmalarıdır (Aktan, 1981). Bu araştırmada da aile içi iletişim ebeveyn tutumları ile incelenerek suça katkısı ortaya konmaya çalışılacaktır.

Yetişkinliğe geçiş dönemi olan ergenlikte biyolojik, psikolojik ve ruhsal süreçler ergenlerin düşünme süreçlerini de etkilemektedir. Geleceğe dair beklentiler bireylerin ilgilerini, endişelerini, hayata dair bakışını içine alan zihinsel haritalardır (Şimşek, 2012).

Gelecek beklentilerinin olumlu ve yüksek oluşu kişinin yaşam standartları ile doğrudan ilişkilidir. Hüküm giymiş ve risk altında olan çocukların içinde bulundukları sürecin gelecek algılarını, beklentilerini nasıl etkilediği önemlidir. Geleceğe dair beklentiler kişilerin davranışlarını şekillendirebilir (Adler, 1994). Anne baba tutumları, aile içi iletişim, aile ve çevrenin destekleyici etkisi ergen açısından önemlidir. Geleceğe dair umutlu olmak ve destek görmenin onlar için tekrar suça karışma, sürüklenme konusunda koruyucu faktör görevi göreceği düşünülmektedir**.**

1.1. Problem

Çocuk doğuştan ne iyi ne de kötüdür. Canlı olmanın doğal sonucu olarak, etkileşen, değişen ve gelişen özelliktedir. Bu etkileşim ve değişim onu iyi ya da kötü olana açık kılar. Açık olma hali ve tercihleri etkileyen yaşantılar ve eğitimdir. Çocuk suçluluğu hukukla ilgili olmaktan ziyade pedagojik, psikolojik ve sosyaldir (Yücel, 1993).

Benlik, etkileşimle şekillenen ve sürekli değişen bir yapıdadır. Doğuştan getirdiğimiz mizaç özelliklerimiz de bu şekillenme sırasında gelişir, bazen de değişime

uğrar. Çocuk suçluluğu içinde birçok faktörü barındıran çok yönlü bir konudur. Çocuğu ele aldığımızda konunun kökeni gebeliğin istendik oluşuna kadar uzanır ki annenin gebeliği hakkındaki tutumu, psikolojik ve fiziksel hazırlığı, gebelik boyunca yaşayacağı tüm zorluklar için de hazır oluşu ve kabulü de içinde taşır. Hazır bulunuşluk gebelikte yaşanan sıkıntılar için beklendikliği ve kabulü daha olur kılar. Doğum sonrası süreç de bu durumdan etkilenecektir.

Kişiliğin oluşum sürecinde çevrenin, annenin, ailenin etkisi böylece doğum öncesinden başlamış olur. Anne ve babanın eğitim düzeyi nasıl bir ebeveyn olacaklarında etkilidir. Hepimizin atalarımızdan aldığı öğrenmelerle belirlenen tutumlarımızın yanı sıra eğitimle oluşan öğrenmeler harmanlanarak bizim tutumlarımızı oluşturur. Bunun yansımasını en iyi çocuklarımızın toplum içindeki yerinde görürüz. Çocuklar diğer kişilerle anne babalarından gördükleri şekilde iletişim kuracaklarından sağlıklı kişi ve nesiller oluşturabilmek için sorumluluk ailelere düşmektedir (Yaprak, 2007).

Yüksek eğitim düzeyine sahip anne babaların demokratik anne baba tutumunu benimsedikleri ve çocuklarının da sosyal kaygı düzeylerinin daha düşük bulunduğu, problem çözme becerileri ve akademik performanslarının yüksek olduğu bulunmuştur (Kaya, Bozaslan ve Genç, 2012).

Bu araştırmada anne baba tutumlarının çocukların suç işleme davranışı üzerindeki etkisini incelemek hedeflenmiştir. Aynı zamanda hükümlü olmanın gelecek beklentileri üzerinde ki etkileri incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Patten ve Gillin (1997) ergenlerin yetiştiği ailenin yapısal özellikleri ve sağladıkları sosyal desteğin depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi incelediklerinde, olumsuz destek ve aile yapısının ergenlerin olumsuz tutum ve davranışlarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. İnsanın kişilik özelliklerinin şekillenmesinde en etkili olan çevresel faktör anne baba tutumlarıdır (Uzuner, 2003).

Bu araştırma ile hükümlü çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları belirlenmeye çalışılacaktır. Ebeveyn tutumlarının çocukları suça sürükleyen nedenler arasındaki önemi sorgulanacaktır. Ayrıca hükümlü çocukların gelecek beklentileri

araştırılacaktır. ‘Hüküm giymiş olmak gelecek beklentilerini ne yönde etkiliyor’ sorgulanacaktır. Çocukları suça sürükleyen demografik veriler araştırılacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Çocuk suçluluğu üzerine yapılmış birçok araştırma çocuğu suça iten birçok neden saptamıştır. Kalıtım sorunlarının çocuğun suç işlemesinden ziyade suça sürüklenmesinde etkili olduğu, çevresel sorunların ise aile kurumunda yaşanan sorunlar nedeniyle çocuğu daha çok etkileyebildiği yapılan araştırmalarla da ortaya konmuştur. Tüm bunlar aile ve aile içi iletişimin önemini daha da vurgulamaktadır.

Çocuk suçluluğu içinde bulunulan kültüre, zaman dilimine göre de farklılık göstermektedir. Bu nedenle içinde bulunulan zaman ve kültürden bağımsız olarak incelenmesi de mümkün gözükmemektedir (Gökulu, 2010).

Suç üzerindeki açıklamalar, her dönemin toplumsal ve siyasal koşulları ve bilimlerin gelişimine bağlı olarak farklılık gösterir (Dönmezer, 1993). Günümüzde ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları daha eski dönemlere göre farklılaşmıştır. Geleneksel yetiştirme tarzını benimseyen ebeveynlerin yerini yavaş yavaş çocuğun gelişim dönemleri ve bu dönemlerde yaşanabilecek sorunlar üzerine bilgilenen ebeveynler almıştır.

Ebeveynler ne kadar bilgi yönünden kendini geliştirmiş olsa da söz konusu ebeveyn tutumları olduğunda eşler arası anlaşmazlıklar olabilmektedir. Ayrıca ebeveyn tutumlarına etki eden bir diğer faktör de anne ve babanın kişilik özellikleridir. Ne kadar olumsuz olduğunu biliyor olsa da ki farkında olamayabilir de kaygılı ya da baskıcı bir kişiliğe sahip ebeveynin bunu çocuğunu yetiştirirken baskılayabilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle ebeveyn tutumlarının çocukların suç işleme, suça karışmış olma durumu üzerinde etkisi olup olmadığının belirlenmesi ekstra önem kazanmaktadır.

Günümüzde aile okulları, ebeveyn akademileri düzenlenerek çocuk gelişimi konusunda bilgilendirilen aileler için konunun önemini göstermesi açısından araştırma konusu daha da önem kazanmaktadır.

İlgili literatür araştırıldığında hükümlü çocuklara yönelik bölgesel araştırmalar ve örnekler bulunmaktadır. Ebeveyn tutumlarının incelendiği çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır (Avenevoli ve ark., 1999; Hoeve ve ark. 2007; Simons ve ark., 2005; Steinberg ve ark., 1991). İlgili çalışmalardan sadece birinde ihmalci ebeveynlik ile suç arasında güçlü ilişki bulunmuştur (Avenevoli ve ark., 1999). Alanda çalışma yapmak sınırlılıkları beraberinde getirdiği gibi çalışılan konular da sınırlı kalmıştır.

Araştırma suça karışmış, sürüklenmiş ergenlerin geleceğe dönük beklentilerini de görmemize olanak sağlayacaktır. Gelecekten umutlu olma her insan gibi hükümlü olan çocuk ve ergenler için de koruyucu bir faktördür. Ergenlerin gelecek beklentilerinin olumlu, yüksek olması onları birçok zararlı davranıştan alıkoyabilecektir (Tuncer, 2011).

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

Hükümlü çocukların suç işleme davranışı üzerinde etkili olabilecek demografik özellikleri ile anne baba tutumları ve gelecek beklentilerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada incelenecek alt amaçlar şöyledir:

H1. Hükümlü çocukların algıladıkları anne baba tutumları suç işleme davranışını yordamaktadır.

H2. Hükümlü çocukların algıladıkları anne baba tutumları gelecek beklentileri üzerinde anlamlı düzeyde etkilidir.

Belirlenen hipotezler dışında aşağıdaki maddeler de araştırmanın inceleyeceği sorulardır.

1) Çocukların kanunla hangi tür suçtan muhalefete düştüğünün incelenmesi.
2) Kardeş sayısının algılanan anne baba tutumuna etkisi var mıdır?
3) Hükümlü çocukların demografik özellikleri suç işleme davranışı üzerinde etkili midir?

1.5. Sayıltılar

Araştırmaya katılan hükümlü çocukların sorulara doğru yanıt verecekleri varsayılacaktır. Ayrıca algıladıkları ebeveyn tutumuna dönük varsayımı doğru kabul edilecektir. Çocuğun aile içinde iletişim sinyallerini yanlış anlamış, değerlendirmiş olma ihtimali göz önüne alınmayacaktır.

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği'nin Türkçe uyarlamasında geçerli yaş grubuna denk geldiği için hükümlü çocukların gelecek beklentilerini ölçme konusunda yeterli olduğu kabul edilecektir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma Ankara ilinde bulunan T.C Adalet Bakanlığı Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Çocuk Cezaevinde bulunan çocuk hükümlülerle sınırlıdır.

Çalışmanın örneklemi sadece erkek hükümlü çocuklar ile sınırlıdır.

Bu çalışmada ebeveyn tutumlarını belirlemek için "Anne Baba Tutum Ölçeği", gelecek algısı için ise "Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği" kullanılacaktır. Araştırma bu ölçeklerin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır

1.7. Tanımlar

Hükümlü: Hükümlü ise, hakkında hüküm verilmiş, hüküm giymiş kişi anlamına gelmektedir (TDK, 2015).

Suç: Toplum içerisinde bulunan bireyler arasında birilerinin diğer bazı kişilerle çatışması sonucunda oluşan sapma davranışıdır (Yavuzer, 1996).

Çocuk: Olgunlaşmamış, gelişen insan yavrusu, küçük yurttaştır (Yörükoğlu, 1997).

Ergenlik Dönemi: Psikoseksüel gelişim olarak tanımlanan dört evreden son olanı (Blos, 1962).

Ebeveyn: Anne-baba (TDK, 2020).

Anne Baba Tutumu: Ebeveynlerin, çocuklarını yetiştirme durumlarına dair tutum, inanç ve beklentileridir (Steinberg, 1991 akt. Kılıç, 2007).

Algılanan Anne Baba Tutumu: Anne babanın davranış, tutum, yargılarının çocuklar tarafından nasıl algılandığıdır (Erdim, 2019).

Gelecek Beklentisi: Bireylerin gelecek dönemde gerçekleşeceğini düşündükleri durumlar (Artar, 2003).

2. LİTERATÜR

2.1. Suç

2.1.1. Suçun tanımı ve tarihçesi

Suç kişisel ve toplumsal bir olgudur. Her birey suç işlemediği gibi bir davranışın suç olması da toplumdan topluma, kültüre ve zamana göre değişebilmektedir. İçinde bulunulan, karşı karşıya kalınan durum ne olursa olsun birileri çözümü suç teşkil edecek eylemde bulurken, diğer birçok kişiye göre bu davranım şekli tercih edilmemektedir. Yani yasalarla korunan haklar ve kurallar birçok kişiye göre doğru olanı seçme hususunda kesin bir sınır olurken çok daha azınlıkta olan bir grup kişi için bu kadar önemli ve tercih edilemez çözümler olarak görülmemektedir. Burada kişiye bu tercihi yaptıran sebepler de önem kazanmaktadır. Ayrıca toplumların yaşam şekli, gelenekleri, kavram tanımları, dini inanışları, hatta tarihsel yaşanmışlıkları bir davranışın suç olarak kabulünü toplumlar ve kültürler arasında değiştirebilmektedir.

Suçun yapılan tanımlarına baktığımızda; toplum içinde haksız karşılanıp, yazılı-yazılı olmayan kurallar ile yasaklanmış ve/veya kanunlarla açıklanıp sonucunda belirli şekil ve sürelerle cezayı gerekli kılan, kurallara uymayan davranıştır (TDK, 1998).

Kural ve kanunları önemsemeyerek, kişisel alanı geçip kamusal alana giren, sonucunda kamusal bir otorite tarafından ceza ve yaptırımların uygulanmasını sağlayan eylemlerdir (Marshall, 1999).

Tapan suçu, "savunma ve mazeret olmadan kanunların istendik ihlali ve suç veya kabahat olarak cezalandırılan davranışlardır" şeklinde tanımlar (İçli, 2007).

Terzi ise suçu, "İsnat yeteneğine hayız bir kişinin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği, yasalarda çerçevelenmiş şekline göre işlenmiş, hukuka aykırı ve bir cezanın yaptırımını gerektiren eylemler olarak tanımlamıştır" (Terzi, 2007).

Kriminologlara göre ise suça; hukuki, psikolojik, sosyolojik, yasal ve siyasal olmak üzere beş farklı bakış açısı vardır.

- Hukuki olarak; devletin hukuk düzeni içinde, karşılığında sonuç ve yaptırım olarak ceza düzenlenmiş olan eylemlerdir. Suç teşkil eden bu eylem ceza yasası ile koruma altına alınmış olan kuralların ihlal edilmesidir (Aktan, 1981) .
- Psikolojik olarak; sosyal yönden olumsuz bir uyum ve davranış problemidir. Kanunlara uymayan, toplum içinde düzeni bozucu ve sorunlara neden olan davranışlardır (İçli, 2007).
- Sosyolojik olarak; toplumun ve toplum sisteminin korunması için, yapılmaması gereken antisosyal eylemlerdir (İçli, 2004).
- Yasal olarak; kanunları ihlal eden birey eylemleridir.
- Siyasal olarak; kanunlarla belirlenmiş davranışların istendik olmayan olarak belirlenmiş şekillerini yasadışı olarak gösteren bir ölçütün neticesidir şeklinde tanımlanır.

Suç insan var olduğu her dönemde var olmuştur. Tarihte suçun vuku bulmadığı bir zaman ve toplum yoktur (Yücel, 2004). Bu yönüyle suç evrenseldir. Toplumun var olduğu hiçbir toprakta suçun olmaması düşünülemez. Toplumlarda kişiler arası fikir ayrılıkları, çelişkiler varlığını gösterdikçe suç da var olacaktır. Toplumlarda mükemmel bir ahenk, uyum beklemeyiz (Dönmezer, 1994).

Suç davranışını ve suçlu işlemiş olmayı anlamak tarih boyunca kişileri ve toplumları durum üzerinde düşündürmüştür. Eski dönemlerde belirlenen kurallar ve toplumlar için geçerli tabuların ihlali, kutsal sayılan değerlerin birileri tarafından çiğnenmesi suç olarak görülmüş ve toplumun bu kişileri cezalandırması normal sayılmış. İlerleyen dönemde konuya dini bir yorum getirilerek, topluma, kişilere zararın suç olması yanında günah olduğu da düşünülmüş. Zamanla toplumsal düşüncelerdeki değişimle suç günah olmanın ötesinde, suçu işleyen kişi ile toplum arasında olduğu görüşü hâkim görüş haline gelmiştir (Dönmezer, 1994). Suçun doğasını anlamak adına birçok araştırmacı çalışmalar yapmıştır. Suçlunun dışlandığı zamanlara oranla günümüzde onarıcı bir adalet yaklaşımıyla suçlunun ıslahı ve mağdurun korunması önceliklidir.

2.1.2. Cezanın tanımı

Hukuk kurallarına göre davranmayan bireylere karşı uygulanan hükümler sonucundaki yaptırıma ceza denir. Çiğnenmiş hukuk kuralının özelliklerine göre hüküm verilen yaptırımın süresi ve şekli de farklıdır. Ceza suç işlemiş olan bireye, suçlu olmaya karşı ıslahı ve tekrarını önlemek için uygulanan ve bunun için bireyi bazı yoksunluklara zorunlu kılan bir yaptırımlardır (Şafak, 1992).

Ceza suçluyu bazı yoksunluklarla ıslaha çalıştığı gibi toplumu korumayı da amaçlar. Bu hem aynı kişinin aynı ya da farklı suçu tekrarlamasını önlemeye yöneliktir. Toplumdaki diğer bireyler için de suçun sonuçlarını göze almamak adına caydırıcı özelliktedir. Ancak bu caydırıcılığın geçerliliğini koruyabilmesi kişiyi suça sürükleyen faktörlerle doğru orantılıdır.

2.1.3. Cezai ehliyet

Her insan her durumda eşit değildir. Eşitliği bozan durumların söz konusu olduğunda ceza hukuku her kişiyi suç faili olarak kabul etmez ki bu da cezai ehliyet kavramını ortaya çıkarır.

Ceza hukukunda eylemi gerçekleştirenin fail kabul edilmesi, ehliyet kavramını zorunlu hale getirir. Vukuu bulan fiilin bir bireyin sorumluluğunda değerlendirilmesi ceza hukukunun temelidir. Cezai ehliyet suça hukuken elverişli olmak demektir. Birey ceza hukukunca belirlenmiş kuralları ihlal edebilir. Ancak cezai ehliyete sahip olup olmamasına göre fiilin sonuçları farklı olacaktır. Bu durumda bir fiilin failine yüklenebilmesi için o kişide bazı unsurların yeterliliğinin bulunması gereklidir (Erem, 1969).

Bireyin yaptığı fiilin sorumluluğunu tamamıyla kaldıran ya da daha az ceza almasını sağlayacak ceza indirimini doğuran durumlar vardır. Bunlar (Erem, 1984);

- Küçüklük hali
- Sağır ve dilsizlik hali
- Akıl maluliyeti
- Sarhoşluk

2.1.3.1. Küçüklük hali

Birey hukuk kurallarını ihlal ettiğinde 12 yaşını doldurmamış ise cezai ehliyeti yoktur. İhlal gerçekleştiğinde 12 yaşını doldurmuş 15 yaşını doldurmamış ise isnat yeteneğinin (işlediği suçun anlam ve sonuçlarının farkında olma durumu) olması durumunda ceza alır. Ancak cezaları belirli oranlarda indirilerek verilir. 15 yaşını doldurmuş 18 yaşını doldurmamış olanların isnat yeteneği aranmaz. Ancak cezaları belirli oranda indirilerek onaylanır (Erem, 1984).

2.1.3.2. Sağır ve dilsizlik hali

Cezai ehliyetle ilgili diğer bir durum da sağır ve dilsiz olma durumudur. Bu durum bireyin normal gelişimine etki ettiği bu kişilerin gelişiminin daha zor ve yavaş olduğu kabul edilmiştir. Bu sebeple sağır ve dilsizlerin isnat yeteneğinin daha geç gelişebileceği düşüncesi ile yaş sınırlamasında farklılık yapılmıştır.

Normal çocuklar için ceza ehliyetinin olmadığı yaş 12 iken, sağır ve dilsizler için 15 yaş sınır kabul edilmiştir. 15 yaşını doldurmamış sağır ve dilsizlerin cezai ehliyetinin olmadığı kabul edilmiştir. 15 yaşını doldurmuş 18 yaşını doldurmamış ise isnat yeteneğinin olup olmadığına bakılır. İsnat yeteneği var ise ceza uygulanır. Ancak belirli oranda indirim alır. 18 yaşını doldurmuş 21 yaşını doldurmamış ise isnat yeteneği vardır. Yine belirli oranda ceza indirimi almaktadır (Erem, 1984).

2.1.3.3. Akıl maluliyeti

Bireylerin bir davranışı gerçekleştirdiği anda bilinçli ve farkında olma halini etkileyen ve sonucunda ceza indirimini gerekli kılacak psikolojik bozuklukları tanımlamak zordur. TCK'nın 47. Maddesiyle açıklanmış olan bazı tanımlar; epilepsi, ağır obsesif kompulsif bozukluk, mental reterdasyon (zeka geriliği), kişilik bozuklukları, piromani ve kleptomani, hipokondriyasis, duygudurum bozuklukları, psikoz, panik bozukluk ve panik atak krizleri akıl maluliyeti kapsamında sayılmaktadır (Özkan-Hakeri, 1998).

2.1.3.4. Sarhoşluk

Sarhoşluk cezai ehliyeti belirli durumlar için ortadan kaldırabilmektedir. Arızi ve ihtiyari olarak ikiye ayrılır. Arızi sarhoşluk durumu farkında olunmayan istenmeyen sarhoşluktur. Kişi bir şey içmiştir. Ancak içtiği şeyin alkol olduğunun farkında ya da bilincinde değildir. Bu durumda ceza işleyen kişinin kusurunun bulunmadığına ve ceza almayacağına karar verilir (CMK, 233/3-a). İhtiyari sarhoşluk istendik sarhoşluktur. Ceza almaya engel değildir (Erem, 1984).

2.2. Çocuk ve Çocuk Suçluluğu

2.2.1. Çocuk kime denir?

Çocuk kavramı zamana, topluma göre değişebilen bir kavramdır. Çocukluk kavramının ayrı bir gelişim dönemi olarak kabulü 1600-1700'lü yıllara rastlamaktadır. Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuğu; '*daha erken reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır'* şeklinde tanımlar (UNICEF, 1998).

Sözlükte insan yavrusu olarak nitelenmiştir. Ceza hukuku ise 18 yaşını doldurmamış kişileri çocuk kabul eder. Yaş sınırı ülkelere göre farklılık gösterebilmektedir. Ülkelere göre çocukluğun üst sınırının 16-21 yaşları arasında değişmektedir (Ördem, 2016).

Çocukluk, psikolojik ve fizyolojik bakımdan gelişimin tamamlanmadığını ifade eden bir kavramdır. Buradan hareketle psikolojik ve fizyolojik gelişimini tamamlamamış olan kişiye çocuk denir. Çocuğun gelişmesi süreç içinde devam eder. Bu da çocukluk döneminin sınırları konusunda tartışmaların nedenidir. Çocukların gelişim evreleri birbirinden farklı hızda ve sürelerde gerçekleşir (Sarpdağ, 2008).

Çocukluk dönemi gelişim süreçleri dikkate alınarak isimlendirilir. Bebeklik, ilk ve son çocukluk çocuğun büyürken takip eden dönemlerinin isimleridir. Biyolojik ve zihinsel gelişimin yanı sıra, sosyal ve duygusal alanda da hızlı bir gelişim ve değişim yaşanır (Özden, 2021).

2.2.2. Hukuki alanda çocuk

Hukuki açıdan çocukların birey olarak kabulü ve bazı haklara sahip olması gerektiği düşüncesinin tarihi çok geriye gitmemektedir. Geçmişten yirminci yüzyılın başlarına kadar çocukların kişiliği olmayan, yetişkinlerin üzerlerinde istedikleri doğrultuda tasarruf ettikleri birer mal gibi görüldükleri bilinmektedir. Çocukların korunmasına yönelik çalışmalar 1900'lerde çocukların fuhuş pazarlarından çıkarılması ile başlamaktadır. Yirminci yüzyılın başlarında ise çocukların çalışmasına uygun ortamlar ve çocuk işçileri koruyucu yönde çalışmalar dikkat çekmektedir (Balo, 2005).

Uluslararası alanda çocuk hakları konusunda ilk önemli belge Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi olmuştur. Beş maddeden oluşan bu belgede çocukların yaşatılma, korunma, eğitim ve gelişim hakları ele alınmış olup altında Mustafa Kemal'in de imzası mevcuttur (Müftüoğlu, 1993).

Aynı bildirge 1924 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafında da kabul edilmiştir. Sonrasında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde de öncelikli olarak çocuk hakları ele alınmış, gerekli düzenlemeler yapılarak Kasım 1959 da Çocuk Hakları Bildirisi yayınlanmıştır. Çocuk hakları konusunda dönüm noktası sayılabilecek bu bildirge toplum ile çocuk arasındaki ilişkide köprüdür (Kılbaş, 2000).

Tüm bu gelişmelerle güvence altına alınmaya çalışılan çocuk hakları konusu uygulamalarda başarılı olmamış sadece ülkelerin mevzuatlarında kalmıştır (Balo, 2005). 26 Ocak 1990 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından imzaya sunulan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Türkiye de 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmıştır. Bu bildirgeye göre '18 yaş altındaki her insan çocuk sayılır' (Bal, 2004).

Suça itilmiş çocuk sayılarında 1960 itibariyle artışlar görüldüğü gibi İstanbul dışında ve farklı türlerde de yaygınlaşmıştır. Bu dönemde suça karışan çocuğu korumak velayetinin ailesinden alınması ile sınırlı kalmıştır (Cumhuriyet Gazetesi akt. Karatay, 1962). 1962 yılında İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde, 1969 da ise Ankara Emniyet Müdürlüğü'nde ilk çocuk büroları kurulmuştur (Saran, 1968 akt. Öntaş, 2008). Açılan çocuk büroları 1980 yılında çocuk şubelerine dönüştürülmüştür (Güller, 2002 akt. Öntaş, 2008).

1982 yılında ise çocuk mahkemelerinin kurulması kararlaştırılmıştır. Çocuk mahkemelerinin ilki Ankara'da 1987 yılında kurulmuş olup, gecikme sosyal refah düzeyindeki gelişmelerin yetersizliği olarak saptanmıştır. 90'lı yılların başlamasıyla özellikle uluslararası düzenlemeler ve belgeler de dikkate alınarak iyileştirmeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler arasında bazı şehirlerin barolarında oluşturulan çocuk hakları komisyonları, yerelde ise çocuklara hizmet eden kültür ve gençlik evleri söylenebilir. 1993 yılına gelindiğinde ise Çocuk Gözetim, Eğitim ve İyileştirme İşleri Şube Müdürlüğü açılmıştır (Uluğtekin, 2004).

2.2.2.1. Türk ceza kanunu'nda çocuk kavramı

Türk Ceza Kanunu çocuğu '18 yaşını doldurmamış kişi' olarak tanımlar. Bu tanımdan hareketle çocuklar için uygulanacak kanunların 18 yaşını doldurmaları ile biteceği açıktır (Önay, 2009).

Çocukla ilgili maddeler TCK'nın 6. ve 31. Maddelerinde düzenlenmiş olup, 6. Maddede çocuğun tanımı yapılırken 31. maddede çocukların yaptığı eyleme göre değerlendirilmesi 0-12, 12-15, 15-18 olarak üç farklı yaş grubuna ayrılmıştır. Buna göre 0-12 yaş gurubunda, 'Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir' (TCK md.31-1). Böylece bu yaşın altındaki çocuklarda ceza sorumluluğu olmadığına hükmedilmiştir. Böylece fiilin gerçekleştiği sırada on iki yaşın altındaki çocuklara ceza verilemeyeceği sadece güvenlik tedbirlerinin uygulanacağı kesinleşmiştir.

12-15 yaş grubunda 'Fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bu kişiler hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. İşlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde, bu kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde dokuz yıldan onbir yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların yarısı indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası yedi yıldan fazla olamaz.' (TCK md.31-2). Bu madde ile

çocuğun işlediği suçun farkındalığı dikkate alınmaktadır. Cezai ehliyet kavramı burada önem kazanmaktadır. Farkında olunmaması durumunda tedbir kararları uygulanırken, işlenilen suçun farkında olunması durumunda alınacak en fazla ceza yedi yıl ile sınırlandırılmıştır.

15-18 yaş grubunda ise 'Fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında suç, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezasını gerektirdiği takdirde oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Diğer cezaların üçte biri indirilir ve bu hâlde her fiil için verilecek hapis cezası oniki yıldan fazla olamaz.' (TCK md.31-3). Burada diğer yaşlara farkla güvenlik tedbirleri kaldırılmış ve ceza yüksek sınırı oniki yıl olarak belirlenmiştir.

2.2.2.2. Çocuk koruma kanunu'nda çocuk kavramı

Bu kanun, suça sürüklenen ya da korunmaya ihtiyaç duyan çocukların korunmasını, haklarıyla ilişkili esas ve usulleri düzenlemektedir. Suça sürüklenmiş çocuklar için alınacak güvenlik tedbirlerini ve korunma tedbirlerini düzenlemektedir. Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. Maddesinde 'daha erken yaşta ergin olsa bile onsekiz yaşını doldurmamış kişi' olarak çocuğun tanımı yapılmıştır. 5. Madde de ise çocuklara uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler anlatılmıştır. Bunlar danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma alanlarında alınacak tedbirlerdir.

2.2.3. Türkiye'de çocuk suçluluğu

İnsanların bir arada yaşamaya başlamasıyla ortaya çıkan suç kavramı, günümüze kadar her dönem ve toplumda görülen bir sorundur (Bayındır, 2007).

Çocuk doğuştan iyi ya da kötü olarak nitelendirilemez. Çocuklar da her canlı gibi çevresiyle etkileşim içinde olan, bu döngüde değişen, gelişen bir varlıktır. Özünde iyi ve kötüye açıktır. Ne yapacağını, tercihlerini eğitim ve yaşantıları etkileyecektir. Bu yönüyle çocuk suçluluğu hukuktan önce sosyal, psikolojik ve pedagojik niteliktedir (Yücel, 1993).

Türkiye'de çocuk suçluluğu tarihi çok geriye gitmemektedir. Bu alanda ilk araştırma Rıdvan Nafiz tarafından 1927 tarihinde İzmir Hapishanesinde bulunan 107

çocukla yapılan bir anketten ibarettir. Rıdvan Nafiz çocukların yoksulluk savaşlar ve göç dolayısıyla suça karışmış olduğunu belirtmiştir. Nafiz'e göre çocuk suçluluğu gelecek yıllarda artmaya devam edeceğinden Çocuk Mahkemelerinin kurulması gerekmektedir (akt. Akyüz, 2002).

Yine konuya dair istatistikler 1935'li yıllarda tutulmaya başlanmıştır. Bu durum bilimsel çalışmaların da artmasını sağlamıştır. Hicri Fişek'in 1948 tarihinde doktora tezi ve Naci Şensoy'un 1949 tarihindeki doktora tezi bu çalışmalardandır. Fişek suça karışan çocukların topluma uyumlandırılmasında eğitimdeki bireyselleştirmeye vurgu yaparken, Şensoy suçu önleyici tedbirlere vurgu yapmaktadır (Fişek ve ark., 2008). Sonraki yıllarda araştırmalar artarak devam etmiştir.

Türkiye'de istatiksel verilerle çocuk suçluluğuna bakıldığında; 2020 yılında çocukların karıştığı olay sayısı 450.803'dür. Bu çocukların %37,9'unun mağdur olarak, %25,3'ünün suça sürüklenme, %18,5'inin kabahat işlediği iddiasıyla, %13,0'ının bilgisine başvurma amacıyla, %5,0'ının kayıp olması sebebiyle, %0,2'sinin ise diğer nedenlerden ötürü güvenlik birimlerine getirildiği tespit edilmiştir. Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2020 yılında, 2019 yılına göre %11,8 oranında azalmıştır. Çocukların %60,7'sinin 15-17 yaş grubunda, %20,2'sinin 12-14 yaş grubunda, %19,0'ının ise 11 yaş ve altındaki çocuklar olduğu görüldü. Güvenlik birimlerine 2020 yılında gelen veya getirilen çocukların %68,7'si erkek, %31,3'ü ise kız çocuğudur (TUİK, 2020).

2.2.4. Çocukların suç işlediği alanlar

Çocukların şahsa, mala ve cinsel suçlar olmak üzere üç alanda kanunla itlafa düştüğü görülmektedir. Şahsa yönelik suçları yaralama, adam öldürmeye teşebbüs ve adam öldürme oluşturmaktadır. Güvenlik birimine gelen ya da getirilen çocukların en çok yaralama suçuyla geldiği görülmektedir.

Mala yönelik suçlar arasında hırsızlık en çok işlenen suç türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik faktörler mala yönelik suçların nedenlerinde ilk sırada yer almaktadır. Ailenin kalabalık oluşu, işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlikler ekonomik sebepleri desteklemektedir.

Cinsel suçlar kanunda cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar başlığında ele alınmaktadır. Fiili livata (kişinin rızası dışında anüs yoluyla cinsel ilişkiye zorlanması), kaçırma, sarkma, ırza teşebbüs, ırza geçme, söz ile rahatsızlık verme çocuklar tarafından işlenmiş suçlardır (Baykara, 2004).

Araştırmalar cinsel suça karışan çocuklarda zihinsel işlevlerin, akademik performansın ve ruh sağlığının da oldukça önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Yanı sıra çevresel-sosyal ilişkiler, pornografi merakı ya da maruziyeti, madde bağımlılığı ve aile ilişkileri de cinsel suçlarda önemli görülmektedir (Baykara, 2009).

Çocukların ihmal ve istismara maruz kalmış olması, ailede şiddete maruz kalma ya da tanıklık cinsel şiddetle bağlantılı bulunmuştur. Zihinsel zorluklar yaşayan, akademik becerileri zayıf, karşısındaki bireyleri anlamakta zorluk yaşayan, sosyal yaşamda zorluk yaşayan çocukların cinsel suçlara karıştığı görülmektedir (Righthand ve Welch, 2002).

2.2.5. Çocuk suçluluğunun nedenleri

Çocuk suçluluğu tanımı çocukluk ve ergenlik dönemini kapsamakta, bu dönem içinde görülen suç davranışına işaret etmektedir (Polat, 2004). Bu dönem suç davranışıyla etkili mücadele yöntemleri geliştirmek yetişkinlik dönemi suç davranışına olumlu etki edeceğinden sebeplerin doğru tespiti önemlidir.

Çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmalar suça karışmış olmanın nedenlerini psikolojik, biyolojik ve sosyal olarak üç ana başlıkta ele alınmaktadır. Biyolojik açıdan kanunla itlafa düşen çocukların kalıtımsal bozukluk, beyin patolojileri, endokrin sistem bozukluklarına sahip oldukları üzerinde durmaktadır. Psikolojik açıdan psikolojik patolojiler önemli görülmektedir. Sosyal yaklaşım ise suça karışmış olmayı sosyal yapıyı oluşturan tüm unsurlara dikkat ederek kapsamı en geniş bakış ve açıklamayı sunmaktadır (İçli, 2009).

2.2.5.1. Ailesel nedenler

Gelişmekte olan çocuğun ilk ve temel etkileşim yeri ailedir. Öğrenme, gelişim, sosyalleşme doğumdan hayatın sonlanmasına kadar devam ediyor olsa da temel olan ve kişinin etkilerini ömür boyu yaşadığı sosyalleşme ailede gerçekleşmektedir. Ailede

bazı faktörler çocuğun suça karışmasında etkili olmaktadır. Bunlar arasında kardeş sayısı, doğum sırası, parçalanmış aile, ailede şiddet olması ve çocukların bu şiddete tanık ya da mağdur oluşu, ailede suçlu bireylerin varlığı, alkol, uyuşturucu madde kullanımı, ihmal ve istismar varlığı sayılabilir (Demirbaş, 2005).

Bebeklik dönemi ve anne çocuk ilişkisi çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde oldukça etkilidir. Bebeğin anne sütüyle beslenmesi ve emme sırasında anneyle kurduğu temas ve ilişki bebeği duygusal yönden besler. Bebek ilk bir yılı süresince sosyal bilişsel girdilerin çoğunu anne ile ilişkisinden edinir (Yavuzer, 2009). Bağlanma araştırmalarıyla bebeklik dönemi gelişimine ışık tutan araştırmacılardan J. Bowlby suçlu kişilik özelliklerinin çocukluk döneminin ilk 5 yılında anne ile ayrı olma arasında ilişki saptamıştır.

Yaptığı araştırmada mala yönelik suç işlemiş kişilerle çalışan Bowlby bu kişilerin %40 oranında hayatlarının ilk beş yılında annesinden uzakta kaldıklarını bulmuştur. Yaşamının ilk beş yılında anne ile bağın olmaması durumunda kalan çocuklar suç işleme potansiyeli yükselirken, düzeltilmesi oldukça zor birçok olumsuz davranım da geliştirirler. Suçluluk ve merhametten yoksun bireylerin yetişmesi anne mahrumiyetinden daha etkili olarak bakım veren ile kesintisiz, sevgi ve ilgiden uzak bir ilişkinin olmayışından kaynaklanmaktadır (Bahar-Seyhan, 2006).

Bir diğer araştırmada hükümlü çocuklarla çalışılmış, bu çocukların %46 oranında ebeveynlerinden ayrı oldukları, %22 oranında ise eksik ya da parçalanmış ailelerde büyüdükleri saptanmıştır. Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre ise bu çocukların %60'ı ortanca çocuktur. Bu da onların ebeveynlerinden yeteri oranda ilgi görmedikleridir (Yavuzer, 2009).

Üyeleri tam çekirdek aile çocuklar için suçluluğa karşı güvence demektir. Ebeveyn kaybı, boşanma gibi durumlar ailenin mevcut düzenini bozarak, çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocuk suçluluğunun temeline bakıldığında mevcut birçok faktör içinde en etkili olanın aile içindeki bozukluk olduğu görülmektedir.

Araştırmalara göre psikolojik uyumsuzluklar en sık boşanmış ailelerde görülmektedir. Bu çocukların üçte bir oranında psikolojik bunalım geliştirdiği davranış bozuklukları, okul başarısızlığı ve çöküntü hali yaşadıkları belirtilmektedir.

Boşanmalar yedi yaş üzeri çocuklar üzerinde daha yıkıcı etkiye sahiptir (Yörükoğlu, 2007).

1946 yılında doğan beş binden fazla çocukla çalışan m. Wadsworth suçlulukta parçalanmış ailenin önemini göstermiştir. Araştırmaya katılan çocuklar hayatlarına aile düzeni içinde başlamışlar süreç içinde aile düzeni bozulmuştur. Erkek çocuklarda ölüm dolayısıyla parçalanmış ailelerden gelenlere oranla ayrılık ve boşanma dolayısıyla parçalanmış ailelerden gelme durumu suçla daha yüksek orantıyla bağlantılı bulunmuştur. Bu durumda ki erkek çocuklarda ergenlik dönemi sonuna kadar hüküm giyme ya da uyarı cezaları alma oranları çok daha yüksek çıkmıştır.

Ebeveynlerin eğitim düzeyleri çocuk suçluluğunda etkili olan faktörlerden bir diğeridir. Düşük eğitim seviyesi ya da hiç okuma yazma bilmiyor olmak çocuk suçluluğuyla anlamlı düzeyde ilişkili bulunmuştur. Eğitim seviyesi çok düşük olan, Bu konu üzerine okuma yapmayan, kendini geliştirmeyen anne babaların her geçen gün zorlaşan çocuk yetiştirme konusunda yetersiz kalması kaçınılmaz olmaktadır. Bu gruptaki ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları bilimsel verilerden ve çocuğa faydalı olmaktan oldukça uzak olmaktadır. Kullandıkları yöntemler bilimden uzak olmakla birlikte çocukların yaşadığı zorluklar karşısında faydalı çözümler üretmekten ve model olmaktan da uzak kalmaktadırlar.

Eğitim seviyesi düşük anne babaların sağlıklı bireyler yetiştirme, onların fizyolojik hatta daha çok psikososyal gelişimlerine destek olmaları yetersiz kalmaktadır (Yavuzer, 1990).

İzmir Şirinyer Çocuk Islahevinde bulunan 176 çocuk üzerinden yapılan bir araştırmada babaların % 48'i, annelerin % 34'ü ilkokul, babaların %4'ü ortaokul ve sadece %5'i lise mezunu olduğu görülmüştür (Ok, 1989).

Hükümlü çocukların incelendiği bir diğer araştırmada annelerin %48'inin okuma yazmayı hiç bilmediği, %18'inin ilkokulu yarım bıraktığı, sadece %12'sinin ilkokul mezunu olduğu gösterilmiştir. Annelerin %16.7'sinin ortaokul ve lise düzeyinde eğitime sahip olduğu kaydedilmiştir. Babalarda oranlar farklı olmakla birlikte yine düşüktür. %19'u okuma yazma bilmemekte, yaklaşık %53'ü ilkokul mezunu ya da terk düzeyindedir (Kunt, 2003).

Bu çalışmalar çocuk eğitiminde daha baskın olan ve daha çok vakit geçiren annelerin %40 oranında okuma yazma bilmediği görülmektedir. Eğitimin çocuğu anlamak, istek ve ihtiyaçlarına cevap verebiliyor olmak adına öneminin yadsınamaz olduğu günümüzde ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi çocuk üzerinde oldukça olumsuz sonuçlar oluşturmaktadır. Yine de mevcut araştırmaların sadece suçlu çocuklar ile yürütüldüğü düşünüldüğünde düşük eğitim düzeyine sahip tüm anne babaları kapsaması da düşünülemez.

Çocuk suçluluğunda ebeveynlerin eğitim düzeyi oldukça önemli olmakla birlikte, düşük eğitim düzeyine sahip her ebeveynin çocuğunun suça karışacağı anlamına gelmemektedir. Sosyoekonomik pek çok sorun içerisinde düşük eğitim seviyesine sahip ebeveynlerin olduğu ailelerden toplumla uyumlu, başarılı çocuklarda yetişmektedir (Attar, 1993).

Aile içi yaşam kalitesi, denetim ve şefkat suçlulukla ilgili diğer önemli ailesel unsurlardır. Araştırmalar suça karışmış çocukların ebeveynlerinden suçlu olmayan çocuklara oranla daha az sevgi ve ilgi gördükleri, ailelerin kısıtlayıcı ve kontrol edici bir ilişki kurdukları saptanmıştır (Ekici, 2015).

Ailesel risk oluşturabilecek diğer etkenlere bakıldığında kalabalık aileler, ailenin düşük eğitim düzeyi, çocukla ilişki de yetersiz olan anne baba etkileşimi, anne babanın yeterli olmayan kontrolü, göç, çocuğun eğitimine ilgisiz tutum çocuğun suça sürüklenmesinde önemli olmaktadır (İpek, 2010).

Birçok araştırma kalabalık aile yapısının suçluluğun sebepleri arasında olduğunu göstermektedir. Kalabalık ailelerde ebeveynlerin çocukların her birine ayırdığı bireysel süre dolayısıyla ilgi şefkat azalmaktadır. Artan kalabalıkla birlikte çocuğun muhtemel ihmali öfke ve hayal kırıklığına yol açmaktadır. T. Ferguson'un 1300 çocukla yaptığı araştırmasında suç olgusu ile geniş ve kalabalık ailelerin varlığı arasında anlamlılık olduğu bulunmuştur. Sonraki araştırmalarla da desteklenen bu sonuç kalabalık ve geniş ailelerde yaşıyor olmanın çocuklarda suç işleme ve suça karışma oranın arttırdığı bulunmuştur (Bahar ve Seyhan, 2006).

Tüm bunların yanı sıra çocuğun ihmal ve istismara maruz kalmış olması suça karışma ihtimalini arttırmaktadır. Hükümlü ve tutuklu çocuklarla yapılan bir araştırmada bu çocukların %93.2'sinin ailesinde şiddet öyküsünün olduğu,

%46.8'zinin ise ailesinde kanunla itlafa düşmüş birinin varlığı bulunmuştur (Seyhan ve Zincir, 2009). Bir başka araştırmacı araştırmasında ihmal ve istismarın çocuklar üzerinde şiddet suçlarını artırıcı etkisini bulunduğunu göstermiştir (Widom, 1989).

Uzmanlar suçluluğun öğrenilen bir davranış olduğu konusunda uzlaşmacıdır. Suç davranımlarının yaşanılan çevre dolayısıyla grup paylaşımlarına da bağlı olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Sutherland'in Gruplardaki Farklı Kişilerin Etkileşimi isimli kuramı kriminoloji dalının en yaygın kabul gören kuramlarından biridir. Buna göre suç, özünde birbirinden farklı grup ilişki ve etkileşimleri sonucunda ortaya çıkar ve bu öğrenme sürecinin bir sonucudur (Yavuzer, 2009).

Öğrenmenin suça etkisi ebeveyn çocuk etkileşiminde bir kez daha karşımıza çıkmaktadır. Aşırı alkol kullanımı olan ve suça karışmış ebeveynlerin kanunla bir şekilde ihtilafa düşen çocuklara sahip olduğu görülmektedir. Robins araştırmasında ebeveynler ve çocuklarının aynı tür suçlar neticesinde göz altına alındıklarını, sabıka dosyalarında aynı tipte suçlara rastlandığını bulmuştur.

Farklı araştırmalar yine hüküm giymiş babaların hüküm giymiş çocuklarının olduğunu göstermektedir. Suç türleri arasındaki korelasyonun dikkate alınmadığı bu araştırma daha genel bir varsayımla suçlu ebeveyn suçlu çocuk ilişkisi üzerinde durmaktadır (Bahar ve Seyhan, 2006).

Ergenlik döneminde olan gençlerin özdeşim kurduğu aile bireyinin olumsuz davranışları ya da bir şekilde kanunla muhalefete düşmüş olması da bu olumsuz davranış örüntülerinin genci etkilemesine sebep olmaktadır.

Çocuğun ebeveynleri ve seçilen özdeşim kişisinin kişilik özellikleri, büyütülen ortam çocuğun kişilik ve karakter özelliklerini belirleyen en önemli unsurlardır. Suçlu ya da alkolik ebeveyn ya da özdeşim kişileri çocukların model alacağı kişiler olarak gelişim ve yaşantılarında ileri düzeyde etkili ve zararlı olabilecek örneklerdir (Yavuzer, 2009).

2.2.5.2. Sosyal çevre

Özellikle ilerleyen yaş ile birlikte çocuklar sosyal çevrelerini daha çok fark etmekte ve sosyal alanlarda daha çok vakit geçirmektedir. Çocuklar büyürken kişilik

gelişiminde en önemli etki alanlarından biri de sosyal çevreleridir. Sosyal alanlar ailenin mevcut ekonomik düzeyiyle paralellik göstermektedir. Bu da ebeveynlerin eğitim düzeyiyle de doğrudan ilgilidir. Düşük eğitim düzeyine sahip bireyler ve aileler benzer eğitim düzeyinde ve sosyoekonomik seviyede kişilerden oluşan mahallelerde yaşamaktadır.

Suç davranışının sosyolojik açıdan da araştırılmaya başlanması 19. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Bu konuda en sistematik yaklaşım da sosyolojik araştırmalar sonucunda sunulmuştur.

Suçun sebeplerine yönelik temel teoriler sosyal değişimler, yapı, normlar, organizasyonlar, sosyal çatışma ve süreçlerin suç işleme ile ilgisini açıklamaya çalışmıştır. Sosyolojik teorilere göre, suç teşkil eden davranışlar sosyal ortamların ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu teorilere göre suçu hazırlayan toplumken, suçlu bu süreçte sadece araç olmaktadır (İçli, 2004).

Durkeim'e göre doğru kavramının anlam kazanması yanlış kavramının varlığına bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında suç, sosyal yaşamda normal olanın tanımı için gereklidir. Toplumda suçun varlığı sosyal yapının değişimin katı olmadığını yeniden düzenlemeye açık olduğunu gösterir. Bu da toplumu oluşturan bireylerin doğru ve yanlış olanı tanımlama konusunda hemfikir olduğu anlamını taşımaktadır. Bu fikir düşünsel bağımsızlığı baltalamaktadır. Suç teşkil eden davranışlar toplumda düzeltilmesi gereken yönlere ışık tutması açısından da önemlidir. Suç kavramı tüm bunlarla ele alındığında sağlıklı toplumlar için önemli ve gereklidir.

Suçun bu gerekliliğinin yanında toplum içinde oluşturduğu maddi zarar, kişilerarası oluşan kopukluklar, bireylerin maruz kaldığı psikolojik ve her türlü zarar açısından da son derece olumsuz sonuçları da barındırmaktadır. Daha basit atfedilen toplumlar zamanla modern, kentleşmiş gibi isimlerle anılırken, ortak değerlerin gücü azalmakta bu da sosyal düzenin koruyucusu konumunda olan samimiyetin azalarak ortak değerlerde değişimleri getirmektedir (İçli, 2004).

Bir başka yaklaşım suça sosyal öğrenme alanından ışık tutmaktadır. Bu teorinin önde gelenlerinden Albert Bandura, bireylerin doğuştan suça karşı eğilimli olmadıklarını, suç teşkil edecek davranışları yetişkinliğe giden yolda öğrenerek içselleştirdiklerini söylemektedir. Bu içselleştirme aile ve yakın çevrede suçu

gözlemleme, isteklerine ulaşmak adına şiddet ve suça yönelenlerin varlığı, bu kişilerin iletişim araçları ve burada sunulan yayınlar tarafından gösterilmesi, bazen mağdur bazen ise ödüllendiriliyor oluşları gibi yöntemlerle maruziyetleriyle gerçekleşmektedir.

Bu teoriye göre çocuklar şiddet davranışını rol modellerinden görerek öğrenmekte ve bu davranışlar zamanla onların karakterlerinin başlıca yapılarından biri olmaktadır. Sosyal öğrenme teorisi suç ve şiddet içeren davranışların kişileri şiddete eğilimli yapsa da bunun çevresel faktörlerle aktifleşeceğini söylemektedir (İçli, 2004).

2.2.5.3. Ekonomik nedenler

Çocuk suçluluğunun önemli nedenlerinden biri de ailelerin ve içinde yaşanılan toplumun ekonomik düzeyidir. Ekonomik düzey barınma, beslenme, sosyal statü, kültürel yaşam gibi pek çok alanda etkili olmaktadır. Kültürel faaliyetlere katılım çocukların zihinsel gelişimi ve genel kültürü üzerinde de etkili olarak aynı topluluk içinde bulunan çocuklar arasında iletişim sorunlarını da beraberinde getirir. Tüm bu yönlerden yoksulluk çocuklar üzerinde yetişkinlerden daha farklı etkilere sebep olmaktadır. Yetersiz beslenme ve hastalık riski artarken, eğitim kurumları içinde farklılık ve eğitimde kesintiler yaşanabilmektedir. Ekonomik yetersizlikler içinde büyüyen çocuklar benzer özelliklerde yetişkinler olurlar. Bu ailelerde büyüyen çocukların ihmal ve istismara maruz kalma oranı da yüksektir. Bu ailelerde büyüyen çocukların okul öncesi eğitime erişim, okul araç gereçlerini tedarik etme, evde ders çalışmak için özel alanlara sahip olma durumlarında da dezavantajlı görülmektedir.

Bu çocuklar ailelerinden gereği kadar bakım ve ilgi alamadıkları gibi küçük yaşlarda çalışma hayatına başlamak zorunda da kalabilirler. Tüm bunlar bu çocukları ihmal ve istismara, suça sürüklenmeye elverişli hale getirmektedir (Türkiye'de Çocuğun Durumu Raporu, 2011).

Yoksulluk ve düşük gelir düzeyi çocuk suçluluğu ile doğrudan ilgilidir. Aynı zamanda mevcut gelir düzeyi dolayısıyla yaşanılan mahalle ve bu mahallenin yaşam koşulları, çeteleri çocukları etkilemektedir. Ailenin refahı için annenin çalışıyor oluşu da çocuk ihmalinin artışının doğal nedenleri arasındadır (Burgers, 1952).

Ergenler de ailenin gelir düzeyinden fazlaca etkilenmektedir. Ekonomik düzey çocuğun, ergenin dış görünüşü üzerinden etiketlenmesi ve kendini dışlanmış hissetmesine neden olarak, çocukları daha düşük ekonomik seviyede arkadaşlıklara itebilmektedir. Bu arkadaşlıklar arasında suçla ilişkisi olan bireyler dezavantajlı gruplar için daha olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Çocuk yoksul olduğundan ya da bu yoksulluğa çözüm aradığından suça karışabilmektedir.

2.2.5.4. Göç ve kentleşme

Geçmiş yıllara göre şehirlerarası göç azalmakla birlikte varlığını hala korumaktadır. Şehirler arası göçlerin çeşitli nedenleri olsa da en büyük etken ekonomik faaliyetlerin fazlalığı olmaktadır. Diğer sebepler arasında daha konforlu hayat, eğitim faaliyetlerindeki çeşitlilik, sağlık merkezlerinin ulaşılabilirliği, eğlence merkezlerinin şehirlerde daha fazla oluşu sayılabilmektedir.

Yaşanılan bölgeler kişiliğin şekillenmesi de dahil birçok etkiye sahiptir. Kırsal bölgelerde çekirdek ve geniş aile üyeleri ve komşular kişiliğin gelişiminde etkili olurken, hayat yavaş bir akış içerisindedir. Bu bölgelerde yaşayanlar birbirlerini tanıdıklarından kişilerarası iletişimde sınırlar da belirgindir.

Şehirlerde ise kişiyi etkileyen birim sayısı kırsal bölgelere göre oldukça artış göstermektedir. Annenin de çalışıyor olmasıyla bakıcı, kreş ve yuvalar listede ilk sırayı almaktadır. Okul, arkadaşlar, yurtlar, sivil toplum kuruluşları, iletişim olanakları, birbirinden farklı çevrelerde yetişmiş insanlarla iletişim içinde olmak gibi oldukça farklı ve fazla sayıda etki mekanizması devreye girmektedir. İlişkiler fazla olmasına rağmen kırsal alanlardaki örneklerine oranla sosyal yakınlıktan uzak olabilmektedir.

Kentlere göçte aileler sosyal çevrelerinde şehir hayatına uyumlanmış gözükmelerine rağmen aile içi süreçlerinde geleneklerine bağlı kalmaktadır. Bu da ailedeki genç neslin kökenlerinin etkilerini ve özelliklerini taşımalarını sağlamaktadır. Göç eden ailelerde uyumlanma konusunda yaşanan sıkıntılar farklı biçim ve zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Zamanla gelenekler yavaşlayarak daha çok psikolojik temelli ve ailevi sorunlar görülmektedir (Yavuzer, 2001).

Kentlere yapılan göçlerle birlikte değişen koşullar ailenin çocuğun üzerindeki kontrol ve denetim gücünü azaltmaktadır. Aileler göç ile birlikte kırsal hayattaki

davranış örüntülerini hızlı şekilde değiştiremediğinden şehirde büyümeye devam eden çocukları ile iletişim sorunları ortaya çıkmaktadır (Kıray, 1982).

Kentlerde gecekondu semtleriyle daha yüksek sosyoekonomik düzeyde inşa edilmiş yaşam alanları yan yana bulunabilmektedir. Bu iki farklı yapıda yaşamlarını sürdüren aileler arasında kültürel açıdan oldukça farklı bir yapı bulunmaktadır. Göç sonucu aileler bu farklılığa biraz özenerek biraz yadırgayarak bakarken, çocuklar içinde olumsuz etkilere sahiptir. Çocuklar gözlemledikleri sosyal çevreleri sonucunda daha çok bağımsızlık talep etmektedir (Yörükoğlu, 1997).

1997 yılında yapılan araştırmada ülke nüfusunun %65'i şehirlerde yaşarken, %35'inin köylerde oturduğu gösterilmiştir. Suçluluk yüzdelerine bakıldığında çocuk suçluların %93'ü şehirlerde %7'nin ise köylerde oturduğu bulunmuştur (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997).

İzmir Çocuk Mahkemesinde 1990 yılından başlanarak üç yıl boyunca yargılanan toplam 2466 çocuk incelendiğinde bu çocuklardan %80'inin gecekondu ve benzer yapılardan oluşan bölgelerde oturdukları tespit edilmiştir. Mala yönelik suçlar şehirleşmenin sonucu olarak gelen ekonomik farklılıklarla açıklanmaya çalışılmaktadır (Hancı, 1999).

2.2.5.5. Akran etkileri

İlerleyen yaşla birlikte çocuklar ve gençler arkadaş gruplarıyla daha fazla vakit geçirmeye ve daha çok etkileşime girmeye başlamaktadır. Gençlerin arkadaşları ile paylaştığı yaşantılar onlar için oldukça önemlidir. Anne ve baba ile çocuk arasında kültürel farkların olması, ebeveynlerin çocukların istek ve ihtiyaçlarını anlamakta zorlanması ve cevap verememesi durumları bu gençler için arkadaşların ebeveynlerin yerini almasına neden olabilmektedir. Bu durum bazen ebeveyn ile çocuk arasında ciddi tartışma ve anlaşmazlıkları da beraberinde getirmektedir.

Çocukların arkadaşlık ilişkileri önemli olduğu kadar psikososyal gelişimleri açısından son derece gereklidir. Arkadaşların çocukların hayatındaki yeri ve öneminin artmasıyla birbirleri üzerindeki etkileri de artış göstermektedir. Şehirleşme ve teknoloji ile değişen toplumsal yapı dolayısıyla arkadaşlar ve arkadaşlık bambaşka bir

önem kazanmıştır. Özellikle ailenin ilgisinin yetersiz kaldığı durumlarda arkadaşlar çocuklar için her şey olabilmektedir.

Çocuğun arkadaş çevresinde suçla ilintili kişilerin oluşu, mevcut sosyal ortamın parçası olabilmek için çocukları onlar gibi davranmak zorunda bırakabilmektedir (Hortaçsu, 2003).

Ergenlik dönemindeki çocuklar için arkadaş ortamlarında kabul görmek, arkadaşlarının kendi hakkındaki düşünceleri, onlar tarafından beğenilmek, benimsenmek oldukça önemlidir. Bu kriterlere uyumlanmaya çalışmak bazı durumlarda ergen ile ailenin arasının açılması ile de sonuçlanabilmektedir. Bu denli önemli olan arkadaşlık ilişkileri içinde çocuğun grubun dinamiklerine ters düşmesi ve istenenleri yapmaması da mümkün olamamaktadır. Aynı sebep çocuğu kimi durumlarda kanunla karşı karşıya getirebilmektedir. Aksi yönde davranmak grup dışı kalmak ile sonuçlanacağından çoğu çocuk tarafından tercih edilmesi oldukça zor olmaktadır (Peker, 1994).

Hüküm giymiş 135 çocukla yapılan araştırmada suç işleme nedeni olarak arkadaş grubunu gösterenlerin oranı yaklaşık %41'dir (Subaşı, 1979). Ayrıca literatür taramaları göstermiştir ki işlenen suçlar iki ve üç kişinin yer aldığı gruplarca gerçekleşmektedir. 5840 suçluyu inceleyen araştırmacılar bunların %80'inin birden fazla kişinin bir arada işlediğini bulmuşlardır. Bunlar içinde özellikle grup faaliyeti olarak hırsızlık suçu ön plana çıkmaktadır (Yavuzer, 2004).

2.2.5.6. Okul etkileri

Çocukların toplumsal hayatın akışında kalmaları, gündelik hayatı idame için gerekli olan donanımı edinebilmeleri, toplumsal düzende kendilerine de yer bulabilmeleri ve gelecek adına umut taşımaları adına okul son derece önemlidir. Çocuğun okula devam ediyor oluşu, uyumlu okul hayatı ve akademik başarısı suç işleme davranışı açısından oldukça önemli görülmektedir.

Akademik başarının yüksek ya da iyi oluşu okula bağlılıkta ve ergenlerin uyumlu davranışlarında etkilidir. Okul başarısızlığı çocukların okula yeteri kadar önem vermesinin önüne geçerek, toplumsallaşma düzeyini de olumsuz etkilemektedir (Duyan, 2011).

Okul başarı düzeyi çocukları yaşam ve toplumsallık açısından pozitif bakış geliştirmelerini sağlarken, akademik başarının düşüklüğü ergenleri suçla yüz yüze getiren etmenler arasındadır.

Araştırmalar okul başarısı düştükçe, suça karışma oranlarının arttığını göstermektedir. Akademik olarak yetersiz olmak, başarısızlığa bu da okulun olumlu etkilerinin azalmasına, böylece uzaklaşmaya ve gençleri suça daha yakın bir noktaya çekmektedir (Demirbaş, 2005).

Zamanın çoğunu eğitim kurumlarında geçiren çocuklar için okulun suçlu davranışı azaltması çocuklar için tercih edilen, ilgi duyulan bir yer olabilmesi ile doğrudan ilgilidir. Öğretmenlerin tutum ve yaklaşımları bu ilginin oluşması ve devamında oldukça önemlidir.

Çocukların özellikle ergenlik döneminde yeniden inşa olan kişiliklerinde öğretmenlerin ilgileri ve pedagojik yaklaşımları çok kıymetlidir. Çocuklar için bu tutumlar koruyucu olurken, okul ortamında gerekli yakınlık ve ilgiyi bulamayan çocuklar için suça sürüklenmeyi, yanlış arkadaşlıklar kurmak için yeterli ortamı sağlayan kurumlar haline gelmektedirler (Yavuzer, 2001).

2.2.5.7. Kitle iletişim araçları

Kitle iletişim araçları dediğimizde artık çok etmenli bir sistem var karşımızda. Sadece yirmi yıl öncesinde bu araçları sayarken televizyon ve radyodan bahsederken, şu an internetin hayatımızda oluşuyla birlikte bilgisayar, tablet ve telefonlar sayesinde sürekli aktif şekilde kullanıcı olabildiğimiz kitle iletişim araçlarından söz etmekteyiz. İnternetin varlığı sosyal iletişim platformları, paylaşım siteleriyle sonsuz bir bilgi ağının içindeyiz. Daha önceki zamanlarda birbirimizden haber almak için istekte bulunmamız, aramamız gerekirken bugün sosyal platformlar sayesinde tanımadığımız binlerce kişiden bile birkaç tıklama ile haberdar olabilmekteyiz. Herkesin ve her şeyin görünür olduğu bu ağda teknolojiyi ne yönde kullanmak istediği tamamen kişilerin kendi isteğiyle olmaktadır.

Ebeveynlerin her ikisinin de çalışıyor oluşu küçük çocukların bile iletişim araçları ve internet ile çok küçük yaşta tanışmasına vesile olmaktadır. Şehir hayatında artan ve çeşitlenen suç türleri dolayısıyla çocukların sokak oyunlarıyla geçirdiği vakit

minimum düzeye inmiş, hatta birçok bölgede hiç yok denecek kadar azalmıştır. Çocuğun ev dışında geçirdiği vakit neredeyse okulda geçirdiği vakitle eşdeğer düzeydedir. Daha şanslı olan çocuklar okul sonrası ya da hafta sonları spor ve sanat kurslarıyla bir nebze tüm bu sistemden uzakta kalabilmektedir.

Teknolojiye aşina olmak açısından Amerikalı teknoloji uzmanı Mark Prensky insanları dijital yerliler ve dijital göçmenler olarak iki gruba ayırmaktadır. Dijital yerliler tanımı teknolojinin içine doğmuş, teknolojiyi anadili gibi kullanan kişileri tanımlarken, dijital göçmenler teknoloji ile sonradan tanışmış kişileri tanımlamaktadır. Dijital yerliler internetin olmadığı bir dünyada hiç yaşamamıştır. Günümüzde neredeyse tüm ebeveynler dijital göçmenler iken çocukların tamamına yakını dijital yerliler tanımına sahiptir.

Günümüz çocukları internetin olmadığı bir hayatı hiç deneyimlememişken, anne ve babalar yetişkinlikle teknolojiyi öğrenmişlerdir. Bu farklılık çocuklar ile anne babalar arasındaki makasın aralığını genişletmektedir. Bu da ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımlarını düzenleme ve sınırlandırma durumları için neyin doğru olduğu konusunda kararsız kalmasına neden olmaktadır (Sayar ve Benli, 2022).

İnternetin sonsuz bilgi akışı içerisinde çocuklar daha çok oyun oynamakta ya da sosyal platformlarda arkadaşlarıyla etkileşimde bulunmaktadır. Bir araştırmada insanların internet kullanırken %90'ının zaman algısının bozulduğu bulunmuştur. İnsanlar olarak davranışlarımızın sonuçlarını eylemi gerçekleştirmeden önce düşünmek zorundayız. Dijital ortamda oynanan oyunlar eylemsel hatalar konusunda gerçek hayattan çok daha affedici olmaktadır. Bilgisayarda oynanan oyunlarda öldüğünde kişiler oyunu defalarca başlatarak durumu değiştirebilir. Yaşanan pek çok sorunla oyunun güvenliği içinde yüzleşebilmektedir. Bu telafi edilebilirlik durumu fazla oyun oynayan çocukların ve gençlerin davranışlarının geri dönüşü olmayan sonuçlara neden olduğu gerçeğini unutturabilmektedir. Bu durum ergenleri suça daha yakın ya da yatkın hale getirebilmektedir. Çocuklar davranışlarının sonuçlarını göremeyebilirken çok daha kolay risk alır hale gelmektedir. Oyunların bu yönü şiddet içerikli oyunları sıkça tercih eden çocuklarda oyundaki suç davranışlarının normalleşmesine neden olmaktadır. Ancak suça yatkın kişilerin mi bu oyunları seçtiği ya da oyunların mı bu kişileri suça sürüklediği konusu hala netleşmemiştir.

Çocukların bilgisayar oyunu oynamadan önce ve sonra öfke seviyelerinin ölçüldüğü araştırmalarda, oyuna başlamadan önce öfkeli olan çocukların oyun oynandıktan sonra ki öfke düzeyi aynı oranda artmıştır. Bu oyunların şiddetle bir şekilde tanışmış ya da yatkın çocukları daha fazla etkilediği görülmüştür (Sayar ve Benli, 2022).

İnternet ortamı kişilere görünmez olma özelliği sunmaktadır. Bu özellik sayesinde bireyler ve çocuklar normalde yapmayacakları davranışları da sergilemektedir. Sosyal platformlar ve televizyon programları olumsuz davranışları, mobbing ve zorbalığı örnekleyerek normalleşmesini ya da görünmezlik arkasında daha rahat yapılabilmesini sağlamaktadır. Maruz kalan kişinin duygusal çöküntüsünün uygulayan tarafından deneyimlenmemesi empati kurulamaması ve sonuçlarının küçümsenmesini beraberinde getirmektedir.

I- Safe vakfının istatistikleri ergen ve gençlerin %25'inden daha fazlasının zorbalığa maruz kaldığını göstermiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalar da siber zorbalığın kullanıcılar arasında giderek daha yaygınlaştığını göstermektedir. Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Serin'in 2012 de yaptığı çalışma 5,6,7 ve 8. Sınıf kademelerinde okuyan öğrencilerin %27'sinin farklı şekillerde siber zorbalığa karıştığı, %9'unun siber fail olduğu, %12'sinin zorbalık mağduru iken, %5'inin hem mağdur hem zorba olduğu ortaya çıkmıştır (Sayar ve Benli, 2022). Türkiye' de Çocuk Araştırması verilerine göre aylık süreçte en az birkaç kez zorbalığa maruz kalan 6-17 yaş arası çocuk oranı ise erkek çocuklar arasında %13.4, kız çocuklarda ise %a14.2 olarak bulunmuştur.

İnternet ortamı cinsel istismar ve porno izlenme açısından da çocuklar için oldukça güvensiz bir ortamdır. Sanal ortamdaki istismar kişilerin bedeninde bir etkiye sebep olmazken yaşanan travma ile psikolojik alanda yoğun izler bırakmaktadır. Dijital ortamda istismara bakıldığında cinsiyet faktörü ön plana çıkmaktadır. Kızların maruz kalma oranı erkeklere oranla iki kat fazla olduğu saptanmıştır. Adalet Bakanlığı'nın verilerine göre son yıllarda çocukları hedef alan istismar vakalarında üç kat artış gözlenmektedir. Yaşının oldukça ötesinde olan cinsel bilgi ve videolara erişmiş olan çocuklarda bağımlılık ve cinsel suça eğilim artmaktadır. Dijital ortamda faydalı içeriklere erişimin kolaylığı kadar zararlı ve tehlikeli içeriklere erişim de bir o kadar kolay olmaktadır. Etkili intihar yöntemleri, patlayıcı madde yapımı, suçun veya cinayetin gizlenmesi gibi örnekler bunlar arasındadır. Çocukların dijital dünyanın

zararlı etkilerinden korunması ebeveynlerin sorumluluğundadır. Ancak çoğu ebeveynin bunu nasıl sağlayacağı konusunda bilgisi ve tedbirleri yetersiz kalmaktadır.

Kanun ile muhalefete düşmüş bir çocuğun yargılanmasından önce, çocuğu suçlu olmaya iten yayınların ve gerekli tedbirleri alamayan ailenin yargılanması gerekmektedir (Avcı, 2008).

2.2.5.8. Alkol ve madde bağımlılığı

Ülkemizde ergenlerle yapılan bir araştırmada, sigara alışkanlığının 15 yaş dolaylarında başladığı ve bu alışkanlığının batılı toplumlardan daha yaygın olduğu saptanmıştır (Türkiye'de Çocuğun Durumu Raporu, 2011). Etkileşimli olarak sigara ve alkol kullanıyor olmak uyuşturucu madde kullanımına geçişte basamak olma özelliği taşımaktadır. Yine ülkemizde madde kullanımı deneme ve başlama yaşı 15 dolaylarında saptanmıştır. Bu yaş düzeyinde, düşük gelir seviyesinde, erkek ve bekar olmak, alkol kullanıyor ve reçetesiz ilaç kullanıyor olmak uyuşturucu madde kullanımını arttıran faktörler olarak tespit edilmiştir. Kullanılan maddeler arasında en yaygın olanı ise esrar ve benzerleri başı çekmektedir (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2014).

Maddeye ulaşmakta zorlanan ya da arkadaş ısrarı ile maddeyi temin ve satış yapmak çocukları kanunla muhalif konuma düşürmektedir. Bağımlılık yapan maddeye erişim çocukları suça sürükleyebildiği gibi kullanmak da aynı etkiyi doğurmaktadır.

Öyle ki tutuklu ve hükümlü ergenler üzerinde yapılan araştırmada suça karışmış çocukların yaklaşık %33'ünün suç davranışı sırasında da alınan maddenin etkisi altında oldukları saptanmıştır (Ögel ve Aksoy, 2007).

Ailede alkol öyküsü ve bağımlı ebeveynlerin varlığı, çocuğun model alarak bu alışkanlığı kazanmasında rol oynamaktadır. Aile üyelerinde ve yakın akrabalar arasında alkol ve madde bağımlısı bireylerin varlığı başta aile içinde şiddet davranışları ve başka birçok olumsuz etkiyi de beraberinde getirerek çocuğun bu olumsuz davranışlardan etkilenmesine ve içselleştirmesine sebep olmaktadır.

Suça karışmış çocukların anneleri incelendiğinde %23 oranında alkolik anne saptanmışken bu oran suça karışmamış çocuklarda sadece %7 olarak bulunmuştur (Yavuzer, 2001).

Bağımlılık geliştirmeye daha yatkın kişilik özelliği olanlar dürtülerini ya da içgüdüsel davranışlarını sorgulama, denetleme, bastırma ya da engelleme konusunda oldukça başarısızdırlar. Bu da bu kişiler için şiddet içerikli davranışların ortaya çıkışında madde kullanımını doğrudan etkili kılmaktadır.

Uyuşturucu ve keyif verici madde kullanan bireyler pişmanlık, suçluluk gibi duygulara karşı duyarsız, ortaya koyduğu davranışlar için sorumluluk duymayan kişilerdir (Köknel, 1996).

2.2.5.9. Zeka

Bazı araştırmacılara göre zeka kalıtımla getirilen oldukça genel ve bilişsel gizli bir güçtür. Diğer bazılarına göre ise karmaşık algı, yetenek ve düşünme biçimlerinin toplamı olarak tanımlamaktadır. Ancak bu yetenek ve düşünme biçimlerinin neler olduğu konusunda bir fikir birliği de geliştirememişlerdir. Ailelerin içinde yaşadığı ekonomik ve toplumsal sınıfı, zeka üzerinde ebeveyn tutumları ve yaşanılan evin özel durumlarından daha az ilgilidir.

Araştırmalar çocukların değişen sosyoekonomik çevrelerinin zekalarında da iyileştirici rol üstlendiğini göstermektedir. Genetik özelliklerin baskınlığı yanında yaşanılan çevrenin de zekayı etkilediği gerçeği yadsınamaz (Onur, 2021).

Suçluluk ile zekayı kesin sınırlarla eşitleyen araştırmacılar olmakla birlikte, zekanın gelişimi üzerinde birçok değişken olması sebebiyle çok kabul görmüş yaklaşımlar değildir. Zeka geriliği olanlar yasaları anlama ve yorumlama yeteneğinden yoksun görünmektedir. Bu nedenle bilinçli olarak suç işlemekten ziyade suça sürüklenen tarafta oldukları düşünülmektedir (Yavuzer, 2009).

2.3. Ergenlik Dönemi

2.3.1. Ergen kimdir?

Ergenlik çocukların birincil cinsiyet özellikleri dediğimiz daha çok fiziksel değişimlerle başlayan, bilişsel büyümeyi de kapsayan, kişiliğin şekillendiği bedende ki büyümenin tamamlanmasına kadar devam eden gelişimin tümüdür (Kulaksızoğlu, 2011).

Ergenlik dönemi bireyin her alanda gelişim gösterdiği büyümenin en hızlı gerçekleştiği son evredir. Bedensel büyümeye ayak uyduramayan çocuğun sakarlıklarıyla öne çıktığı bu gelişim dönemi duygular açısından da son derece değişkendir. Hızlı duygusal geçişler, öfke patlamaları, benliğin yeniden inşası bu dönemin özellikleridir (Özden, 2015).

Ergenlik dönemi tüm bu yeniden yapılanmayla birlikte yeniden inşa dönemidir. Arkadaş çevresinin de değişimi ve etkisiyle birçok davranış ilk kez denenir ve gözlenir. Sigara ve alkol denemeleri, cinsellik, hırsızlık denemeleri gibi kanunla karşı karşıya kalacağı davranışlar bu dönemde görülebilmektedir. Bu dönem dışarıdan nasıl göründüğünün ve diğerlerinin fikrinin de aşırı önemli oluşuyla yeme sorunlarını, depresyonu, öfke sorunlarını beraberinde getirebilmektedir (Morris, 2002).

Ergenler üzerinde yaptıkları bir çalışmada Kaplan ve Aksel (2013) erkeklerin saldırgan davranışlar gösterme konusunda kızlara oranla daha yüksek puanlar aldığını ve bu puanların yaşların büyümesiyle arttığını bulmuşlardır. Yapılan bu araştırma kızlar ve erkekler arasında ergenlik döneminde cinsiyetler arasında farklılıklar olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bu dönemde arkadaş etkisi oldukça baskındır. Çocuklukta ailenin yeri ergenlik döneminde yerini arkadaşlara bırakmaktadır. Bu ebeveynlerin yaklaşımı doğrultusunda şekillenen bir süreçtir. Ev hayatının anlayışlı, kabul edici, sevgi dolu oluşu ergen ile ebeveynler arasındaki mesafeyi belirleyen unsurlar arasındadır. Suç unsurunun hayatına ne kadar gireceği ve etki edeceği de yine bu etkenler sayesinde belirlenebilmektedir.

2.3.2. Ergenlik dönemi

2.3.2.1. Ergenlik döneminde aile ilişkileri

Bu dönem içinde barındırdığı değişimler sebebiyle sorun yaşamak için son derece elverişlidir. Anne babanın tanıdığı çocuktan farklı olan ergen ile arasında sorunlar ve uzaklaşmalar olabilmekte bu da süreci iki taraf için de daha zor hale getirmektedir (Robin ve Foster, 1989).

Değişim ve kişisel gelişim için aile ortamı son derece önemli ve idealdir. Çocuklar gelecek sosyal hayatına hazırlanırken özdeşim kuracağı, model alacağı kişileri gözlemleyerek gelişimini sürdürür. Kişilik gelişimi için doğumla birlikte görülen ilgi alınan bakım son derece önemlidir. Bu açıdan aile ortamı alternatifi olmayan bir eğitim yuvası gibidir. Bu eğitim sadece davranışsal değil, kişilik gelişiminin de yapı taşlarını barındırır (Şener, 2012).

Toplumları oluşturan tüm nesiller ebeveynlerinin ve içinde bulundukları toplumların ürünleridir. Gelişim ve değişimin bu denli hızlı olduğu bu dönemde anne babaların çocukları ile kurduğu ilişki ve kullandıkları dil son derece önemlidir. İçinde bulunulan tolumun özellikleri, sosyokültürel yapısı da önemli olmakla birlikte bu alanda çıkabilecek sorunlar aile içinde çözümlenmeye çalışılabilmektedir. Bu nedenle de yine aile iletişimi ön plana çıkmaktadır.

Değişen ve gelişen kimlik özelliklerini deneyimlemek için ergenlerin en ulaşılabilir ve güvenli toplumsal alanı ailedir. Doğru yanlış ya da suç her davranışı için ergen aile içinde güvenli bir liman bulabiliyorsa gelişimini de sağlıkla yürütebilir. Ailenin tutum ve yaklaşımları bu noktada daha da önemli olmakta ve ergeni güvenle geleceğe taşımaktadır (Grusec, Goodnow ve Kuczynski, 2000).

Bu dönemde ebeveynlerden birinin yoksunluğu, boşanma, boşanma sonucunda oluşan otorite boşlukları, ilgisiz ebeveyn varlığı, çatışmalı aile ortamları, düşük akademik başarı, yaşanılan çevredeki olumsuz koşullar ve ailenin buralarda yetersiz kalışı ergenler için risk faktörlerini oluşturmaktadır.

2.3.2.2. Ergenlerin gelecek beklentileri

Gelecek beklentisi, kişilerin yaşam standartları içerisinde gelecek zamanlara dair kurguladıkları, olmasını hayal ettikleri beklentileridir. Araştırmalarla ergenlerin hangi alanlarda beklentilerinin olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Ergen beklentileri kurgulanırken plan yapma, kurgulama ve sonuçları değerlendirme aşamalarıyla ilişkili bulunmuştur.

Bireylerin yaşı, cinsel kimliği, aile yapısı, sosyal ve kültürel çevresi, sahip olduğu ekonomik özellikleri de ergenlerin gelecek üzerine beklentilerinin yönünü belirlemektedir (Seginer, 2003).

İçinde bulunduğumuz yüzyılda gelecek beklentileri üzerine öncü nitelikte çalışmalar yapılmıştır. Kişinin bir durumun gerçekleşeceğine dair inancı sonuçların da gerçek olmasını sağlayacaktır. Bu düşünce oluşan beklentinin sonuçlar üzerindeki etkisine de vurgu yapmaktadır. Araştırmacılar davranış ve eyleme yüklenen anlamın o eylemin doğasında değil, kişilerin yüklemesi sonucu geliştiğini ve kişiye özel olduğunu vurgulamıştır (Hurn, 1993).

Gençlerin geleceğe dair beklentileri, iş ve eş seçimi ile yetişkin hayatları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu beklentilerin konuları varoluşa, başarıya, ilişkilere, deneyimlere odaklanmaktadır. Bu konular daha yakın zamandan daha uzağa doğru şekillenmektedir. Başarı beklentileri mevcut kademedeki başarı düzeyinden başlayarak sınıf, okul başarısı ve meslek edinip iş bulabilmek olarak devam etmektedir. Varoluşsal beklentiler sosyal ve kişisel özellikler ile iyi insan olmak etrafında kurgulanmaktadır. İlişki bazında arkadaşlıklar, iyi bir eş seçimi, kurulacak iyi bir aile ve çocuk sahibi olmaktır. Deneyimsel beklentiler ise yaşam koşulları ve tarzı üzerine oturtulmaktadır (Artar, 2003).

Geçmiş yaşantılar ile gelecek beklentileri arasında etkileşim olduğunu söyleyen Adler (1994), gelecek beklentisindeki olumlu ya da olumsuz inançların gençlerin davranışlarını da etkilediğini savunmaktadır. Toplumların devamlılığı o toplumlarda yaşayan gençlerin niteliklerinden bağımsız değildir. Gençler bağımsız, özgüvenli, bireysel ve toplumsal çatışmalarını çözümleyebilen, girişimci olabilmek için demokratik ortamlara ihtiyaç duymaktadır.

Geleceğe dair beklentilerini ilk deneyimledikleri yer aile ortamı olmaktadır. Bu ailede benimsenen tutum ve davranışlar gençlere model olarak onları etkilemekte ve onlar için örnek davranışları ve kalıpları temsil etmektedir. Toplumda olduğu gibi ailelerdeki demokratik ortam gençlerin bağımsızlığını da etkilemekte desteklemektedir.

Anne babaları tarafından desteklenen ve uyumlu bir ortamda büyüyen gençler ailenin de gelecek kararlarında etkili olan girişimcilik, karar verme yetenekleri yüksek bireyler olmaktadır (Çerik, 2002).

Gençlerin hayatlarında karşılaştıkları sorunlar ile baş etmede en büyük destek beklentileri ailelerinden olmaktadır. Günümüzde gençlerin motive edilmesi ve desteklenmesi adına ailenin uğraşı ve farkındalığı umut verici düzeydedir. Ailenin bu etkileşimi göz önüne alındığında kültürel değerlerin de gençlerin gelecek beklentileri ve sorunların çözümünde etkisinden söz edilebilmektedir.

Üniversite öğrencileriyle yapılan bir araştırmada öğrencilerin en büyük endişesinin işsizlik olduğu görülmüştür. Buna rağmen geleceğe dönük beklentileri yüksek ve olumlu olduğu bulunmuştur. Bu bulgu ergenlerin üzerine düşen görevleri yerlerine getirmeleri durumunda kendileri için parlak bir gelecek hayali taşıdıkları anlamını da taşımaktadır. Araştırmaya katılan gençler elde etmek istedikleri şeyler için göstermeleri gereken çabayı kabul ettikleri sürece başarılı olabileceklerine tam olarak inanmaktadır (Aytar ve Soylu, 2019).

2.3.2.3. Ergenlerin gelecek beklentilerini etkileyen faktörler

Ergenlerin gelecek beklentilerini etkileyen bazı etmenler bulunmaktadır. Benlik kavramı bunlardan ilkidir. İnsan beyni kendine ait fikirleri deneyimler sonucunda oluşturmaktadır. Düşünceler niyet ve fikirlerimizle bağlantılı olarak oluşur. Benlik model alınan davranışları kendi eylemlerine rehber ederek kendi zihninde eylemlerini tasarlar. Dünyayı algılama biçimi olarak öznel-içsel olan ve nesnel-dışsal olan olarak iki gruba ayırabiliriz. Bu iki grup arasında öznel olanı tutan nesnel olanı ise dışarıda bırakan bir ayrım olarak benliği görebiliriz. Benlik aynı zamanda tüm alışkanlıklarımız, niyet ve imgelerimizi ve beden algımızı barındırmaktadır. Bu yönüyle dış dünyaya yansıttığımız tüm davranış, tutum ve fikirler benlikle ilgilidir.

Benlik bilinçdışıdır. Bilinç ise benlik sahibi olmaktır. Bilinçdışı olan benlik kavramının bilinç düzeyine gelmesi durumu ise öz bilinçli olmak anlamına gelmektedir (Şenkaya, 2017).

Gelecek beklentilerini etkileyen ikinci faktör kişilerin bireysel farklılıklarıdır. Birbirinin tıpatıp aynısı olan hiçbir şey olmadığı gibi bireyler de aynı aileden olsalar bile birbirinden oldukça farklıdır. Her bireyin genetik yapısı kendine hastır. Bireyselliğimiz genetik yapımızla ilgili olduğu kadar kişilik özelliklerimizle de ilgilidir. Ancak kişisel özelliklerimiz sabit olmayıp en çok ergenlik döneminde olmak üzere sürekli bir değişim halindedir. Bu da aynı olaya farklı zamanlarda farklı tepkiler verilebileceği, isteklerin, beklentilerin zamanla değişebileceği anlamını taşımaktadır.

Aile ortamı, baskın el, ekonomik özellikler, yaşamsal deneyimler, sosyal ve kültürel yapı sürekli beynimizi ve kişiliğimizi inşa etmektedir (Şenkaya, 2017).

Bir diğer etken doğa ve çevredir. Kişinin doğuştan getirdiği gen haritası doğaya denk gelmektedir. Beyin, düşünme ve algı sistemleri, büyüme ve çevresel etkenlerle sürekli bir değişim, gelişim içindedir. Bu gelişim içinde yaşanılan aile ortamı ve tüm yaşamsal şartlardan etkilenmektedir. Bu nedenle çevre koşullarının iyi oluşu bellek, zeka gibi bilişsel özellikler üzerinde etkilidir (Şenkaya, 2017).

Gelecek beklentilerini etkileyen dördüncü etken genotiptir. Şiddet davranışlarında riskin artıyor oluşu dopamin eksikliği ile açıklanmaktadır. Dopamin ve serotonin duygudurumundan sorumlu hormonlardır. Genlerdeki farklılıklar dolayısıyla her bireyin bu hormonları salgılama düzeyi de değişkenlik göstermektedir. Bu demek oluyor ki genetik yatkınlık davranışlarımızı etkileyen hormonların her bireyde farklı salınmasını sağlamada rol oynamaktadır. Bu nedenle genetik yapımızın davranışlarımız, düşüncelerimiz ve hayallerimizi etkilemektedir (Carter, 2013).

Kişilik gelecek algımız ve beklentilerimiz üzerinde etkili olan faktörlerden bir diğeridir. Bireylerin davranışsal eylemleri kişilik olarak tanımlanmaktadır. Farklı bireyler söz konusu aynı durumlar olsa bile farklı tepkiler geliştirebilmektedir. Kişilerin davranışlarını yönlendiren kişilik özellikleri, genetik yapıları, toplumsal algıları farklıdır. Kişilik gen yapısından etkileniyor olsa da çok yönlü etki mekanizmalarına sahiptir. Sürekli bir değişim içinde olan bireyin aynı olaya bile farklı zamanlarda farklı tepkiler ve bakış açıları geliştirdiği bir gerçektir.

Kişiler sosyal çevrelerinde iletişim halinde oldukları herkesten hatta internet sayesinde tanımadığı halde tanık olduğu kişilerin de davranış kalıpları benimseyebilmektedirler. Sonrasında bu davranış kalıpları kendi tepkilerinde öncü olmaktadır. Kişilik ölçen testler bireylere davranışlarında değişim esnekliği sunarken herkesin özde temel bir kişilik yapısına sahip olduğuna inanmaktadır (Şenkaya, 2017).

Kişilerin gelecek beklentilerini etkileyen son etmen kolektif bilinçdışıdır. Bu kavram Carl Jung tarafından tanımlanmıştır. Bilinçdışının en geniş haliyle atalarımızdan bu yana taşıdığımız aynı gen yapısına sahip üyeler tarafından paylaşılan kısmıdır.

Kişilik genetik yapı, çevre, yaşantılar gibi pek çok etmen tarafından etkilenerek şekillenmektedir. Ancak her bireyin taşıdığı ve kendine has olan genetik yapısı bu değişimin sınırlarını belirlemektedir. Yani dışsal etkenler kişiliğimizi ne kadar değiştirip şekillendiriyor olsa da bunun azami ve asgari sınırları genotip tarafından belirlenmiştir. Değişimi sağlayan tüm etkenler tüm etkisiyle değişimi ve gelişimi zorlasa dahi olabilecek üst sınır beynimizde kodlanmıştır (Baymur, 1993).

2.4. Anne Baba Tutumları

2.4.1. Anne baba tutumları

Çocuğun doğumundan önce anne baba iletişim ve ilişkisi çocuğu etkilemeye başlar. Annenin psikolojik durumu, gebeliğe hazırlık durumu ya da çocuğun istendikliği anne adayını etkilemektedir. Annenin içinde bulunduğu olumsuz duygudurum hali hormonlar dolayısıyla bebeğe kadar geçer. Bebeğin bu duruma maruz kalış süresi bebeği doğumdan sonra bile etkilemeye devam edebilmektedir (Ekşi, 1990).

Ebeveynlerin bebekleriyle kurdukları beden teması, iletişim dili, tonu bebek için hayati öneme sahiptir. Bebeğin beslenme kadar ilgi, alaka, sevgi ihtiyaçlarının karşılanamaması durumu çocuğun ileriki yaşlarda kişilik ve davranışlarını da etkilemektedir. Duygularını anlamlandıramayan, iletişim kurarken sorunlar yaşayan, öfkeli, saldırgan bir kişilik geliştirebilmektedir.

Bebeklik döneminde ebeveynlerinden yeteri kadar ilgi, sevgi, bakım alamamış çocuklara bakıldığında suça yatkın, ilişki kurmak ve sürdürmekte sorun yaşayan bireyler oldukları görülmüştür (Sağlam, 2007).

Kaynaklar incelendiğinde tanımı yapılmış, sınırları çizilmiş birçok anne baba tutumu karşımıza çıkmaktadır. Demokratik, reddedici, baskıcı, aşırı koruyucu, reddedici, hoşgörülü, ayırt edici yaklaşımlar bunlardan en çok kullanılanlarıdır (Yavuzer, 1993).

Demokratik, aşırı koruyucu, otoriter anne baba tutumları başka bir araştırmacı tarafından en çok gözlemlenen tutumlar olarak öne çıkmaktadır. Çocukların kişilik ve davranış özellikleri anne baba tutumlarından etkilendiğinden ailede baskın olarak tercih edilen tutum da çıkarsanabilmektedir (Kulaksızoğlu, 2004).

2.4.1.1. Demokratik anne baba tutumu

Demokratik tutum çocukların ihtiyaçları ön planda ve önemlidir. Anne baba bu ihtiyaçların farkında olarak yapılması gerekenlere karşı hassas ve çocuğu destekleyici özelliktedir. Çocuğa karşı koşulsuz kabul ve sevgi ortamı sunulmuştur. Anne baba ev hayatı içinde aldıkları kararlara çocukları da dahil ederler. Bunun için alınan kararlar yaşları ve gelişim özellikleri de dikkate alınarak çocuklara da aktarılarak fikirleri alınmaktadır (Kuzgun, 1991).

Çocuğun her türlü gereksiniminin karşılandığı aile ortamında çocuk da duygu ve düşüncelerini özgürce dile getirebilmektedir. Bu ailelerde iletişimde hiçbir zaman aksama yaşanmamakla birlikte çocuklar bu durumdan son derece memnundur (Oktay, 1999).

Demokratik yaklaşımın temelinde çocuğun birey oluşu ve ihtiyaçlarına saygı vardır. Bu tutuma sahip ebeveynler için önemli olan kendi beklentileri değil çocuklarının ihtiyaçlarıdır. Bu tutum ile büyüyen çocukların iletişime açık, özgüveni yüksek, akran ilişkilerinde başarılı, psikososyal gelişimi ve yeterliliği yüksek, sevilen ve sorumluluk duygusu yüksek bireyler olmaktadır (Santrock, 2005).

2.4.1.2. Otoriter anne baba tutumu

Otoriter anne baba tutumu sıklıkla tercih edilen tutumlardan biridir. Bu tutumu benimseyen aileler çocuğun tüm ihtiyaçlarını kendileri karşılamaktadır. Anne ve baba ev içinde koydukları kurallara çocukların sorgulamadan uymasını bekler. Bu tavır çocuğun ilişkilerini ve sosyalliğini de etkilemektedir. Cezalar da bu tutumun öne çıkan özelliklerindendir. Konulan kurallara uyulmuyor oluşu duygusal bazen de fiziksel cezaları beraberinde getirir.

Çocuğa gösterilen sevgi de koşullu sunulmaktadır. Çocuk kurallara ve otoriteye uyduğu sürece iyi ve sevilesidir. Şartlı sevgi çocuğun farklı durumlar karşısında temkinli yaklaşımını ve güvensiz oluşunu sağlamaktadır. Gösterilen sevgi çocuğun kurallar karşısında uyumuna göre pekiştireç gibi de kullanılmaktadır (Demiriz, 2007).

Otoriter tutuma sahip anne babalar hayatın akışında yegâne otorite olarak kendisini görmektedir. Bu tutumun benimsendiği ailelerde çocuğun anne babayı eleştirmesi ya da kabul etmemesi söz konusu olmamaktadır. Çocuğun tercih ve söz hakkı olmayan otoriter tutuma sahip evlerden özgür ve bağımsız çocuklar da yetişememektedir (Günalp, 2017). Otoriter anne baba tutumuyla büyüyen çocuklar daha uysal, nazik, kabullenici gözükmekle birlikte, diğer insanların etkilerine de daha açık durmaktadır (Baumrind, 1966).

2.4.1.3. İhmalkar anne baba tutumu

İhmalkar anne baba tutumuna sahip anne babalar ebeveyn olmak ve çocuk yetiştirmek adına isteksiz ve ilgisizdirler. Çocuklarına gerekli zamanı ayırmadıkları gibi çocukların ihtiyaçlarına karşı da ilgisizdirler. Bu ebeveynler çocukların karşı kabulü olmadığından onları yalnız bırakırlar. Ailesinin bu ilgisiz tutumu ebeveynler ile çocuk arasında kurulması gereken bağın ya çok zayıf ya da hiç oluşmamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu çocuklar güven sorunları ile baş başa kalmaktadır (Tran, 2013).

Anne babaları tarafından ihmal edilen çocuklar özgüven yönünden zayıf olmakla birlikte şiddet içerikli, agresif davranışlar sergileyen, iletişim sorunları olan bireyler olmaktadır. Çocukların olumsuz davranışlarının ardında dikkat ve ilgi isteği yatmaktadır. Anne ve babanın kayıtsızlığının devamı ilgi talebini ailenin dışına taşıyabilmektedir. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar kırılgan, güvensiz, uyum sorunları

gösteren, kolay yönetilebilen ve saldırgan davranışları olan bireyler olmaktadır (Çiftçi ve Gülaçtı, 2019).

İlgisiz anne baba tutumunu benimseyen aileler genellikle alt sosyoekonomik seviyeden kişilerdir. Çocuklarını benimseme duygularındaki azlık nedeniyle çocuklarını kendilerine yük olarak görür ve onlara karşı soğuk ve ilgisiz kalmaktadırlar (Kimter, 2015). Bu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarına karşı rehber olamamaları, gerekli yönlendirmeleri ve sınırlandırmamaları yapamamaları kendi kontrol mekanizmalarının da yeterince gelişmemiş olmasından kaynaklanmaktadır (Bolat, 2022).

2.4.1.4. Hoşgörülü anne baba tutumu

Bu anne baba tutumuna sahip ebeveynler müdahale etme konusunda son derece rahattırlar. Çocukların hemen hemen her davranışı hoşgörü ile karşılanır ve müdahale edilmez. Bu durum çocukta sonsuz bir özgürlük alanı doğurmaktadır. Çocuklar istedikleri her şeyi yapabilmekte ve elde edebilmektedirler. Sınırsızlık bir anlamda çocuğun ihmalidir de (Sümer ve ark., 2010).

Hoşgörülü tutumun benimsenme nedenleri arasında anne ve babanın kendi çocukluklarında mahrum kaldıkları her şeyi çocuklarına vermek ve yaşatmak fikri ön plana çıkmaktadır. Be ebeveynlerin iş hayatı dolayısıyla çocuklarına karşı kendilerini vicdanen rahat hissetmemeleri de sebepler arasındadır (Dönmezer, 1999).

Bu tutuma sahip ebeveynler tarafından büyütülen çocukların sorumluluk almak istememe, sosyal çekingenlik, güvensizlik, benmerkezci olma, doyumsuz kişilik örüntüleri geliştirmeleri muhtemel gözükmektedir (Çağdaş, Şahin ve Seçer, 2015).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Yöntemi

Hükümlü çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları ve geleceğe dönük yaşam beklentilerini inceleyen bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. İlişkisel tarama modeli, iki ve daha çok değişken arasında beraber değişim olup olmadığını, varsa derecesini belirlemeyi planlayan araştırma modelidir (Karasar, 2013).

Bu araştırmada algılanan ebeveyn tutumları ve gelecek algısı bağımsız değişken, suç işlemiş olma durumu ise bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Araştırmada demografik verilerdeki farklılıkların bağımlı değişken üzerinde etkili olup olmadığına da bakılacaktır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Ankara ili Sincan ilçesi sınırları içinde bulunan T.C Adalet Bakanlığı Ankara Sincan Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Çocuk Islahevinde bulunan hükümlü çocuklar oluşturmaktadır. Gönüllülük esasına dayanarak yapılan çalışmaya 12-18 yaş aralığında 210 erkek hükümlü katılmıştır.

3.3. Ölçme Araçları

Bu araştırmada üç farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanmış, çocukları tanımak için kullanılmış olan. Hükümlü Çocuk Görüşme Formu bunlardan ilkidir. İkinci form çocukların algıladıkları anne baba tutumunu ölçmek üzere Anne Baba Tutum ölçeğidir. Son olarak gelecek beklentilerini ölçebilmek için Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği kullanılmıştır.

6.3.1. Hükümlü çocuk görüşme formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde sosyodemografik bilgilerin yer aldığı 22 soru bulunmaktadır. İkinci

bölümde ise suç davranışına ilişkin 9 soru yer almaktadır. Toplam 31 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Anne baba tutum ölçeği

Araştırmada Lamborn ve arkadaşlarının (1991) geliştirilmiş olduğu ve Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının Güre (Yılmaz) tarafından yapıldığı Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ) kullanılmıştır. Ölçek kabul /ilgi, psikolojik özerklik ve denetleme/kontrol olmak üzere üç alt boyuttan ve toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilememektedir. Ölçeğin 19. maddeye kadar olan tek numaralı (1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17) 9 maddesinin toplamı kabul/ilgi boyutunu oluşturmakta ve bu maddeler aynı şekilde puanlanmaktadır. Bu alt boyuttan alınan yüksek puan, algılanan ilginin yüksek olduğunu gösterir. Çift numaralı maddeler ise psikolojik özerklik boyutunu oluşturmakta ve bu maddeler ters puanlanmaktadır. 12. madde ise aynı şekilde puanlanmaktadır. Bu maddelerin toplamı psikolojik özerklik boyutunu oluşturur ve yüksek puan algılanan psikolojik özerkliğin düşük olduğunu (yani anne ve babanın özerkliğini göstermesine izin vermediğini) gösterir.19 ile 26. Soruların toplam puanı denetleme boyutunu oluşturmaktadır. Bu boyuttan alınan yüksek puan denetlemenin yüksek olduğunu göstermektedir. Birinci boyuttaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72, ikinci boyuttaki .76 ve üçüncü boyuttaki .82 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Ergen gelecek beklentileri ölçeği

McWhirter and McWhirter (2008) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe güvenilirlik ve geçerlik çalışması Tuncer (2011) tarafından yapılmıştır. Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği (EGBÖ) 25 maddeden oluşmaktadır. Bütün maddeler "Yetişkin olduğumda "ile başlamaktadır. Ölçekteki en düşük puan 1, en yüksek puan 7"dir. Ölçek maddeleri "1: kesinlikle inanmıyorum" ve "7: kesinlikle inanıyorum" biçiminde puanlanmaktadır. Her bir madde için en düşük puan 1, en yüksek puan 7'dir. EGBÖ 4 dört faktörlüdür. Bunlar İş ve Eğitim (1-11. sorular), Evlilik ve Aile (12-18. sorular), din ve Toplum (19-21. sorular), Sağlık ve Yaşam (22-25. sorular) olmak üzere ayrılmıştır. Ölçekten en düşük 25, en yüksek ise 175 puan alınabilmektedir. Ölçekten yüksek puan almak gelecek beklentilerinin de yüksek olduğu anlamını taşımaktadır. EGBÖ'nün Türkçe formu Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör

Analizi (DFA) ile incelenmiş olup madde faktör yüklerinin .534 ile .896 değerleri arasında değiştiği görülmüştür. EGBÖ Türkçe formu iç tutarlılığı Cronbach-alfa ile ölçülmüş ve katsayısı 0.925 olarak bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci

Araştırmada veriler infaz koruma memurları eşliğinde araştırmacı tarafından toplanmıştır. Kurumda kız hükümlü bulunmaması sebebiyle araştırma verileri sadece erkek hükümlülere uygulanmıştır. Verilerin toplanması sürecinde koğuşlarda bulunan hükümlülerin gün boyunca kaldıkları salonlar ve infaz koruma memurlarının kendi alanları kullanılmıştır. Çocuklara ölçekler dağıtıldıktan sonra gerekli açıklamalar ve ön bilgi sağlanmıştır. Katılımcıların ismi alınmamış, ölçeklerden elde edilecek veriler için mahremiyet sağlanmıştır. Okuma yazma bilen ve okuduğu itemleri anlayabilecek düzeyde olan çocuklar infaz koruma memurlarının da yardımıyla yönlendirilerek ölçekleri kendilerinin doldurulması sağlanmış, zorlandıkları yerlerde destek sunulmuştur. Okuma yazma ve anlama düzeyi düşük olanlar ile farklı uyruklara sahip olan hükümlülerle infaz koruma memurları ve araştırmacı bizzat görüşerek ölçeklerin uygulanması sağlanmıştır.

3.5. Veri Analizi

Bu araştırmanın istatistiksel analizleri, SPSS 27 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada, ölçeklerin güvenirlik düzeyi, Kılıç'ın (2016) belirttiği Cronbach Alfa katsayıları kullanılarak değerlendirilmiş ve bu değerlerin 0.60'ın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Daha sonra, ölçeklerin normal dağılım gösterip göstermediği özenle incelenmiştir. Bu değerlendirme sürecinde, ölçeklerin basıklık ve çarpıklık katsayıları, HahsVaughn ve Lomax'ın (2020) önerdiği -2 ile +2 aralığındaki referans değerlerini karşıladığı gözlenmiştir.

Ölçekler arasındaki ilişki düzeyi ve yönü, Pearson Korelasyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Ayrıca, ölçeklerin demografik değişkenlere göre farklılıklarını anlamak amacıyla Bağımsız Gruplar t-testi ve ANOVA testleri uygulanmıştır. Yordayıcılık analizi için Çoklu Doğrusal Regresyon kullanılmıştır. Tüm bu istatistiksel analizler, %95 güven aralığında ve p değeri .05 anlam düzeyi referans alınarak gerçekleştirilmiştir

4. BULGULAR

4.1. Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Basıklık ve Çarpıklık Katsayılarının ve Cronbach Alpha Katsayılarının İncelenmesi

Verilen tabloda Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği için Basıklık (skewness), Çarpıklık (kurtosis) ve Cronbach Alpha katsayıları bulunmaktadır. Bu istatistikler, ölçeklerin dağılımının simetrik olup olmadığını, ayrık değerlerin varlığını, iç tutarlılığı ve güvenirliği değerlendirmek için kullanılır. İstatistikler aşağıdaki gibidir:

Tablo 4.1: Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Basıklık ve Çarpıklık Katsayılarının ve Cronbach Alpha Katsayılarının İncelenmesi

	Basıklık	**Çarpıklık**	**Cronbach Alpha (α)**
Anne Baba Tutumları Ölçeği			
Kabul/İlgi	0.65	-1.01	0.82
Psikolojik Özerklik	-0.47	0.44	0.66
Kontrol Denetleme	0.58	0.56	0.74
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	0.02	-0.93	0.97
İş ve Eğitim	-0.66	-0.65	0.96
Evlilik ve Aile	0.41	-1.16	0.92
Din ve Toplum	-0.37	-1.01	0.97
Sağlık ve Yaşam	0.15	-1.07	0.89

Basıklık (Skewness), Veri dağılımının simetrisini ölçer. Pozitif değerler, sağa çarpık bir dağılımı, negatif değerler sola çarpık bir dağılımı gösterir. Çarpıklık (Kurtosis), Veri dağılımının ayrıklığını ölçer. Bu iki değer normal dağılımın en önemli verileridir. Normal dağılım 0 değerindedir. Pozitif değerler, ayrıklığın arttığını, negatif değerler ise azaldığını gösterir. Cronbach Alpha (α), Ölçeğin iç tutarlılığını (güvenirliğini) ölçer. 1'e ne kadar yakınsa, ölçeğin iç tutarlılığı o kadar yüksektir. Genellikle 0.70 ve üzeri kabul edilebilir bir güvenirlik düzeyini ifade eder. Elde edilen bu veriler, ölçeklerin iç tutarlılığını değerlendirmek ve ölçeklerin dağılımlarını incelemek için kullanılır.

Basıklık ve çarpıklık değerlerinin sıfıra yakın bir değerde çıkması normal dağılım için önemli bir göstergedir. Tabachnick ve Fidell basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1.5 ile +1.5 arasında kabul edilebilir sınırlar olarak değerlendirilir. Bu aralıkta bulunan değerler, dağılımların normal ya da kabul edilebilir düzeyde simetrik ve ayrıksız olduğunu gösterir. Yani tablodaki değerler dikkate alınarak yapılacak diğer istatistikler parametrik testlerle yapılabilir.

4.2. Katılımcıların Demografik Özellikler

Tablo 4.2: Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	**%**
Cinsiyet	Erkek	210	100.0
Yaş	12-14	6	2.9
	15-17	198	94.3
	18 yaş	6	2.9
Nasıl Bir Evde Yaşıyorsunuz	Apartman	130	61.9
	Gecekondu	19	9.0
	Müstakil	61	29.0
Öz Annen Hayatta mı	Evet	203	96.7
	Hayır	7	3.3
Öz Baban Hayatta mı	Evet	189	90.0
	Hayır	21	10.0
İkisi de Hayatta İse Medeni Durumları	Evliler	127	60.5
	Boşandılar	49	23.3
	Ayrı yaşıyorlar	11	5.2
Çocuk Sırası	İlk Çocuk	52	24.8
	Ortanca Çocuk	90	42.9
	Son Çocuk	68	32.4
Anne Eğitim Durumu	Okuma yazması yok	48	22.9
	İlkokul mezunu	78	37.1
	Ortaokul mezunu	51	24.3
	Lise mezunu	25	11.9
	Üniversite mezunu	8	3.8
Baba Eğitim Durumu	Okuma yazması yok	37	17.6
	İlkokul mezunu	83	39.5
	Ortaokul mezunu	60	28.6
	Lise mezunu	20	9.5
	Üniversite mezunu	10	4.8
Annen Çalışıyor mu	Çalışıyor	65	31.0
	Çalışmıyor	145	69.0

Tablo 4.2 (Devamı): Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Baban Çalışıyor mu	Çalışıyor	143	68.1
	Çalışmıyor	67	31.9
Ailenizin Aylık Ortalama Geliri Ne Kadar	0-2000	25	11.9
	2000-3000	22	10.5
	3000-4000	40	19.0
	4000 ve üstü	123	58.6
Daha Önce Herhangi Bir İşte Çalıştın mı	Evet	179	85.2
	Hayır	31	14.8
Ailenin Herhangi Bir Göç Deneyimi Oldu mu	Evet	42	20.0
	Hayır	168	80.0
Okula Gidiyor musun	Evet	95	45.2
	Hayır	115	54.8
Ailenle Görüşüyor musun	Evet	179	85.2
	Hayır	31	14.8
Seni Ziyarete Gelirler mi	Evet	128	61.0
	Hayır	82	39.0
Düzenli Olarak Harçlık Yollarlar mı	Evet	153	72.9
	Hayır	57	27.1
Kanunla Hangi Tür Muhalefetten Dolayı Eğitim Evindesin	Mala yönelik	58	27.6
	Cinsel suç	31	14.8
	Şahsa yönelik	107	51.0
	Uyuşturucu, uyarıcı madde	13	6.2
Ailenizde Kanunla Muhalefete Düşmüş Kişi Var mı	Evet	92	43.8
	Hayır	118	56.2
Varsa Ailenizde Kanunla Muhalefete Düşmüş Kişi Kim	Anne	7	3.3
	Baba	48	22.9
	Kardeş/Kardeşler	37	17.6
Ailen Tarafından Şiddete Maruz Kalıyor muydun	Evet	14	6.7
	Hayır	196	93.3
Arkadaş Çevrende Kanunla Muhalefete Düşmüş Kişi Var mı	Evet	110	52.4
	Hayır	100	47.6
Ailenin Suça Yönelmende Etkisi Olduğunu Düşünüyor musun	Evet	16	7.6
	Hayır	194	92.4
Arkadaş Çevrenin Suça Yönelmende Etkisi Olduğunu Düşünüyor musun	Evet	85	40.5
	Hayır	125	59.5
	Toplam	210	100.0

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, katılımcıların tamamı (100,0) erkektir. Büyük çoğunluğu (94,3) 15-17 yaş aralığındadır. Çoğu (61,9) apartmanda yaşıyordur. Büyük çoğunluğun (96,7) öz annesi hayattadır. Çoğunun (90,0) öz babası

hayattadır. Çoğunun (60,5) anne babası evlidir. Çoğunun (37,1) annesi ilkokul mezunudur. Çoğunun (39,5) babası ilkokul mezunudur. Çoğunun (69,0) annesi çalışmıyordur. Çoğunun (68,1) babası çalışıyordur. Çoğunun (58,6) ailesinin aylık ortalama geliri 4.000 ve üstüdür. Büyük çoğunluğu (85,2) daha önce bir işte çalışmıştır. Çoğunun (80,0) ailesinde bir göç deneyimi olmamıştır. Çoğu (54,8) okula gitmiyordur. Büyük çoğunluğu (85,2) ailesiyle görüşüyordur. Çoğunun (61,0) ailesi ziyarete geliyordur. Çoğunun (72,9) ailesi düzenli olarak harçlık yolluyordur. Çoğu (51,0) şahsa yönelik suçtan dolayı eğitim evindedir. Çoğunun (56,2) ailesinde kanunla muhalefete düşmüş kimse yoktur. Eğer varsa ailenizde kanunla muhalefete düşmüş kişi kimdir sorusuna çoğu (22,9) baba cevabını vermiştir. Büyük çoğunluğu (93,3) ailesi tarafından şiddete maruz kalmamıştır. Çoğunun (52,4) arkadaş çevresinde kanunla muhalefete düşmüş kişiler vardır. Çoğu (92,4) suça yönelmesinde ailesinin etkisinin olduğunu düşünmüyordur. Çoğu (59,5) suça yönelmesinde arkadaş çevresinin etkisinin olduğunu düşünmüyordur.

Sonuçlardan yola çıkarak 15-17 yaş grubu çocukların suça karışmada en dezavantajlı grup olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin eğitim durumunun çocuk suçluluğu üzerinde anlamlı ilişkisi olduğu söylenebilir. Nitekim tabloda da görüldüğü üzere eğitim düzeyi ortaokul, ilkokul ve hiç okuma yazması olmayan ebeveynler büyük bir yüzdeye karşılık gelmektedir. Ayrıca hükümlü çocukların büyük bir kısmının iş deneyimi vardır. Çocukların anne babası hayatta olanlar yüzde doksanın üzerinde çıkmıştır. Bunlardan %60'ı evliliklerine devam ediyor. Ailesinde kanunla muhalefete düşmüş kişilerin varlığı % 43.8 oranında çıkmıştır. Bu da dikkat çekici sonuçlardan biridir. Bu oranlarda kardeşlerden birinin suça karışmış olma oranı ile babanın suç işlemiş olma oranı birbirine oldukça yakındır. Ayrıca arkadaş çevresinde suç işlemiş kişilerin olması oranı %52.4 olarak yansımıştır. Çocukların sosyal çevresinde suç işlemiş birinin olması risk faktörleri arasında görülebilir. Hepsi okul çağında olmasına rağmen okula devam etmeyen çocukların oranın %45.2 olduğu görülmektedir. Buradan okulun korucuyu faktörlerden biri olduğu söylenebilir.

4.3. Kullanılan Ölçeklerin Güvenilirlik Analizleri

Tablo 4.3.'de Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği üzerinde yapılmış olan ölçümlere ait tanımlayıcı değerleri içermektedir.

Tablo 4.3: Anne Baba Tutumları Ölçeği ve Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin Tanımlayıcı Değerleri

	n	Min	Maks	$\bar{X}$	SS
Anne Baba Tutumları Ölçeği					
Kabul/İlgi	210	9	36	27.02	6.62
Psikolojik Özerklik	210	11	33	20.80	5.37
Kontrol Denetleme	210	8	32	16.69	5.35
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	210	25	175	129.62	39.34
İş ve Eğitim	210	11	77	55.60	18.31
Evlilik ve Aile	210	7	49	37.00	11.61
Din ve Toplum	210	3	21	15.73	6.20
Sağlık ve Yaşam	210	4	28	21.30	6.95

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kabul/İlgi ortalaması ($\bar{X}$=27,02 SS=6,62), Psikolojik Özerklik ortalaması ($\bar{X}$=20,80 SS=5,37), Kontrol Denetleme ortalaması ($\bar{X}$=16,69 SS=5,35), Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ortalaması ($\bar{X}$=129,62 SS=39,34), İş ve Eğitim ortalaması ($\bar{X}$=55,60 SS=18,31), Evlilik ve Aile ortalaması ($\bar{X}$=37,00 SS=11,61), Din ve Toplum ortalaması ($\bar{X}$=15,73 SS=6,20), Sağlık ve Yaşam ortalaması ($\bar{X}$=21,30 SS=6,95) 'tir.

4.4. Korelasyon Analizi

Bu kısımda, araştırmaya ait ölçeklerin birbirleri arasındaki ilişkisinin incelemek amacıyla Pearson Korelasyon analizi kullanılmış ve bulgular aşağıda verilmiştir.

4.4.1. Anne baba tutumları ölçeği ile ergen gelecek beklentileri ölçeği arasındaki ilişki

Tablo 4.4: Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Arasındaki İlişki

	1	2	3	4	5	6	7	8
1-Kabul/İlgi	1							
2-Psikolojik Özerklik	-.53**	1						
3-Kontrol Denetleme	.39**	-.18**	1					
4-Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	.30**	-.18**	0.07	1				
5-İş ve Eğitim	.32**	-.16*	0.12	.94**	1			
6-Evlilik ve Aile	.27**	-.19**	0.01	.91**	.76**	1		
7-Din ve Toplum	.20**	-0.11	0.04	.87**	.75**	.80**	1	
8-Sağlık ve Yaşam	.24**	-.21**	0.04	.88**	.75**	.80**	.75**	1

**p<0.01, *p<0.05 Uygulanan testin ismi: Pearson Korelasyon Testi

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ile Kabul/İlgi ($r=.30$, $p<0.01$), İş ve Eğitim ile Kabul/İlgi ($r=.32$, $p<0.01$), Evlilik ve Aile ile Kabul/İlgi ($r=.27$, $p<0.01$), Din ve Toplum ile Kabul/İlgi ($r=.20$, $p<0.01$), Sağlık ve Yaşam ile Kabul/İlgi ($r=.24$, $p<0.01$), değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Kabul/İlgi ile Psikolojik Özerklik ($r=-.53$, $p<0.01$) değişkenleri arasında güçlü ve negatif yönlü korelasyon görülmektedir. Kabul/İlgi ile Kontrol Denetleme arasındaki korelasyonda ise ($r=.24$, $p<0.01$), güçlü pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Psikolojik Özerklik ile Kontrol Denetleme ($r=-.18$, $p<0.01$), Psikolojik Özerklik ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği arasında ($r=-.18$, $p<0.01$), zayıf ve negatif yönlü korelasyon gözlenmektedir.

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ile Psikolojik Özerklik ($r=-.18$, $p<0.01$), İş ve Eğitim ile Psikolojik Özerklik ($r=-.16$, $p<0.05$), Evlilik ve Aile ile Psikolojik Özerklik ($r=-.19$, $p<0.01$), Sağlık ve Yaşam ile Psikolojik Özerklik ($r=-.21$, $p<0.01$) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyonlar saptanmıştır. Buna göre katılımcıların anne babalarının psikolojik özerklik boyutu arttıkça ergen gelecek beklentileri, iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam gelecek beklentileri azalmaktadır.

Bu sonuçlar, aile tutumlarının ve ergenlerin gelecek beklentilerinin birbirleriyle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Ancak hükümlü çocukların anne babalarının ilgi kabul boyutu arttıkça ergen gelecek beklentileri, iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, sağlık ve yaşam gelecek beklentileri de artmaktadır. Ancak psikolojik özerklik boyutu ile bu beklentiler arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Ancak, korelasyonlar sadece ilişkiyi gösterir ve neden-sonuç ilişkilerini belirlemez.

4.4.2. Kardeş sayısı, kardeş sırası, anne baba tutumları ölçeği ile ergen gelecek beklentileri ölçeği arasındaki ilişki

Tablo 4.5: Kardeş Sayısı, Kardeş Sırası, Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Arasındaki İlişki

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
1-Kardeş Sayısı	1									
2-Kardeş Sırası	.73**	1								
3-Kabul/İlgi	-.06	-.06	1							
4-Psikolojik Özerklik	-.09	-.02	-.53**	1						
5-Kontrol Denetleme	-.08	.01	.39**	-.18**	1					
6-Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	.00	.03	.30**	-.18**	.07	1				
7-İş ve Eğitim	-.03	.01	.32**	-.16*	.12	.94**	1			
8-Evlilik ve Aile	.06	.06	.27**	-.19**	.01	.91**	.76**	1		
9-Din ve Toplum	-.02	-.01	.20**	-.11	.04	.87**	.75**	.80**	1	
10-Sağlık ve Yaşam	-.01	.04	.24**	-.21**	.04	.88**	.75**	.80**	.75**	1

**p<0.01, *p<0.05 Uygulanan testin ismi: Pearson Korelasyon Testi

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kardeş Sırası ile Kardeş Sayısı (r=.73, p<0.01) değişkenleri arasında yüksek düzey pozitif korelasyon saptanmıştır. Kardeş Sırası ile Anne Baba Tutumları arasında anlamlı bir pozitif korelasyon (0.73) bulunmuştur. Kardeş Sırası ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği arasında anlamlı bir pozitif korelasyon (0.30) bulunmuştur.

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ile Kabul/İlgi (r=.30, p<0.01), İş ve Eğitim ile Kabul/İlgi (r=.32, p<0.01), Evlilik ve Aile ile Kabul/İlgi (r=.27, p<0.01), Din ve Toplum ile Kabul/İlgi (r=.20, p<0.01), Sağlık ve Yaşam ile Kabul/İlgi (r=.24, p<0.01) değişkenleri arasında düşük ve orta düzey pozitif korelasyonlar saptanmıştır.

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ile Psikolojik Özerklik (r=-.18, p<0.01), İş ve Eğitim ile Psikolojik Özerklik (r=-.16, p<0.05), Evlilik ve Aile ile Psikolojik Özerklik (r=-.19, p<0.01), Sağlık ve Yaşam ile Psikolojik Özerklik (r=-.21, p<0.01) değişkenleri arasında düşük düzey negatif korelasyonlar saptanmıştır.

Kontrol Denetleme ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği arasında anlamlı bir negatif korelasyon (-0.18) bulunmuştur.

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Alt Boyutları arasındaki ilişkilerde, İş ve Eğitim ile Evlilik ve Aile arasında çok yüksek bir pozitif korelasyon (0.94), İş ve

Eğitim ile Sağlık ve Yaşam arasında çok yüksek bir pozitif korelasyon (0.88) bulunmuştur.

4.5. Regresyon Analizi

Bu bölümde, araştırmanın bağımsız değişkenlerinin bağımlı değişken üzerindeki tahmin edici etkisini değerlendirmek amacıyla Çoklu Doğrusal Regresyon analizi uygulanmıştır. Ancak, Anne Baba Tutumlar Ölçeğine ait olan Kontrol/Denetleme değişkeni, regresyon analizinin doğrusallık varsayımını karşılamadığı (yani bağımlı değişkenle anlamlı bir korelasyona sahip olmadığı) için regresyon modeline dahil edilmemiştir. Araştırmanın bulguları, aşağıdaki tablolarla sunulmuştur.

Tablo 4.5: Anne Baba Tutumlarının Ergenlerde Gelecek Beklentisini Yordamasına İlişkin Bulgular

Değişkenler	B	SH	β	t	p	%95 GA	
						Alt Sınır	Üst Sınır
Sabit	88.88	21.58		4.12	<.001***	46.35	131.42
Kabul/İlgi	1.69	0.46	0.28	3.64	<.001***	0.77	2.61
Psikolojik Özerklik	-0.24	0.57	-0.03	-0.41	0.680	-1.37	0.89

$R=.30$ $R^2=.08$ $F_{(2.207)}=10.45$ $p<.001$***
***p<.001, **p<.01, *p<.05; Not, GA: Güven Aralığı

Regresyon tablosuna ait bulgular incelendiğinde, psikolojik özerklik bağımsız değişkeninin ergenlerde gelecek beklentisi bağımlı değişkeni üzerinde yordayıcılığı bulunmazken, kabul/ilgi bağımsız değişkeni ergenlerde gelecek beklentisi yordamaktadır. R^2 değeri .08 olup, yordayıcıların sonuç değişkenindeki varyansın %8'ini açıkladığını gözlemlenmiştir ($F(2,207)=10.45$, $p<.001$). Bulguların sonucu olarak, kabul/ilgi bağımsız değişkeni ergenlerde gelecek beklentisini pozitif yönde yordadığını ($\beta=.28$ $p<.001$) göstermektedir.

4.6. Okula devam Etme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bu bölümde, Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin demografik değişkenlere göre analizi için Bağımsız Örneklemler t-testi ve ANOVA testleri uygulanmış, elde edilen sonuçlar ilgili tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4.6: Okula Devam Etme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Evet (n=95)		Hayır (n=115)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	t	df	p
Kabul/İlgi	28.24	5.80	26.01	7.10	2.51	207.979	0.013*
Psikolojik Özerklik	20.19	5.03	21.30	5.60	-1.49	208	0.138
Kontrol Denetleme	18.23	5.15	15.42	5.18	3.93	208	<.001***
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	133.45	37.70	126.46	40.53	1.28	208	0.201
İş ve Eğitim	58.12	17.33	53.52	18.90	1.82	208	0.070
Evlilik ve Aile	37.17	11.28	36.86	11.93	0.19	208	0.849
Din ve Toplum	16.40	6.11	15.17	6.25	1.43	208	0.154
Sağlık ve Yaşam	21.77	7.00	20.90	6.92	0.90	208	0.371

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Bağımsız Örneklemler T-Testi

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Psikolojik Özerklik, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam okuma durumuna göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmemiştir *(p>.05).*

Kabul/İlgi alt ölçeğinden *(t(207.979)=2.51, p<.05),* Kontrol Denetleme alt ölçeğinden *(t(208)=3.93, p<.001)* aldıkları puanlar okuma durumuna göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir. Ölçeklerden alınan ortalama puanlar değerlendirildiğinde okuyanların puanları okumayanlara göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Bu bilgiler doğrultusunda araştırmamızın hipotezlerinden olan "Hükümlü çocukların okula devam ediyor olmasının anne baba tutumları ve gelecek beklentileri üzerinde anlamlı düzeyde etkilidir" sorunsalı yanıtlanmıştır. Demokratik tutuma sahip ailelerde gelecek beklentileri ölçeği alt boyutlarında anlamlı bir farlılık bulunmamıştır. Okula devam eden ya da etmeyen demokratik tutumla yetişmiş olan çocukların gelecek beklentileri benzer özellikler göstermektedir. Aile tutumları kabul ilgi boyutu ve kontrol denetleme boyutlarıyla yetişen çocuklarda ise okula devam edenler ile etmeyenler arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiş, okula devam edenlerin Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ve alt boyutları olan İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam alanlarında puanları yüksek çıkmıştır.

4.7. Aile ile Görüşme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 4.7: Aile ile Görüşme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Evet (n=179)		Hayır (n=31)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	t	df	p
Kabul/İlgi	27.82	5.96	22.39	8.31	3.49	35.529	0.001**
Psikolojik Özerklik	20.54	5.09	22.29	6.66	-1.40	36.316	0.171
Kontrol Denetleme	17.11	5.24	14.26	5.40	2.79	208	0.006**
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	130.11	39.71	126.81	37.63	0.43	208	0.667
İş ve Eğitim	56.34	18.19	51.32	18.68	1.41	208	0.159
Evlilik ve Aile	37.01	11.85	36.97	10.33	0.02	208	0.987
Din ve Toplum	15.68	6.29	16.03	5.72	-0.29	208	0.768
Sağlık ve Yaşam	21.09	7.09	22.48	6.08	-1.03	208	0.304

****p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Bağımsız Örneklemler T-Testi*

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Psikolojik Özerklik, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve

Yaşam aile ile görüşme durumuna göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmemiştir *(p>.05).*

Kabul/İlgi alt ölçeğinden *(t(35.529)=3.49, p<.01),* Kontrol Denetleme alt ölçeğinden *(t(208)=2.79, p<.01)* aldıkları puanlar aile ile görüşme durumuna göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir. Ölçeklerden alınan ortalama puanlar değerlendirildiğinde ailesi ile görüşenlerin puanları görüşmeyenlere göre daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

Psikolojik özerklik boyutuyla incelenen demokratik tutuma sahip ailelerde yetişen çocukların ailesiyle görüşüyor ya da görüşmüyor oluşu Ergen Gelecek Beklentiler Ölçeği ve alt boyutları olan İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam alanlarında puanlarında anlamlı düzeyde farlılık oluşturmamıştır. Ailesini kabul ilgi ve kontrol denetleme boyutuyla değerlendiren çocukların ailesiyle görüşüyor olması ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ve alt boyutlarında anlamlı bir yükselişe neden olmaktadır.

4.8. Anne Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 4.8: Anne Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Anne Eğitim Durumu												
	Okuma yazması[1] yok (n=48)		İlkokul mezunu[2] (n=78)		Ortaokul mezunu[3] (n=51)		Lise mezunu[4] (n=25)		Üniversite mezunu[5] (n=8)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	F (4,205)	p	Post-Hoc
Kabul/İlgi	25.08	7.80	26.73	5.79	27.80	7.09	29.12	5.28	29.88	4.73	2.30	0.060	-
Psikolojik Özerklik	21.13	5.81	20.64	5.14	20.51	5.38	21.24	5.10	20.75	6.67	0.14	0.968	-
Kontrol Denetleme	16.04	6.39	16.58	5.55	17.27	4.38	17.00	4.03	17.00	6.41	0.36	0.836	-
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	132.10	43.61	122.49	38.54	128.29	39.97	142.48	29.14	152.63	30.81	2.10	0.082	-
İş ve Eğitim	55.73	20.50	52.31	17.33	55.29	19.07	63.12	13.65	65.38	14.57	2.32	0.058	-
Evlilik ve Aile	38.21	12.13	35.22	11.66	36.35	12.18	38.92	9.42	45.25	6.39	1.84	0.123	-
Din ve Toplum	16.65	5.71	14.26	6.54	15.71	6.39	17.80	4.61	18.25	6.32	2.46	0.047*	3>1
Sağlık ve Yaşam	21.52	7.27	20.71	7.05	20.94	7.50	22.64	5.02	23.75	5.87	0.67	0.617	-

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kabul/İlgi, Psikolojik Özerklik, Kontrol Denetleme, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Sağlık ve Yaşam aldıkları puanlar anne eğitim göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır *(p>.05).*

Din ve Toplum alt ölçeğinden (*F(4.206)=2.46, p<.05*) aldıkları puanlar anne eğitim durumuna göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir. Tukey bulgularına sonuçları ele alındığında, lise mezunu olanların aldığı puanları ilkokul mezunu olanlara göre kıyasladığımızda anlamlı seviyede yüksek puan aldığı gözlemlenmiştir.

Annenin eğitim düzeyi araştırmaya katılan çocuklar arasında aile tutumu fark etmeksizin Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ve alt boyutlarında anlamlı düzeyde fark gözlenmemiştir. Ancak Din ve Toplum alt ölçeğinde anne eğitimi düzleminde anlamlı

bir farklılık gözlenmiş, lise mezunu annelerin çocukları bu alt boyutta ilkokul mezunu annelere sahip ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır.

4.9. Baba Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 4.9: Baba Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Baba Eğitim Durumu												
	Okuma yazması yok (n=37)		İlkokul mezunu (n=83)		Ortaokul mezunu (n=60)		Lise mezunu (n=20)		Üniversite mezunu (n=10)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	F (4,205)	p	Post-Hoc
Kabul/İlgi	24.84	7.39	26.78	6.67	27.65	6.59	29.00	4.62	29.30	5.29	1.94	0.104	-
Psikolojik Özerklik	21.35	6.15	20.33	4.64	20.95	5.69	22.00	5.92	19.30	5.17	0.71	0.584	-
Kontrol Denetleme	15.27	6.18	17.01	5.76	17.35	3.99	16.05	5.58	16.60	4.99	1.03	0.393	-
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	123.59	37.40	132.36	40.23	131.70	39.21	114.65	41.28	146.70	29.11	1.57	0.183	-
İş ve Eğitim	51.30	18.02	57.00	18.36	57.32	18.75	49.75	17.17	61.30	16.08	1.53	0.194	-
Evlilik ve Aile	36.73	10.32	37.70	11.70	36.47	12.14	33.15	13.08	43.10	7.09	1.36	0.249	-
Din ve Toplum	14.84	6.39	16.11	6.11	15.82	6.31	14.15	6.82	18.50	3.37	1.10	0.359	-
Sağlık ve Yaşam	20.73	6.37	21.55	7.36	22.10	6.56	17.60	7.41	23.80	4.94	2.07	0.086	-

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kabul/İlgi, Psikolojik Özerklik, Kontrol Denetleme, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam aldıkları puanlar baba eğitim durumuna göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır *(p>.05)*.

4.10. Suç Türüne Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 4.10: Suç Türüne Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Suç Türü										
	Mala yönelik[1] (n=58)		Cinsel suç[2] (n=31)		Şahsa yönelik[3] (n=108)		Uyuşturucu, uyarıcı madde[4] (n=13)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	F (3,206)	p	Post-Hoc
Kabul/İlgi	26.50	6.04	27.52	6.16	27.15	7.07	27.08	6.96	0.19	0.904	-
Psikolojik Özerklik	19.97	5.43	20.03	5.03	21.68	5.46	19.00	4.24	2.16	0.094	-
Kontrol Denetleme	15.81	5.28	16.16	4.04	17.09	5.74	18.54	4.56	1.35	0.258	-
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	124.79	38.26	133.42	35.80	129.76	42.04	141.00	27.20	0.75	0.525	-
İş ve Eğitim	52.17	17.39	56.03	17.93	56.82	19.33	59.69	13.29	1.06	0.366	-
Evlilik ve Aile	36.53	10.93	39.13	10.41	36.27	12.71	40.08	6.56	0.82	0.482	-
Din ve Toplum	15.09	6.17	16.35	5.66	15.61	6.54	18.08	4.27	0.95	0.419	-
Sağlık ve Yaşam	21.00	7.16	21.90	6.70	21.06	7.10	23.15	5.55	0.46	0.708	-

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kabul/İlgi, Psikolojik Özerklik, Kontrol Denetleme, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam aldıkları puanlar suç türüne göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır *(p>.05)*. Buradan yola çıkarak işlenen suçun türü anne baba tutumlarından etkilenmediği gibi ergenlerin hangi suç türünden kanunla muhalefete düştüğü Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinde ve alt boyutlarının algılanmasında fark oluşturmamaktadır

4.11. Kardeş Sırasına Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 4.11: Kardeş Sırasına Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Kardeş Sırası								
	İlk Çocuk[1] (n=52)		Ortanca Çocuk[2] (n=90)		Son Çocuk[3] (n=68)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	F (2,207)	p	Post-Hoc
Kabul/İlgi	26.52	7.57	27.18	6.11	27.19	6.58	0.20	0.823	-
Psikolojik Özerklik	21.19	6.37	20.46	4.93	20.94	5.14	0.35	0.708	-
Kontrol Denetleme	15.35	5.67	16.66	5.48	17.76	4.72	3.08	0.048*	3>1
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	122.13	41.09	132.17	38.32	131.99	39.16	1.26	0.287	-
İş ve Eğitim	52.90	19.36	56.10	17.43	57.00	18.67	0.79	0.453	-
Evlilik ve Aile	34.04	12.26	38.61	10.87	37.13	11.79	2.60	0.077	-
Din ve Toplum	15.38	6.63	15.83	5.81	15.85	6.44	0.11	0.900	-
Sağlık ve Yaşam	19.81	7.41	21.62	7.00	22.00	6.44	1.65	0.195	-

***p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kabul/İlgi, Psikolojik Özerklik, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam aldıkları puanlar kardeş sırasına göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır *(p>.05).*

Kontrol Denetleme alt ölçeğinden (*F(2.207)=3.08, p<.05*) aldıkları puanlar kardeş sırasına göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir. Tukey bulgularına sonuçları ele alındığında, son çocuk olanların aldığı puanları ilk çocuk olanlara göre kıyasladığımızda anlamlı seviyede yüksek puan aldığı gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayısı çok değişkenli olduğundan araştırma verilerinden elde edilen bulgularda kardeş sıralamasında birinci çocuk en büyük çocuğu, ikinci çocuk ilk ve son çocuk arasındaki tüm kardeş sayılarını son çocuk ise en küçük kardeş olmayı temsil etmektedir. Sonuçlardan da görüldüğü üzere ailenin kaçıncı çocuk olunduğu gelecek beklentileri ve alt boyutlarının değerlendirilmesinde farklılık oluşturmamaktadır. Ancak en küçük çocuk olmak birinci çocuk olmaya göre anne baba tutumlarından kontrol denetleme alt boyutunda anlamlı düzeyde farklıdır. Yani son çocuklar ailelerini daha kontrol denetleme boyutunda yorumlamaktadır.

4.12. Anne Babanın Medeni Durumunun Anne Baba Tutum Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Tablo 4.12: Anne Babanın Medeni Durumuna Göre Anne Baba Tutumları Ölçeği ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişkenler	Anne Baba Medeni Durumu								
	Evliler[1] (n=127)		Boşandılar[2] (n=49)		Ayrı yaşıyorlar[3] (n=11)				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	F (2,184)	p	Post-Hoc
Kabul/İlgi	28.09	5.59	26.02	7.60	28.27	4.96	2.07	0.129	-
Psikolojik Özerklik	19.91	4.80	22.12	5.94	19.00	4.63	3.76	0.025*	2>1
Kontrol Denetleme	17.16	5.37	16.27	5.91	16.55	3.11	0.50	0.606	-
Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği	129.64	39.90	126.76	41.99	147.45	25.17	1.23	0.296	-
İş ve Eğitim	55.55	18.41	54.65	19.74	60.91	15.78	0.51	0.601	-
Evlilik ve Aile	37.00	11.82	35.51	11.87	43.09	4.41	1.93	0.147	-
Din ve Toplum	15.80	6.20	15.51	6.64	18.55	3.45	1.11	0.330	-
Sağlık ve Yaşam	21.29	6.95	21.08	7.26	24.91	3.78	1.49	0.229	-

****p<.001, **p<.01, *p<.05 Kullanılan Test: Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*

Yukarıdaki bulguların sonuçları incelendiğinde, Kabul/İlgi, Kontrol Denetleme, Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği, İş ve Eğitim, Evlilik ve Aile, Din ve Toplum, Sağlık ve Yaşam aldıkları puanlar anne baba medeni durumuna göre değerlendirildiğinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır *(p>.05).*

Psikolojik Özerklik alt ölçeğinden (*F(2.184)=3.76, p<.05*) aldıkları puanlar anne baba medeni durumuna göre incelendiğinde, karşılaştırılan gruplar arasında anlamlı düzeyde fark tespit edilmiştir. Tukey bulgularına göre sonuçları ele alındığında, boşanmış olanların aldığı puanları evli olanlara kıyasladığımızda anlamlı seviyede yüksek puan aldığı gözlemlenmiştir.

Ebeveynlerin medeni durumlarının çocukların gelecek beklentileri ve alt boyutlarını yorumlamada farklılık oluşturmadığı gözlenmiştir. Yine anne baba tutumlarının kabul ilgi, kontrol denetleme boyutlarında da farklılık gözlenmemiştir. Ebeveynlerin birlikte ya da ayrı oluşları çocukların bu değişkenler üzerindeki gözlemleri üzerinde etkili değildir. Ancak Anne Baba Tutumları Ölçeği Psikolojik Özerklik alt boyutunda farklılık gözlenmiş olup boşanmış ailelerin çocukları anne babalarını kabul ilgi ve kontrol denetleme gruplarına daha yakın bulmuşlardır. Aile bütünlüğünün çocuk üzerinde koruyucu etkisi olduğu söylenebilir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın amacı hükümlü çocukların anne baba tutumları ve gelecek beklentilerinin incelenmesidir. Araştırma sonucunda çıkan bulgular literatür ile değerlendirilmiştir.

5.1. Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumları ve Ergen Gelecek Beklentileri Arasındaki Korelasyon Bulgularına Ait Sonuçlar

Hoşgörülü anne baba tutumu alt boyutu olan kabul ilgi ile iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, yaşam ve sağlık puanları arasında düşük ve orta düzeyli pozitif korelasyon saptanmıştır. Demokratik anne baba tutumu alt boyutu olan psikolojik özerklik boyutunda ise ergen gelecek beklentileri alt boyutları olan iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, yaşam ve sağlık puanları arasında düşük düzeyde negatif korelasyon görülmektedir. Otoriter anne baba tutumu alt boyutu olan kontrol denetleme grubunda ise gelecek beklentiler alt boyutlarıyla arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin anne babasının demokratik tutumu arttıkça gelecek beklentileri düşmektedir. Düşüş düşük düzeyde çıkmasına karşın sonuç ilginç görünmektedir. Çünkü diğer birçok araştırma tersi yönde bulgular elde etmiştir. Topaktaş (2015) araştırmasında ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin öneminden bahsetmiştir. Ergenlere göre en önem verdikleri sosyal destek kaynağı ailedir. Ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin ne kadar fazla olduğuna göre olumsuz ruhsal belirtilerinin o ölçüde azaldığını ve gelecek beklentilerinin de bir o kadar iyi yönde etkilendiğini göstermiştir. Yavuzer'e (2003) göre ise aile tutumlarından hoşgörülü ve demokratik tutumlarda çocuğa temas ederek, yaşatarak sevgi sunulur ve çocuklar karşılıklı etkileşim, paylaşım mevcuttur. Sevgiyi bu denli yaşatan ve hissettiren sağlıklı aile ortamında büyüyen çocuklar, hayatta kendi kararlarını ve bu kararların sorumluluklarını alabilmektedirler. Bu ailelerin çocukları sorumluluklarının farkında, özgüvenli ve sosyal gelişimleri yüksek çocuklardır. Bu ailelerde bir sorun ya da yanlış tutumlar aile içinde çocuklarla birlikte tartışılarak irdelenir ve davranışa dönük kararlar birlikte alınır. Bu sonuçlar dikkate alındığında araştırmaya katılan

demokratik tutuma sahip ailelerin çocuklarının gelecek beklentilerindeki negatif korelasyon ancak sorumluluk bilinciyle açıklanabilir. İçinde oldukları durumu tahlil edip sonuçlar hakkında mantıksal çıkarımlar onları az da olsa negatif düşünmeye sevk etmiş olabilir. Etiketlenme ülkemizde son derece yaygın olduğundan ve sabıka kaydı dolayısıyla çocukların içinde bulundukları durum kendilerini gölge gibi takip edeceği fikrinden etkileniyor olabilirler.

Kontrol denetleme alt boyutunda olan otoriter anne baba tutumunu benimseyen ailelerde yetişen çocukların gelecek beklentileri iş ve eğitim, evlilik ve aile, din ve toplum, yaşam ve sağlık alt boyutları puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Yapılan bir çalışmada otoriter ve baskıcı tutuma sahip ailelerde ebeveynleri çocuklarına karşı cezalandırıcı ve bağıran tutumlarının farklı kültürlerde sevgi eksikliği olarak görülürken bizim toplumumuzda böyle algılanmadığı saptanmıştır (Karabulut, 2007). Bu yaşanılan durumun kültüre özgü tarafını yansıtmaktadır. Kültürümüzde çocukların otoriter tutuma bakışı daha normal sınırlarda, terbiye edici olarak yansıyabilir.

Kardeş sayısı arttıkça algılanan anne baba tutumlarında negatif yönlü yüksek korelasyon bulunmuştur. Gelecek beklentilerinin iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam alt boyutlarında negatif yönlü düşük düzey korelasyon gözlenmiştir. Kardeş sayısı arttıkça ailenin çocuklara gösterdiği ilgi de düşebileceğinden sonuçlar etkilenmiş olabilir. Araştırmaya katılan ergenlerin ailelerinde eğitim durumunun da çoğunluğunun düşük seviyede oluşu bu sonuçları besliyor olabilir. Kardeş sırasına göre ise kabul ilgi boyutunda negatif yönlü zayıf bir ilişki varken, psikolojik özerklik aile tutumu arasında negatif yönlü yüksek korelasyon bulunmuştur. Yine kardeş sırasına göre gelecek beklentileri din ve toplum alt boyutunda negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır.

Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği ve alt boyutları arasında pozitif yönlü yüksek korelasyon saptanmıştır. Topaktaş (2015) algılanan sosyal destek ergenlerin psikolojik sağlamlılığını olumlu yönde etkilemekte olup bu etki cinsiyet ve yaş faktörlerinden bağımsızdır. Altınay (2018) 12-15 yaş aralığında ki ergenlerle yaptığı çalışmasında ergenlerin ailesi tarafından hissettirilen desteğin bireysel iyi oluşlarını ve iyimserlik düzeylerini olumlu yönde arttırdığını, umutlu olma ve öznel iyilik hallerindeki bu artışın umutlu olma hallerinde artışa ve devamlılığa neden olduğunu ve bunun gelecek

beklentilerinde ki algılarının da pozitif yönden etkilendiği sonucunu bulmuştur. Ergenlerin gelecek beklentileri yüksek olduğunda iş ve eğitim, din ve toplum, sağlık ve yaşam, evlilik ve aile alt boyutlarında da beklentilerinin yüksek olduğu görülmektedir.

5.2. Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumları ile İlgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan hükümlü çocukların anne baba tutum ölçeği alt boyutlarından kabul ilgi boyutu psikolojik özerklik ve kontrol denetleme alt boyutlarına oranla anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Bunu sırasıyla psikolojik özerklik ve kontrol denetleme boyutları takip etmektedir. Navaro (1999) çocuğun gelişim yaşı ve düzeyi özelinde hoşgörülü tutumla yetiştirilmeleri durumunda kendilerine güvenen, duygu ve düşüncelerini ifade edebilen, sağlıklı kişilik yapısı geliştirdiklerini bulmuştur. Sıcak bir aile ortamında desteklenerek büyüyen, empati yeteneğine sahip, yaşanılanların tüm aile üyeleriyle konuşularak çözümlendiği, ahlaklı davranışlarla model olunan, akıl yürütme becerisi kazandırılmış çocukların karar verirken tüm bu becerilerden etkilendiğini ifade etmiştir (Sayıl ve Yağmurlu, 2012). Küçük yaşlar itibariyle deneyimlenen ve öğrenilen temel bilgi ve yeteneklerin çocuğun daha sonraki dönem öğrenmelerini etkilediği gibi sosyal ve duygusal hayatına da yön verici olduğu, sağlıklı, iletişim gücü yüksek ailelerde yetişen çocukların olumlu kişilik özellikleri geliştirdiği üzerinde durulmuştur (Kürkçüoğlu, 2010).

5.3. Hükümlü Çocukların Gelecek Beklentileri ile ilgili Tanımlayıcı İstatistik Bulgularına Ait Sonuçlar

Araştırmada katılımcı olan 210 hükümlü çocuktan elde edilen verilere göre Gelecek Beklentiler Ölçeği İş ve Eğitim alt ölçeğinin ortalama değeri 55.60 olarak bulunmuştur. Bu puan ortalaması diğer alt boyutlardan anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Katılımcıların bu alt boyutta hedeflerinin yüksek olduğu söylenebilir. "*Ergenler için Gelecek Beklentisi Farkındalık Eğitimi*" adlı programın "*Etkinliğin Sınanması*" araştırması yapılmış, katılımcı ergenlerin beklentileri arasında en yüksek olarak meslek sahibi olmak bulunmuştur. Yanı sıra katılımcıların aile ve arkadaşlarından algıladıkları desteğin kendileri için önemli olduğunu ve internetin olduğu bir dönemde yaşıyor olmanın buna katkı sağlayacağını düşündüklerini

belirtmişlerdir (Konate ve Ergin, 1990). Katılımcıların bu alt boyutta hedeflerinin yüksek olduğu söylenebilir. Bu veriyi sırayla evlilik ve aile alt boyutunda 37.00, sağlık yaşam alt boyutunda 21.30, din ve toplum alt boyutunda ise 15.73 ortalamalarla düşüşle takip etmektedir. Kişilerin gelecek beklentileri birçok faktörden etkilenebilir düzeyde ve son derece kişiseldir. Alt boyutlardaki ortalama değerler, katılımcıların belirlenene alt boyutta göre gelecek beklentileri hakkında genel bilgiler vermektedir. Tuncer ve Bahadır (2018) araştırmalarında lise öğrencileriyle çalışmış ve iş ve eğitim alt boyutu puanlarının diğer boyutlardan yüksek olduğunu bulmuşlardır. Araştırma verileri literatür verileri ile paralel durmaktadır. İş ve eğitim boyutunun yüksek oluşu kişilerin bu konuda beklentilerinin olduğunu gösterdiği kadar kaygıdan da kaynaklanıyor olma ihtimalini de düşündürmektedir. İçinde bulundukları durum en çok bu alanı etkileyecek düşüncesi ya da hayatı idame ettirmek için en gerekli şeyin iş olması durumu bu boyutun ortalama değerini yükseltiyor olabilir.

5.4. Okula Devam Etme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan 210 çocuktan 95'i okula devam ettiğini 115'i ise okula devam etmediğini belirtmiştir. Katılımcıların %54.8'i okula gitmemektedir. Okula gidenlerin oranı ise %45.2'dir. Aile tutumlarına baktığımızda kabul ilgi alt puanı daha yüksek çıkmıştır. Bu iki grubun istatistik verileri incelendiğinde anne baba tutumlarından psikolojik özerklik alt boyutunda gelecek beklentileri alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Ancak kabul ilgi alt ölçeğinden alınan puanlar, kontrol denetleme alt ölçeğinden alınan puanlara göre anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. Yani Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeğinin alt boyutlarında iki grup arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Okula devam edenlerin gelecek beklentileri okula devam etmeyenlere göre yüksek çıkmıştır.

Kuzuoğlu'nun yaptığı bir araştırmaya göre suç işleyen kişilerin %80'i ilkokul sonrasında okula devam etmeyen kişilerdir (Yavuzer, 2018).

Çocuğun gününün büyük kısmını geçirdiği okul, arkadaş çevresi ve ilişkileri suça yönelmesinde bir diğer sebeptir. Okullar çocuğun gelişiminde aileden sonra önemi büyük olan ikinci kurumdur. Bireyin içinde bulunduğu toplumun değerlerini ve kültürünü çocuğa yansıtan eğitim kurumları, bireylerin var olan kapasitesini ve

yeteneklerini ortaya çıkararak her alanda gelişmesine katkı sağlar. Böylece toplumların ihtiyaç duyduğu özellikte bireyler yetişmesini sağlar (Güçlü, 2012). Literatür ile araştırma sonuçları kıyaslandığında örtüşme olduğu görülmektedir. Okula devam ediyor olmak çocukların gelecek beklentilerinin daha yüksek olmasını sağlamaktadır.

5.5. Aile ile Görüşme Durumuna Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar

210 katılımcıdan 179 tanesi aileleriyle görüşüyorken 31 tanesi görüşmediğini belirtmiştir. Görüşme sırasında edinilen bilgiler doğrultusunda görülmüştür ki ailesi ile görüşmeyenler arasında mülteci olanlar, oturma izni bulunmayanlar, parçalanmış aile üyeleri çoğunluktadır. Çocukların aileleriyle görüşme durumu anne baba tutumlarının psikolojik özerklik alt boyutunda Ergen Gelecek Beklentileri ölçeğinin alt boyutları arasında anlamlı düzeyde farklılık gözlenmemiştir. Ancak anne baba tutumlarının kabul ilgi alt boyutu ile kontrol denetleme alt boyutlarında ailesiyle görüşme durumuna göre anlamlı fark bulunmuştur. Ailesiyle görüşenlerin ölçeklerden aldıkları puanlar görüşmeyenlere göre yüksek çıkmıştır.

Annenin gebeliğiyle başlayarak yaşamın sonlanmasına kadara etkileri devam eden aile, bireylerin barınma, sevgi, beslenme, eğitim ve koruma gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı yegâne birimdir. Bununla birlikte kişilik gelişimi, davranış kalıpları, ahlak ve toplumsal uyum da ailede şekillenmektedir (Bulut, 1983). Çocuk suçluluğu ile ilgili çalışmalar arasında önemine en çok vurgu yapılan hususlardan biri de anne babanın çocuk üzerinde suça eğilim oluşturabilecek modellemeler yapması olarak görülmüştür.

Ailedeki çocuk sayısı, ilk ve tek çocuk olma hali, sevgi ve ilgi konusunda ilgisizlik, ebeveyn sorumluluklarında yetersizlikler, aile içinde ihmalin sıkça görülüyor oluşu, saldırgan tutumun fazla oluşu, parçalanmış aile yapısı ve yoksulluk olarak görülmüştür (Akyüz, 2000).

5.6. Anne ve Babanın Eğitim Durumuna Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan çocuklardan sadece sekiz tanesinin annesi annesi, on tanesinin babası üniversite mezunudur. Lise mezunu olanların sayısı ise annelerde yirmi beş, babalarda ise yirmi katılımcı ile sınırlıdır. Görüşme ve veri girişi sürecinden bilinene göre bunların çoğu da parçalanmış ailelerin oluşturduğu verilerdir. Her iki ebeveyn grubunda da ortaokul ve altı eğitim düzeyine sahip ebeveyn ortalaması %80'in üzerindedir. Eğitim düzeyi ve çocuk suçluluğu açısından veriler belirleyici gibi durmakla birlikte, ebeveyn eğitim durumlarına göre çocukların anne baba tutumları ve gelecek beklentilerinin algılanmasında anlamlı düzeyde fark bulunmamıştır. Sadece gelecek beklentileri alt ölçeklerinden din ve toplum ölçeğinde annenin lise mezunu olduğu grupta anlamlı fark bulunmuş ve puanlar yüksek çıkmıştır. Anne eğitim seviyesi yükseldikçe anne baba tutumları alt ölçeklerinden ilgi kabul boyutunun puanlarında yükselme görülmüştür. Diğer alt boyutlardan psikolojik özerklik ve kontrol denetleme boyutlarında ise eğitim düzeyine bağlı belirgin bir farklılık gözlenmemektedir. Gelecek beklentileri ölçeğinin sadece din ve toplum alt boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Baba eğitim durumuna göre incelendiğinde gruplar arasında anne baba tutumları ve gelecek beklentileri alt ölçeklerinde anlamlı fark bulunmamıştır.

5.7. Kardeş sırasına Göre Anne Baba Tutumları ve Gelecek Beklentilerine Ait Sonuçlar

Araştırmaya katılan çocukların kardeş sayısı çeşitlilik gösterdiğinden analizlerde ilk çocuklar birinci, son çocuk sonuncu ve aradaki tüm çocuklar ortanca olarak değerlendirilmiştir. Bulgulara bakıldığında kardeş sırasına göre, anne baba tutumları alt boyutlarından kabul ilgi ve psikolojik özerlik alt boyutu ile Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği alt boyutlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak anne baba tutumlarından kontrol denetleme alt boyutunda ilk çocuk ile son çocuk arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Son çocuklar ilk çocuklara oranla anlamlı düzeyde yüksek puanlar almıştır. Aile içinde kardeşler arasında ilgi, sevgi ve tutumların çocuklar arasında uygulamada sağlanması gereken eşitliğin önemini göstermektedir.

Araştırmamı yaptığım Adalet Bakanlığı Sincan Kapalı Ceza Evinde oldukça samimi ve sıcak bir üslup sergilemektedir. Tüm personel, özellikle koğuşlarda çocuklarla birebir ilgilenen tüm infaz koruma memurları, dışarıdan gelen ve çeşitli kurslar veren tüm eğitmenler ve tüm güvenlik personeli hepsi çok güler yüzlü ve içten bir yaklaşım kullanmaktadır. Gözlemlediğim sadece dışardan gelmiş olan birine karşı da değil çocuklarla ilişkileri de bu yönde olmaktadır. Otoriteyi hep hissettiriyorlar, kurallar belli ve çocuklar genel anlamda çok uyumlular. Ancak otoriteyi hissettirseler de bir o kadar da anlayışlılar ve iletişime oldukça açık görülmektedirler. Çocuklarla iletişimde de bunu karşı tarafa hep hissettirmektedirler. Tüm çocuklar güvende olduklarını sonuna kadar hissediyorlar ki bunu davranışlarıyla da ortaya koymaktadırlar.

Dışarıdan giden kişiler olarak şartları da bilmemek farklı düşünmemize neden olmakta bazen korkutucu gelmektedir. Ancak bu samimi tutum tüm yargıları yıkmaktadır. Çalışmasını yaptığı günler boyunca hep gülen ve ilgili yüzler görmek çalışmacıyı da rahatlatmaktadır. Durumun bu hali tüm çalışanların yaptıkları işin ve çalışma alanlarının zor şartlarına bu şekilde ayak uyduruyor olmalarını düşündürmektedir.

Çocuklar dokuz kişilik koğuşlarda kalmaktadır. Her koğuşun küçük bir mutfağı bulunmaktadır. Banyo ve tek kişilik yatak odaları da aynı koğuşta ve her koğuşun bir bahçesi mevcuttur. Bu yönüyle tüm gün kapalı koridorlarda çalışan infaz koruma memurlarından da iyi şartlara sahip oldukları düşünülebilmektedir. Koğuşlarda bir televizyon mevcuttur. Her koğuşun uzmanlar eşliğinde spor yapmak için koğuşlardan çıkabildiği günler düzenlenmiştir. Bu uygulamanın da çocuklar üzerinde olumlu yansımaları gözlenmektedir.

Koğuş içerisinde bir de görüntülü görüşme yapabildikleri kabinli bir ekran mevcut ki isteyen ailesiyle görüşebilmektedir. Bunun için haftalık belirli haklar verilmiştir. Bunun için sadece cezaevine geldiklerinde görüşme için istedikleri kişileri kayıt ettirmiş olmaları gerekmektedir. Koğuşun bahçe kapısı sürekli açık durmaktadır. Tabi ki koğuşun her yanı kameralar tarafından görüntülenmekte ve o koğuştan sorumlu infaz koruma memuru sürekli kameralarla kontrol etmektedir.

Koğuşlar heterojen şekilde oluşturulmuştur. Bir koğuşta aynı tür suçtan hüküm giymiş çocuklar toplanmamış, farklı suç türleri koğuşlara dağıtılmıştır. Güvenliğin ve daha sorunsuz bir günün garantisi biraz da böyle sağlanmaya çalışılmıştır. Hatta çocuklar cüsselerine göre bile ayrılmıştır. Bazı çocukların fiziksel gelişimi açısından yaşından sekiz dokuz yaş büyük göstermesi bu ayırımı gerekli kılmaktadır. Onların yanında çok mini cüsseli çocuklar bulunmamaktadır. Ancak yaşından ileri gelişim göstermesine rağmen koruyucu, sahiplenici yönü yüksek çocukların abilik yönünden faydalanmak için daha küçük çocuklarla aynı koğuşu paylaşmaları da sağlanmıştır. İnfaz koruma memurları ve yönetim bu konuda da oldukça hassas davranmaktadır. Çocukları tanıdıkça gerekli değişimleri de yaparak düzen sağlamaktadır. Çocuklar arasında sorun yaşandığında da yeniden bir düzenleme yapılarak o çocuk için daha uygun olan başka bir koğuşa nakli sağlanmaktadır.

Şartları anlamak, sonuçları irdelemek adına faydalı olabileceği düşünülerek cezaevi şartları hakkında bilgi verilecektir. Her şeyden önce tüm infaz koruma memurları üniversite mezunu bireylerdir. Hatta yüksek lisans yapmış, devam eden hatırı sayılır çoğunlukta memur bulunmaktadır. Olayları, durumları analiz etme ve kendi aralarında ki uyumda gerçekten iyiler ki tüm bunlar oradaki işleyiş için elzem konuları oluşturmaktadır. Çalışırken sürekli kapalı koridorlarda olmaları onlar için oldukça olumsuz olmaktadır. Çocukların koğuşlarında hiç değilse bahçeleri bulunmakta ancak memurlar sürekli kapalı alanda çalışmaktadır. Çalışma şartları dolayısıyla birçok şikayetleri olsa da hiçbir memur bunu işlerine, işleyişe ve gülen yüzlerine yansıtmamaktadır. Çalışma sürelerinin uzunluğu ve işlerinin önem ve yoruculuğu dolayısıyla fazlaca yıpransalar da bu işlerine kesinlikle yansımamaktadır. Hatta tüm araştırmaların çocuklarla yapıldığı onları kimsenin konu etmiyor oluşundan biraz dem vurmuşlardır.

Çocukların akşam belli saate kadar bahçe kapılarının hep açık oluşu onlar için büyük bir avantaj olmuştur. Çocuklar koğuş içinde kuş beslemektedir. Omuzlarda gezen muhabbet kuşları çocuklar için de neşe kaynağı oluşturmaktadır. Evcil bir hayvanın bakımı çocuklar arasındaki arkadaşlık ve sorumluluk paylaşımı da desteklemektedir. Ayrıca koğuş içinde sınırlar dahilinde kullanabildikleri, aileleriyle görüştükleri gayet büyük bir ekran bulunmaktadır. Bu durum, diledikleri an yakınlarıyla görüşebilmek kendilerinin iyilik haline de yansımaktadır. Hepimizin

zihninde biraz yer etmiş olan koğuş düzeninden ve havasından oldukça uzak koğuşlara sahiptirler. Bu sayede özlem duygusu içlerinde çok büyümediği gibi, umutlarını da canlı tutuyorlar. Bunun ölçeklere de yansıyıp yansımadığı farklı araştırmalarla ortaya konabilir.

Görüşme formunda da elde ettiğimiz verilere göre bazı çocuklar ailesiyle görüşmemekte, bazıları harçlık almamaktadır. Ancak edindiğim bilgiye göre bu çocuklar çeşitli kurumlar vasıtasıyla desteklenerek gerekli yardımlar yapılmaktadır. Yeni olanlar bu konuda yardım istemeye çekinse de ilerleyen günler, işleyişe dair fikrinin gelişmesi ve doğan ihtiyaçlarıyla onlar da gerekli desteği görmektedir. Kurum içinde diş hekimi, doktor ve hemşire de bulunmaktadır. Gerekli durumlarda onlar da işlerini sıcak gülümsemesiyle yapmaktadır.

18 yaş çocuklar ve 18 yaşını doldurup yetişkin kısma geçmesi gereken çocuklar arasından davranışsal olarak iyi halde olanlar orada küçük işlerde çalışmaktadır. Çay getir götür, koğuşların ve ara koridorlarının, bahçelerinin temizliği ve yemekhanede tüm işleyiş bu işler arasında bulunmaktadır. Bu çocuklar hem mahkum hem biraz özgür durumdadır. Atik, saygılı ve işlerinde çok iyi olan gençler bu işler karşılığında cüzzi bir miktar maaş da almaktadır. Onlara sunulan ve onların da farkında oldukları bu fırsat gerçekten oldukça koruyucu özelliktedir.

Kurumda ahşap boyama, bakır panolar, seramik boyama, boncuk işleme, dikiş gibi kurslar bulunmaktadır. İsteyen çocuklar kurslara adını yazdırıp belli günlerde vaktini kurslarda geçirebilmektedir. Böylece hem ihtiyaçlarını karşılıyor hem eğlenerek öğrenerek vakit geçirebilmektedirler. Tüm bunlar çocukların iyilik haline oldukça hizmet ediyor görülmektedir. Kursları gezerken yaptığı işe kendini kaptırmış, keyif alan çocuklar göze çarpmaktadır. Ürettikleri ürünlerin satışı da yapılarak tekrar malzeme alınması sağlanmakta böylece çocukların da sisteme katkısı ortaya konmaktadır. Şehir içinde düzenlenen etkinliklerde ürünleri satılan çocuklar ürettikleri şeylerin tercih edilmesinden oldukça mutlu olmaktadır. Bu kursların varlığı, orada oluşan sosyal ortam da onların iyilik haline oldukça katkı sağlamaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hükümlü çocukların anne baba tutumları ve gelecek beklentilerinin incelendiği araştırmamızda ilgili ölçeklerin ilişkisi incelenmiş olup, önerilere aşağıda yer verilmiştir.

1) Hükümlü çocukların anne babasının kabul ilgi alt boyut sonuçları diğer iki alt boyuta göre gelecek beklentilerinde yüksek çıkmıştır. Literatür bu konuda psikolojik özerklik boyutuna daha çok vurgu yapmaktadır. Sonraki araştırmalarda bu durum daha ayrıntılı sorularla irdelenebilir.
2) Uygulanan ölçekler cezaevlerinin iyileştirici şartlarının çocuklar üzerindeki olumlu etkisini yordamaktan uzak olduğundan sonraki araştırmalarda görüşme formlarına bu kısmı irdeleyecek gerekli verileri ön plana çıkaracak maddeler eklenebilir.
3) Ailenin kaçıncı çocuğu oluşuna göre sonuçlarda anlamlı farklılık gözlenmiştir. Bu konuda aileler birinci ve ikinci kademe eğitim kurumlarında seminerlerle desteklenebilir.
4) 3. Maddeye ek olarak lise grubunda aileler ergenlik dönemi, yaşanan değişimler, bunların çocuklar üzerindeki etkileri, arkadaş ilişkileri, dönem sorunları en çok da aile içi iletişim konusunda seminerlerle desteklenebilirler. Özellikle günümüz dünyasında yaşam ve ergen dinamikleri değişirken ailelerle çocukların arasında mesafeler önem kazanıyor.
5) Ergen Gelecek Beklentileri iş ve eğitim alt boyutunda veriler anlamlı ölçüde yüksek çıkmıştır. Bu bulgudan yola çıkarak eski zamanlarda müfredatlarımızda olan İş Eğitimi ve Ev ekonomisi dersleri her kademede çocuklara yardımcı olabilir.
6) Araştırmaya katılan çocuklar arasında eğitim düzeyi düştükçe ölçek sorularında ya da yönergelerinde anlam karmaşası oluşabiliyor. Bu da verilen cevaba yansıyabiliyor. Bana bunu söyleyen arkadaşımdan sonra ölçek sorularını gözden geçirip basit sorular ve anlaşılabilirler diye düşünmüştüm. Ancak bu konuda infaz memurlarının oldukça desteğini

gördüm. Ceza evlerinde araştırma yapacak arkadaşlar kullanmak istedikleri ölçekleri bir de bu yönden gözden geçirmek isteyebilirler.

7) Hükümlü çocukların ailelerinde kanunla muhalefete düşmüş kişi olanların oranı %43.8 olarak gayet yüksek bir orandadır. Kanunla muhalefete düşmüş ebeveynlerin çocukları eğitim, meslek, iş konularında desteklenerek koruyucu önlemler alınabilir.
8) Hükümlü görüşme formu verilerine göre ailesinde şiddete maruz kalan çocuklar %6.7 gibi küçük bir oran çıkmıştır. Ancak infaz koruma memurlarının beyanı çocukların dosyalarından da bildikleri kadarıyla tam tersi yöndedir. Bu konuda ülkemiz hala eğitime oldukça fazla ihtiyaç duymaktadır. Bunun önlenebilmesi adına konunun nedenlerini yordayıcı çalışmalar yapılabilir.
9) Ölçeklerdeki verilere ek olarak çocukların öykülerini dinlediğinizde düşük sosyoekonomik seviye, buna bağlı olarak yaşanılan çevrede ki olumsuz şartlar ve kişiler, çoğunlukla eğitim seviyesi düşük ebeveynler, internet kullanımı gibi çoklu bir etkileşimle çocukları etkilemektedir. Alanda cinsel suçlardaki artış da göz önüne alınarak internetin, aile içi ilişkilerin çocuklar üzerindeki etkileri üzerinde daha çok durulabilir.
10) Demografik veriler dikkate alındığında bu çocuklar düşük sosyoekonomik düzeyde aile ve çevrelere sahiptir. Ya ailelerinde ya çevrelerinde suça karışmış kişiler bulunmaktadır. Suç bu çocuklar için kader olmamalı. Mahalleler spor, sanat kursları ile daha çok desteklenmeli ve bu çocuklar bu kurslara daha çok yönlendirilmeli takibi yapılabilmelidir.

KAYNAKÇA

Adler, A. (1994). *İnsan tabiatını tanıma*. A. Yörükkan (Çev.). Türkiye İş Bankası Yayınları.

Aktan, H. Y. (1981). Suç ve suçluluk nedenlerine kriminolojik bir yaklaşım. *Adalet Dergisi, 79*(2), 90-102.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslar arası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Akyüz, Y. (2002). Çocuk suçluluğu konusunda türk eğitim tarihinde ilk önemli araştırma. *I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu* (s. 35-46). Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı.

Altınay, B. (2018). *12-15 yaş grubu ergenlerin gelecek yönelimlerinin pozitif psikolojinin bazı değişkenleri açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Artar, M. (2003). Depremi yaşayan ergenlerin gelecek beklentilerinin içeriği. *Kriz Dergisi, 11*(3), 21-27.

Attar, H. (1993). *Eğitim ve çocuk suçluluğu.* Ege Üniversitesi Basımevi.

Avcı, A. (2008). *Kendimizi ve çocuklarımızı nasıl yetiştirelim* (1. Baskı). Elit Kültür Yayınları.

Avenevoli, S., Sessa, F. M., & Steinberg, L. (1999). Aile yapısı, çocuk yetiştirme uygulamaları ve ergen ayarı: Bir ekolojik inceleme. E. M. Hetherington (Ed.), *Tek ebeveynlik ve yeniden evlenme: Bir risk ve esneklik açısından başa çıkma* içinde (s. 65-90). Erlbaum.

Aytar, O., ve Soylu, Ş. (2019). Üniversite öğrencilerinin günümüz ve gelecek algısı işletme bölüm öğrencileri üzerine bir araştırma. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 12*(3), 328-337.

Bahar, İ., ve Seyhan, K. (2006), Çocuk suçluluğu. Ş. Ş. Erçetin (Ed.), *Okullarda şiddet ve çocuk suçluluğu -çocuk ve suç-* içinde (s. 25-37). Hegem Yayınevi.

Bal, H. (2004). *Çocuk suçluluğu (kavramlar-kuramlar-saha çalışmaları)* (1. Bası). Fakülte Kitapevi.

Balo, Y. S. (2005). *Teori ve uygulamada çocuk ceza hukuku* (2. Baskı). Adalet Yayınevi.

Baltacı, Y. (2011). *Çocuk suçluluğu.* (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development, 37*(4), 887-907.

Bayındır, N, Özel, A, Köksal, E, (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. Polis Bilimleri Dergisi, 9, (1-4) 95-108.

Baykara Acar, Y. (2009). Cinsel suçtan hükümlü çocuklarda istismar döngüsü. *Journal of Social Work,* 18-25.

Baykara, Y. (2004). *Cinsel suçtan hükümlü çocukların yaşam öyküsü çalışması ve grupla sosyal hizmet çalışması.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baymur, F. (1993). *Genel psikoloji* (10. Baskı). İnkilap Kitabevi.

Bolat, S. N. (2022). *Anne baba tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bulut, I. (1983). Parçalanmış ailelerden gelen çocukların davranış özellikleri hakkında bir araştırma. *H. Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi, 1*(2-3), 81-86.

Burgess, E. W. (2013). The economic factor in juvenile delinquency. G. Kayacı (Çev.). *Beyin kitabı.* Alfa Basım Yayım Dağıtım San.ve Tic. Ltd. Şti.

Carter, R. (2013). Beyin Kitabı. (G. Kayacı, Çeviren.) Çin: Alfa Basım Yayım Dağıtım

San.ve Tic. Ltd. Şti.

Çağdaş, A., ve Şahin-Seçer, Z. (2015). *Anne baba eğitimi.* Eğiten Kitap Yayınları.

Çerik, Ş. (2002). Ailelerin gençlere karşısı tutumları ve gençlerin ailelerinin tutumlarını algılayışlarına yönelik üniversite gençligi üzerine bir araştırma. *Ege Academic Review. Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2*(1), 21-24.

Çiftçi, A. (2019). *14-18 yaş grubunda tanrı algısı ile psikolojik sağlamlık ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji* (2. Bası). Seçkin Yayıncılık.

Demiriz, S., ve Öğretir, A. D. (2007). Alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki 10 yaş çocuklarının anne tutumlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 15*(1), 105-122.

Doğan, N. (1990). Çocuk suçluluğu ve çocuk mahkemeleri. *Adalet Dergisi, 81*(1).

Dönmezer, İ. (1999). *Ailede iletişim ve etkileşim.* Sistem.

Dönmezer, S. (1993). Siyasal iklim, bilimlerin durumu ve ceza hukuku. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 3*(3-4-5), 15-26.

Duyan V. (2011). Çocuk suçluluğunun önlenmesinde ailenin ve okulun önemi. S. Hançerli, B. Sevinç, C. Gürer ve M. C. Öner (Ed.). *Suça sürüklenen ve mağdur çocuklar* içinde (s. 168-176). SABEV Yayınları.

Ekici, S. (2015). *Evden kaçan çocuklar, aile dinamikleri ve suç.* Sentez Yayıncılık.

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana-babalar.* Bilgi Yayınevi.

Erdim, E. K. (2019). *9. ve 11. sınıf öğrencilerinde algılanan anne baba tutumları ile yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Erem, F. (1969). Ümanist doktrin açısından özel kast. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 26*(1), 1-4.

Erem, F. (1984), Türk ceza hukuku; hümanist doktrin açısından. *Genel Hükümler* (Cilt.1). Seçkin Kitabevi.

Fişek, G. A. Çiner, U. C., ve Akpınar, T. (2008). Çocuk suçluluğunda öncü çalışmalar ve iki doktora tezi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57*(2), 17 29.

Gökulu, G. (2010). Kent güvenliği kentleşme ve suç ilişkisi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 24*(1), 209-226.

Grusec, J. E., Goodnow, J. J., & Kuczynski, L. (2000). New directions in anelyes of parenting contibutions to children's internalization of values. *Child Development, 71*(1), 205-211.

Güçlü, S. (Ed.). (2012) Eğitim kurumu. *Kurumlara sosyolojik bakış* içinde (s. 223-256) (2. Baskı). Kitabevi Yayınları.

Güler, M. (2010). Sosyal psikoloji bakış açısından çocuk ve ergenlerde suçlu davranış gelişimi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 23*(89), 355-372.

Günalp, A. (2017). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Konya Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Hancı, İ. H. (1999). Çocuk suçluluğuna yol açan sosyal bir yara-iç göçler ve çarpık kentleşme. *Hekim ve Yaşam İzmir Tabip Odası Bülteni, 6.*

Hoeve, M., Smeenk, WH, Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., Vander Laan, PH, Gerris, JRM ve ark. (2007). *Erkek genç yetişkinlerin suça yönelik çocuk yetiştirme ve aile özellikleri uzun dönem etkileri. Kriminoloji Avrupa Dergisi, 4 (2), 116-194.*

Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta ilişkiler.* İmge Yayınları,

Hurn, C. J. (1993). *The limits and possibilities of schooling: an ıntroduction to the sociology of education.* Allyn & Bacon.

İçli, T. G. (2004). *Kriminoloji* (1. Baskı). Martı Kitap ve Yayınevi.

İçli, T. G. (2007). *Kriminoloji* (7. Bası). Seçkin Kitabevi.

İçli, T. G. (2009). *Çocuk suç ve sokak sokakta yaşayan, suç işleyen ve suça maruz kalan çocuklar: Ankara ve istanbul örneği çözümler ve öneriler.* (Birinci Basım). Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

İpek, A. (2010). *Suça sürüklenen çocukların okul dönemlerinin incelenmesi ve bu dönemde barındırdıkları risk faktörlerinin belirlenmesi: Ankara, istanbul ve izmir jandarma çocuk merkezleri örneği.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.

Kaplan, B., ve Aksel, E. Ş. (2013). Ergenlerde bağlanma ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Nesne Psikoloji Dergisi, 1*(1), 20-49.

Karabulut, S. (2006). *Suçlu çocukların Türkiye profili.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karasar, N. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınevi.

Karatay, A. (2007). *Cumhuriyet dönemi korunmaya muhtaç çocuklara ilişkin politikanın oluşumu*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaya, A., Bozaslan, H., ve Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1), 208-225.

Kılbaş, Ş. (2000). Çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma hakkı. *Mülkiye Dergisi, 24*(222), 181-194.

Kılıç, H. G. (2007). *Bazı demografik değişkenler ve anne- baba tutumlarına göre madde bağımlısı bireylerin anne-baba bağlılıkları ilişkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kıray, M. (1982). *Toplumsal değişme ve kentleşme.* Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını.

Konate, A. D., ve Atalar Ergin, D. (1990). Ergenler için "gelecek beklentisi farkındalık eğitimi" programının etkinliğinin sınanması. *Yaratıcı Drama Dergisi, 13*(1). 69-84.

Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve toplumsal şiddet.* Altın Kitapları.

Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik psikolojisi.* Remzi Kitapevi.

Kulaksızoğlu, A. (2017). *Ergenlik psikolojisi.* Remzi Kitabevi.

Kunt, V. (2003). *Suç ve çocuk.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuzgun, Y. (1991). Ana- baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. Aile Yazıları-3; Birey, Kişilik ve Toplum. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları

Kürkçüoğlu, B. Ü., Güven, G., Efe Azizkesen, K., Şahin, D., Erdiller, Z. B., Şahin, S. ve Batu, S. (2010). *Erken çocukluk eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.

Marshall, Gordon (1999), Sosyoloji Sözlüğü (Çev: Osman AKINHAY – Derya KÖMÜRCÜ), Bilim ve Sanat Yayınevi (Ankara)

Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi anlamak.* Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Müftüoğlu, G. (1993). Çocuk haklarına dair sözleşme. *Adliye Çocuk Suçluluğu Sempozyumu* (s. 343-353). İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Navaro, L. (1999). *Gerçekten beni duyuyor musun?* Remzi Kitabevi.

Ok, A. (1989). *Kurumlar ve suçlu çocuklar*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları okul öncesi dönem*. Epsilon.

Onur, B. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi.* İmge Kitapevi

Ögel, K., ve Aksoy, A. (2007). Tutuklu ve hükümlü ergenlerde madde kullanımı. *Bağımlılık Dergisi, 8*(1), 11-17.

Önay, H. (2009). *Türkiye'de çocuk suçluluğunun önlenmesinde yerel yönetimlerin rolü.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

Öntaş, Ö. C. (2008). Çocuk adalet sistemi ve çocuk-polis ilişkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 19*(2), 21-37.

Ördem, Ö. A. (2016). Kentsel mekanlarda güvenlik sorunu ve bir toplumsal kategori olarak çocuklar. A. Ç. Kavuncu (Ed.), *Kentsel güvenlik ve çocuk suçluluğu* içinde (s. 225-237) (1. Baskı). Polis Akademisi Yayınları.

Özden, M. C. (2001). *Bireysel kariyer yönetimi.* Ümit Yayıncılık.

Özden, S. Y. (2015). *Adli psikiyatri.* Nobel Yayıncılık

Özkan, Mustafa – HAKERİ Hakan (24.03.1998), Ceza Hukuku ve Ruhsal Bozukluklar, Psikiyatri ve Ceza Hukuku Bakımından İsnad Kabiliyeti – "Akıl Hastalığı" konulu panel, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Tıp Fakültes

Patten, C., & Gillin, J. (1997). Depressive symptoms in california adolescents family structure and parental support. *Journal of Adolescent Health, 20*(4), 271- 278.

Peker, H. (1994). *99 soruda çocuk ve suç.* Çocuk Vakfı Yayınları.

Polat, O. (2004). *Kriminoloji ve kriminalistik üzerine notlar.* Seçkin.

Robin, A. L. & Foster, S. L. (1989). Negotiating Parent- Adolescent Conflict. New York: The Guilford Press.

Righthand, S., & Welch, C. (2002). Juveniles who have sexually offended: An introduction. *Prevention Researcher, 9*(4), 1-4.

Sağlam, S. (2007). *Lise öğrencilerinin ana-baba iletişimi, sosyal destek ve anne baba tutumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).. Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Santrock, J. W. (2005). *Adolescence.* McGraw-Hill.

Saran, N. (1990). Çocuk suçluluğu ve parçalanmış aileler. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (Der.). *Aile yazıları birey, kişilik ve toplum* (Cilt.3). Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.

Sarpdağ, M. (2005). *Çocuk suçluluğu ve polis.* Ahsen Matbaacılık.

Sayar K., ve Benli, S. (2008). *Dijital çocuk.* Kapı Yayınları.

Sayıl, M., ve Yağmurlu, B. (2012). *Ana babalık: Kuram ve araştırma.* Koç Üniversitesi Yayınları.

Seginer, R. (2003). Adolescent future orientation: An integrated cultural and ecological perspective. *Online Readings Psychology and Culture, 6*(1), 1-13.

Seyhan, D., ve Zincir, H. (2009). Tutuklu/hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile aile özelliklerinin incelenmesi ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi, 5*(19), 7-24.

SIMONS, R.L, Simons, LG, CH, Brody, GH, &, C. (2005) Cutrona Burt. Toplu etkinlik, otoriter ebeveyn ve suç: Bir model toplum ve aile düzey süreçlerin entegre bir uzunlamasına test. Kriminoloji: Bir Disiplinlerarası Dergisi, 43 (4), 989-1029.

Subaşı, C. (1979). *Psiko sosyal açıdan çocuk suçluluğu.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). AÜ. Eğitim Bilimleri Fakültesi.

Sümer, N., Gündoğdu-Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(25), 42-59.

Şafak, A. (1992). *Hukuk başlangıcı ders kitabı.* Feryal Matbaası.

Şener, S. (2012). *Türkiye'de gençlik (beklentiler, problemler, düşünceler).* İnkilab Basım Yayın Organizasyon.

Şenkaya Demir, P. (2017). *Bilinç, bilinçaltı, kavramsal açılımları ile günümüz sanatında labirent.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şimşek, H. (2012). Güneydoğu Anadolu bölgesindeki lise öğrencilerinin gelecek beklentileri ve gelecek beklentilerini etkileyen faktörler. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 5*(1), 90-109.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye aile yapısı araştırması.* Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (Sixth Ed.). Pearson Education

Terzi, A. K. (2007). *Kent ölçeğinde çocuk suçluluğu çankaya örnek araştırması.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.

Topaktaş, B. (2015). *Adölesanlarda algılanan sosyal desteğin gelecek beklentisi ve ruhsal belirti düzeyleri ile ilişkisi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tıp Fakültesi.

Tran, N. T. (2013). *Vietnamese parents` attitudes towards western parenting behaviours and ıterventions*. (Doctor of philosophy). Peabody College of Vanderbilt University.

Tuncer, M. (2011). Ergen gelecek beklentileri ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Turkish Studies-İnternational Periodical fort he Languages, Literatüre and History of Turkish or Turkic, 6*(3), 1265-1275

Tuncer, M., ve Bahadır, F. (2018). Lise öğrencilerinin gelecek beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *İnternational Journal of Human Sciences, 15*(1), 541-553.

TÜBİM. (2014). *Türkiye uyuşturucu raporu.* TÜBİM.

TÜİK. (2016). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. 2021 data.tuik.gov.tr

Türk Dil Kurumu (TDK). (2015). "Hükümlü", md. http://tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu (TDK). (2020). "Ebeveyn", md. http://tdk.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu. (1997). *Devlet istatistik enstitüsü.* http;//www.die.gov.tr

Türkiye İstatistik Kurumu. (2021). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. http://www.data.tuik.gov.tr.

Türkiye'de Çocuğun Durumu Raporu (2011). UNİCEF Raporlar, Ankara. https://www.unicef.org/

Uluğtekin, S. (2004). *Çocuk mahkemeleri ve sosyal inceleme raporları.* Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara.

UNICEF. (1998). *Çocuk haklarına dair sözleşme.* Türk Basın ve Basım. A.Ş.

UNICEF. (2011). *Türkiye'de çocukların durumu raporu.* https://www.unicef.org/

UNICEF. (2022). *Türkiye'de çocuk araştırması.* https://www.unicef.org/

Uzuner, Y. (2003). *Çocuklukta ruh sağlığı, uyum bozukluğu.* Eskişehir Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Widom, C. S. (1989). The Cycle of Violence. *Science*, *244*(4901), 160-166.

Yaprak, B. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumunun diskriminant analiziyle belirlenmesi ve benlik saygısı ile olan ilişkisinin değerlendirilmesi üzerine bir uygulama.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuzer, H. (1990). *Çocuk ve Suç* (5. Bası). Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (1993). *Ana-Baba ve Çocuk.* Remzi Kitapevi

Yavuzer, H. (1996). *Çocuk eğitimi el kitabı.* Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve suç* (3. Basım) Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2001). *Ana-baba ve çocuk.* Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (2003). *Çocuğu tanımak anlamak.* Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2009). *Çocuk ve suç.* Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2018). *Çocuk ve suç* (7. Basım). Remzi Kitabevi.

Yılmaz, G. A. (2000). Anne baba tutum ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 7*(3), 160-172.

Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk.* Özgür Yayınları.

Yörükoğlu, A. (2007). *Aile ve çocuk.* Özgür Yayınları.

Yücel, M. T. (1993), 1980-1992 yılları arasında Türkiye'de çocuk suçluluğu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi - Adliye ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu,* Marmara Üniversitesi Yayınları.

Yücel, M. T. (2004). *Kriminoloji* (1. Bası). Umut Vakfı Yayınları.

Ekler

Ek-1: Hükümlü Çocuk Görüşme Formu

HÜKÜMLÜ ÇOCUK GÖRÜŞME FORMU
(Demografik Veri Formu)

'Hükümlü çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları ve geleceğe dönük yaşam beklentilerinin incelenmesi' üzerine yaptığım çalışmam, sizlerin ebeveynlerinizin sahip olduğu ebeveynlik stilini ve gelecek yaşantınıza dönük beklentiniz üzerine fikir sahibi olmamı sağlayacak. Bu bilimsel bir araştırma olup, verdiğiniz bilgiler hiçbir şekilde aleyhinize kullanılmayacak ve mahremiyetinize saygı gösterilecektir. Soruları dikkatlice okuduktan sonra size uygun olan seçeneğe ait kutucuğa (x) işaretini koymanız gerekmektedir. Verilerin kullanılabilmesi için hiçbir sorunun yanıtsız bırakılmaması önemlidir.

Çalışmaya verdiğiniz değerli katkınızdan dolayı çok teşekkür ederim.

1. SOSYODEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyet: ( ) Erkek ( ) Kız
2. Yaş: ( ) 12-14 ( ) 15-17 ( ) 18-20
3. Hangi şehirde yaşıyorsunuz? ……...
4. Nasıl bir evde yaşıyorsunuz?
   () Apartman ( ) Gecekondu ( ) Müstakil
5. Öz annen hayatta mı? ( ) Evet ( ) Hayır
6. Öz baban hayatta mı? ( ) Evet ( ) Hayır
7. İkisi de hayatta ise medeni durumları nasıl?
   ( ) Evliler ( ) Boşandılar ( ) Ayrı yaşıyorlar ( ) Diğer: ……..
8. Sende dâhil olmak üzere kaç kardeşiniz? ……
9. Kaçıncı çocuksun? …….
10. Annenin eğitim durumu?
    ( ) Okuma yazması yok
    ( ) İlkokul mezunu
    ( ) Ortaokul mezunu
    ( ) Lise mezunu
    ( ) Üniversite mezunu
11. Babanın eğitim durumu?
    ( ) Okuma yazması yok
    ( ) İlkokul mezunu
    ( ) Ortaokul mezunu
    ( ) Lise mezunu
    ( ) Üniversite mezunu

12. Annen çalışıyor mu? ( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor
13. Baban çalışıyor mu? ( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor
14. Ailenizin aylık ortalama geliri ne kadar?
    ( ) 0-2000 ( ) 2000-3000 ( ) 3000-4000 ( ) 4000 ve üstü
15. Daha önce herhangi bir işte çalıştın mı?
    ( ) Evet ( ) Hayır
16. Ailenin herhangi bir göç deneyimi oldu mu?
    ( ) Evet ( ) Hayır
17. Evetse nereden nereye göç ettiniz? ……
18. Okula gidiyor musun?
    ( ) Evet ( ) Hayır
19. En son kaçıncı sınıfa gittin?.....
20. Ailenle görüşüyor musun?
    ( ) Evet ( ) Hayır
21. Seni ziyarete gelirler mi?
    ( ) Evet ( ) Hayır
22. Düzenli olarak harçlık yollarlar mı?
    ( ) Evet ( ) Hayır

2. SUÇ DAVRANIŞINA İLİŞKİN BİLGİLER

23. Kanunla hangi tür muhalefetten dolayı eğitim evindesin?
    ( ) Mala yönelik ( ) Cinsel suç ( ) Şahsa yönelik ( ) Diğer:…….
24. Ailenizde (anne-baba, kardeşlerinizde) kanunla muhalefete düşmüş kişi var mı?
    ( ) Evet ( ) Hayır
25. Eğer ailenizde kanunla muhalefete düşmüş kişi varsa bu kişi kim?
    ( ) Anne ( ) Baba ( ) Kardeş/Kardeşler
26. Ailen (anne, baba ya da kardeşler) tarafından şiddete maruz kalıyor muydun?
    ( ) Evet ( ) Hayır
27. Evetse sana kim şiddet uygulardı? …….
28. Arkadaş çevrende kanunla muhalefete düşmüş kişi var mı?
    ( ) Evet ( ) Hayır
29. Ailenin suça yönelmende etkisi olduğunu düşünüyor musun?
    ( ) Evet ( ) Hayır
30. Akran/arkadaş çevrenin suça yönelmende etkisi olduğunu düşünüyor musun?
    ( ) Evet ( ) Hayır
31. Toplam hükümlülük süren nedir (ceza alınan süre)?
    ……

Ek-2: Anne Baba Tutumları Ölçeği

ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ (ABTÖ)

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün. Aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içine eğer;

TAMAMEN BENZİYORSA 4
BİRAZ BENZİYORSA 3
BENZEMİYORSA 2
HİÇ BENZEMİYORSA 1

yazınız.

Katılımınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Ayşen Güre (Yılmaz)

1. Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.
5. Annem ve babam bazı konularda "sen kendin karar ver" derler.
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.
7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.
10. Annem ve babamla her tartıştığımda bana "büyüdüğün zaman anlarsın" derler.
11. Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.
15. Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.
16. Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.
18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı(X) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarınla bir yere gitmene izin verirler mi?
    Evet Hayır
    Eğer cevabınız evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.
    Hafta içinde en geç saat kaça kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?
    8:00'den önce 10:00 – 10:59 arası
    8:00 – 8:59 arası 11:00 ya da daha geç
    9:00 – 9:59 arası İstediğim saate kadar

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarınla bir yere gitmene izin verirler mi?
    Evet Hayır
    Eğer cevabınız evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.
    Haftanın cuma ya da cumartesi akşamları en geç saat kaça kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir.
    8:00'den önce 10:00 – 10:59 arası
    8:00 – 8:59 arası 11:00 ya da daha geç
    9:00 – 9:59 arası İstediğim saate kadar
    Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?
    Hiç çaba göstermez Çok az çaba gösterir Çok çaba gösterir

21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,

22. Boş zamanlarınızda ne yaptığını,

23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,
    Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?
    Bilgileri yoktur Çok az bilgileri vardır Çok bilgileri vardır

24. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,

25. Boş zamanlarınızda ne yaptığın,

26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,

Ek-3: Ergen Gelecek Beklentileri Ölçeği

ERGEN GELECEK BEKLENTİLERİ ÖLÇEĞİ

Her cümleye "Yetişkin Olduğumda" diye başlayarak cevap vermeniz gerekmektedir.
1'den 7'ye kadar olan numaralandırma:

1: Kesinlikle inanmıyorum,
2: Çoğu zaman inanmıyorum,
3: Bazen inanmıyorum,
4: Hem inanıyorum hem inanmıyorum,
5: Bazen inanıyorum,
6: Çoğu zaman inanıyorum,
7: Kesinlikle inanıyorum şeklindedir.

	Kesinlikle inanmıyorum	**Çoğu zaman inanmıyorum**	**Bazen inanmıyorum**	**Hem inanıyor hem inanmıyorum**	**Bazen inanıyorum**	**Çoğu zaman inanıyorum**	**Kesinlikle inanıyorum**
1. Hayatımla ilgili başarmak istediğim şeyleri başarmış olacağım							
2. İstediğim şeyleri satın alabileceğim							
3. İyi bir iş bulacağım							
4. Hedeflediğim eğitim düzeyine ulaşacağım							
5. Hoşlanacağım bir iş bulacağım							
6. İstikrarlı bir iş bulacağım							
7. Geçimimi her zaman sağlayacağım							
8. Kendimi güvende hissedeceğim							
9. Kazandığım para bana ve hayat arkadaşıma yeterli gelecek							
10. İşim bana kendimle gurur durmam için fırsatlar sunacak							
11. Mutlu bir hayatım olacak							
12. Evleneceğim							
13. Çocuklarım olacak							
14. 25 yaşından önce evli olacağım							
15. Evliliğim hep sürecek							
16. Çocuğum daima barış içinde yaşayacak							
17. Çocuğumun uzun bir hayatı olacak							
18. Çocuğuma güvenli bir ortam sağlayacağım.							
19. Düzenli olarak toplumsal ve dini hizmetlere katılacağım							
20. Dini aktivitelere katılacağım							
21. Topluluğumda lider olacağım							
22. Uzun bir hayat yaşayacağım							
23. Sağlıklı bir diyet yapacağım							
24. Spor yapacağım							
25. Sağlığım iyi olacak							

Ek-4: Etik Kurul Onayı

T.C.
İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜK

Sayı : E-31675095-100-2200007282 01.07.2022
Konu : Etik Kurul Raporu (Esra ŞAHİN)

Sayın Araştırmacı Esra ŞAHİN
"Hükümlü Çocukların Anne Baba Tutumlarının ve Gelecek Beklentilerinin İncelenmesi" konulu çalışmanız 26.06.2022 tarih 2022/05 sayılı Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda görüşülmüş olup; Akademik Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu üyelerinin değerlendirmesi sonucunda söz konusu çalışmanın etik ilkelere uygun olduğuna karar verilmiştir.

Prof. Dr. Emine Dilay Güney
Komisyon Başkanına
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dekanı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Esra ŞAHİN

Eğitim Durumu

Yüksek Lisans Öğrenimi	İstanbul Topkapı Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı
Lisans Öğrenimi	İstanbul Üniversitesi Psikoloji